

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE DENETİMİ BİLİM DALI

**SERMAYE PİYASASI KURULU STANDARTLARINA GÖRE ARACI
KURUMLARDA MALİ TABLOLARIN DÜZENLENMESİ ve DENETİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

YAKUP KURTOĞLU

İstanbul, 2007

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE DENETİMİ BİLİM DALI

**SERMAYE PİYASASI KURULU STANDARTLARINA GÖRE ARACI
KURUMLARDA MALİ TABLOLARIN DÜZENLENMESİ ve DENETİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

YAKUP KURTOĞLU

Danışman: PROF. DR. AYTEN ERSOY

İstanbul, 2007

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İŞLETME Anabilim Dalı MUHASEBE DENETİMİ Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi YAKUP KURTOĞLU'nun SERMAYE PİYASASI KURULU STANDARTLARINA GÖRE ARACI KURUMLARDA MALİ TABLOLARIN DÜZENLENMESİ VE DENETİMİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 19.07.2007 tarih ve 2007-8/30 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliğiyle Y. KURTOĞLU ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

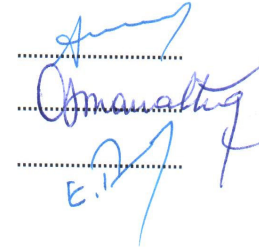
İmzası

Tez Savunma Tarihi : 31.7.2007

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. AYTEN ERSOY

2) Jüri Üyesi : PROF. DR. OSMAN ALTUĞ

3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. MEHMET EZHAN DOĞRUSÖZ

.....
.....
.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ	VI
ŞEKİL LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
1 SERMAYE PİYASASI ARACI KURUMLARI	3
1.1 ARACI KURUMUN TANIMI.....	3
1.2 ARACI KURUMLARIN KURULUŞ ŞARTLARI ve KURULUŞ İŞLEMLERİ	3
1.2.1 Aracı Kurumların Kuruluş Şartları.....	3
1.2.2 Aracı Kurumların Kuruluş İşlemleri	6
1.2.2.1 Aracı Kurumların Merkez Dışı Örgütleri	7
1.2.2.1.1 Aracı Kurum Şubeleri.....	8
1.2.2.1.2 Aracı Kurum İrtibat Büroları	9
1.2.2.1.3 Aracı Kurum Acenteleri.....	10
1.3 ARACI KURUMLARIN FAALİYET İZİN VE ESASLARI	11
1.3.1 Aracı Kurumların Sermaye Piyasası Faaliyetleri.....	14
1.3.2 Aracı Kurumların Yapamayacakları İş ve İşlemler	15
1.4 ARACI KURUMLARIN FAALİYETLERİ SÜRESİNCE UYMASI GEREKEN İLKELEER.....	17
1.5 ARACI KURUMLARIN FONKSİYONLARI	18
1.6 ARACI KURUMLARIN BORÇLARI ve HAKLARI	19
1.6.1 Aracı Kurumların Borçları.....	19
1.6.1.1 Aracı Kurumların Genel Borçları.....	19
1.6.1.2 Halka Arz İşlemlerinden Doğan Borçlar	20
1.6.1.3 Borsa İşlemlerinden Doğan Borçlar	21
1.6.1.4 Aracı Kurumların Çalışanları, Yönetimi, Yöneticilerin Öğrenimi ve Deneyimi Bakımından Borçları.....	22
1.6.2 Aracı Kurumların Hakları.....	23
1.6.2.1 Ücret ve Masrafları İsteme Hakkı	23
1.6.2.2 Müşteri Emirlerini Kabul ve Red Hakkı.....	23
1.6.2.3 Kaparo, Teminat, Bedel veya Sermaye Piyasası Araçlarının Teslimini İsteme Hakkı	24
1.6.2.4 Zararları Talep Hakkı	24
1.6.2.5 Borsadan Uyuşmazlıkların Hallini İsteme Hakkı	24

1.7.	ARACI KURUMLARDA MÜŞTERİLERİN İŞLEM YAPABİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR	25
1.8	ARACI KURUMLARIN SERMAYE YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER	26
1.8.1	Aracı Kurumlarda Sermaye Yeterliliği	27
1.8.2	Mali Durumu Zayıflayan Aracı Kurumlar.....	30
1.9	ARACI KURUMLARIN FAALİYET BELGELERİNİN İPTALİ ve FAALİYETLERİNİN GEÇİCİ OLARAK DURDURULMASI	31
2	ARACI KURUMLARDA SERMAYE PİYASASI STANDARTLARINA GÖRE MALİ TABLOLARIN DÜZENLENMESİ.....	32
2.1	ARACI KURUMLARDA BELGE ve DEFTER DÜZENİ	32
2.1.1	Aracı Kurumlar Tarafından Düzenlenecek Doğal Belgeler	32
2.1.2	Aracı Kurumlar Tarafından Düzenlenecek Yapay Belgeler.....	35
2.1.3	Aracı Kurumlarda Defter Düzeni.....	35
2.2	ARACI KURUMLARDA HESAP PLANI	37
2.3	ARACI KURUMLARDA KAYIT DÜZENİ.....	37
2.3.1	Kuruluş İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	37
2.3.2	Hisse Senetlerinin Alış ve Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	39
2.3.2.1	Aracı Kurumun Kendi Nam ve Hesabına Yaptığı Hisse Senedi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	39
2.3.2.1.1	Aracı Kurumun Kendi Portföyüne Yaptığı Hisse Senedi Alım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	39
2.3.2.1.2	Aracı Kurumun Kendi Portföyünden Yaptığı Hisse Senedi Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	40
2.3.2.1.3	Aracı Kurumun Portföyündeki Hisse Senetlerinden Elde Ettiği Temettü Gelirinin Muhasebeleştirilmesi.....	41
2.3.2.2	Aracı Kurumların Müşterileri Nam ve Hesabına Hisse Senedi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	42
2.3.2.2.1	Aracı Kurumların Müşterileri Nam ve Hesabına Hisse Senedi Alım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	42
2.3.2.2.2	Aracı Kurumların Müşterileri Nam ve Hesabına Hisse Senedi Satım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	44
2.3.2.2.3	Rüçhan Hakkının Kullanımı ve Bedelsiz Hisse Senetlerinin Muhasebeleştirilmesi	45
2.3.2.2.4	Hisse Senedi Temettü Gelirlerinin Muhasebeleştirilmesi	46
2.3.3	Borçlanmayı İfade Eden Menkul Kıymetlerin Alım Satım İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi	47
2.3.3.1	Anapara, Kupon ve Gelir Payının Muhasebeleştirilmesi	47
2.3.4	Repo ve Ters Repo İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	48
2.3.4.1	Aracı Kurumların Kendi Portföylerine Yaptıkları Repo – Ters repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi	49
2.3.4.2	Aracı Kurumların Müşterileri İçin Yaptıkları Repo – Ters Repo İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	52
2.3.5	Kredili Menkul Kıymet İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	53
2.3.6	Açığa Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	55

2.3.7	Menkul Kıymetlerin Ödünç Alınıp Verilmesi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	57
2.3.7.1	Menkul Kıymetlerin Ödünç Alınması İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	57
2.3.7.2	Menkul Kıymetlerin Ödünç Verilmesi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	58
2.4	ARACI KURUMLARDA SERMAYE PİYASASI KURULU STANDARTLARINA GÖRE DÜZENLENECEK MALİ TABLOLAR.....	60
2.4.1	Mali Tablolar	60
2.4.1.1	Mali Tabloların Amaçları	60
2.4.1.2	Mali Tablolara İlişkin Genel İlkeler.....	61
2.4.2	Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Bilanço	62
2.4.2.1	Aracı Kurumlarda Bilançonun Hazırlanması.....	62
2.4.2.2	Aracı Kurumlarda Bilanço Düzenlenirken Uyulması Gereken Genel İlkeler	64
2.4.3	Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Gelir Tablosu.....	67
2.4.3.1	Aracı Kurumlarda Gelir Tablosu Hazırlanırken Uyulması Gereken Genel İlkeler.....	68
2.4.4	Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Özsermaye Değişim Tablosu	69
2.4.5	Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Nakit Akım Tablosu	71
2.5	ARACI KURUMLARDA SERMAYE PİYASASI STANDARTLARINA GÖRE MALİ TABLOLAR DÜZENLENİRKEN DİKKAT EDİLECEK UNSURLAR	74
2.5.1	Finansal Araçlar	74
2.5.1.1	Finansal Araçların Mali Tablolara Alınması ve Mali Tablolarda Gösterimi	76
2.5.1.1.1	Finansal Araçların Mali Tablolara Alınması.....	76
2.5.1.1.2	Finansal Araçların Mali Tablolarda Gösterimi	76
2.5.1.1.3	Bir Finansal Varlık ve Finansal Borcun Netleştirilmesi.....	77
2.5.1.2	Finansal Araçların Değerlemesi.....	78
2.5.1.2.1	Finansal Araçların İlk Değerlemesi.....	78
2.5.1.2.2	Finansal Araçların Mütakip Değerlemesi	78
2.5.1.3	Finansal Araçların Mali Tablolardan Çıkarılması.....	79
2.5.1.3.1	Finansal Varlıkların Mali Tablolardan Çıkarılması	79
2.5.1.3.2	Finansal Borçların Mali Tablolardan Çıkarılmaları	79
2.5.1.4	Kamuya Açıklanacak Hususlar.....	80
2.5.2	Maddi-Maddi Olmayan Varlıklar, Varlıklarda Değer Düşüklüğü.....	82
2.5.2.1	Maddi Varlıklar.....	82
2.5.2.1.1	Maddi Varlıkların Mali Tablolara Alınması ve Maddi Varlıklara İlişkin Değerleme İşlemi	83
2.5.2.1.2	Maddi Varlıkların Mali Tablolardan Çıkarılması	85
2.5.2.1.3	Kamuya Açıklanacak Hususlar	85
2.5.2.2	Maddi Olmayan Varlıklar.....	85
2.5.2.2.1	Maddi Olmayan Varlıkların Mali Tablolara Alınması ve İlk Değerleme İşlemi.....	86
2.5.2.2.2	Maddi Olmayan Varlıkların Mali Tablolardan Çıkarılması	87

2.5.2.2.3	Kamuya Açıklanacak Hususlar	87
2.5.2.3	Varlıklarda Değer Düşüklüğü	88
2.5.2.3.1	Değer düşüklüğüne uğramış olan varlıkların tespiti.....	88
2.5.2.3.2	Değer Düşüklüğünün Mali Tablolara Alınması	89
2.5.2.3.3	Kamuya Açıklanacak Hususlar	89
2.5.3	Borçlanma Maliyetleri.....	89
2.5.4	İştirakler.....	91
2.5.4.1	İştiraklerin Değerlemesi.....	91
2.5.4.2	Kamuya Açıklanacak Hususlar	92
2.5.5	Kur Değişiminin Etkileri	93
2.5.5.1	Yabancı Para İşlemlerinin Değerlemesi ve Mali Tablolarda Gösterimi.....	93
2.5.5.2	Kamuya Açıklanacak Hususlar	94
2.5.6	Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar	95
2.5.6.1	Karşılıklar	95
2.5.6.2	Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar.....	96
2.5.7	Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergiler.....	97
2.5.7.1	Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergilerin Muhasebeleştirilmesi	98
2.5.7.2	Vergi Varlık ve Yükümlülük Tutarının Değerlendirilmesi	100
2.5.7.3	Cari Dönem ve Ertelenen Vergilerin Mali Tablolara Yansıtılması ..	101
2.5.7.4	Kamuya Açıklanacak Hususlar.....	101
2.6	MALİ TABLOLARIN AÇIKLANMASI, KURULA ve BORSAYA GÖNDERİMİ.....	102
3	ARACI KURUMLARDA MALİ TABLOLARIN BAĞIMSIZ DIŞ DENETİMİ.....	104
3.1	MUHASEBE DENETİMİNİN TANIMI ve ÖZELLİKLERİ.....	104
3.2	GENEL KABUL GÖRMÜŞ DENETİM STANDARTLARI	105
3.2.1	Genel Standartlar.....	105
3.2.2	Çalışma Standartları	105
3.2.3	Raporlama Standartları.....	106
3.3	DENETİM TÜRLERİ.....	106
3.4	DENETİM TEKNİKLERİ	107
3.5	DENETİM RAPORLARI	109
3.6	ARACI KURUMLARDA DENETİM (UYGULAMA).....	110
3.6.1	Bilanço Kalemlerinin Bağımsız Denetimi.....	117
3.6.1.1	Menkul Kıymetler Hesabının Denetimi	117
3.6.1.2	Finansal Varlıkların Denetimi.....	119
3.6.1.3	Maddi Varlıkların Denetimi.....	120
3.6.1.4	Maddi Olmayan Duran Varlıkların Denetimi	122
3.6.1.5	Ertelenen Vergi Varlıklarının Denetimi	123
3.6.1.6	Kıdem Tazminatı Denetimi	124
3.6.1.7	Sermaye Hesabının Denetimi.....	125
3.6.2	Gelir Tablosu Kalemlerinin Bağımsız Denetimi	126

3.6.2.1	Satış Gelirleri ve Satış Maliyetlerinin Denetimi	126
3.6.2.2	Hizmet Gelirlerinin Denetimi	128
3.6.2.3	Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirlerin Denetimi	129
3.6.2.4	Faaliyet Giderlerinin Denetimi	130
SONUÇ	131
EKLER	133
KAYNAKÇA	166

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1:	Sahip olunan yetki belgelerine göre gerekli olan asgari özsermaye tutarları.....	5
Tablo 2:	Her bir ilave sermaye piyasası faaliyeti için eklenmesi gereken ilave özsermaye oranı.....	28

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Örnek merkez dışı organizasyon şeması.....8

KISALTMALAR

BSMV	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
Madde	md.
s.	Sayfa
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VUK	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Sermaye piyasası, uzun vadeli fon arz ve talebinin birbiri ile karşılaştığı bir pazardır. Aracı kuruluşlar esas olarak bu piyasa içerisinde fonların akımını en iyi şekilde sağlama çabası içinde olan kurumlardır. Bu yüzden bir ülke için güçlü ve sağlıklı bir ekonominin en önemli şartlarından birisi güçlü ve etkin bir sermaye piyasasının ve bu piyasa içerisinde faaliyet gösteren finansal yapıları sağlam aracı kurumların var olmasıdır.

Ülkemizin sermaye piyasası için düzenleyici ve denetleyici kurumu olan Sermaye Piyasası Kurulu, yayımladığı Seri 11 No: 25 sayılı tebliğ ile aracı kurumların finansal tablolarının hazırlanmasına ilişkin esasları belirlemiştir. Söz konusu tebliğ, tüm dünyada kullanımı hızla yayılan ve genel kabul gören “ Uluslararası Muhasebe Standartları “ paralelinde hazırlanmış olup aracı kurumların mali tablolarının hazırlanmasına bir standardizasyon getirme amacı gütmektedir ve 01.01.2005 tarihinden sonraki dönemlerde aracı kurumların finansal tablolarını hazırlarken uyacakları esasları ortaya koymaktadır.

Aracı kurumların güçlü ve sağlıklı bir finansal yapıya sahip olduklarının anlaşılabilmesi için mali tablolarını Sermaye Piyasası Kurulu standartlarına göre hazırlamaları tek başına yeterli değildir. Hazırlanan bu mali tabloların, Sermaye Piyasası Kurulu'nca yetkili kılınmış bağımsız denetim şirketlerince yılda iki kez, ara ve sürekli denetim şeklinde denetlenmesi ve denetim sonucunun rapora bağlanması gerekmektedir.

Bu çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde; aracı kurumlarla ilgili genel bilgilere yer verilmiş, aracı kurumun tanımı yapılmış, aracı kurumların kuruluş şartları ve işlemleri ile faaliyet izin ve esasları ele alınarak aracı kurumların faaliyetleri süresince uyması gereken ilkelere ve aracı kurumların fonksiyonlarına değinilmiştir. Aracı kurumların hukuki açıdan ne gibi borçlara ve haklara sahip oldukları, müşterilerin aracı kurumlardan işlem yapabilmeleri için gerekli şartların ne olduğu ve aracı kurumların sermaye yeterliliklerine ilişkin ne gibi düzenlemeler getirildiği de birinci bölümde ele alınan konulardır.

İkinci bölümde; aracı kurumların muhasebe yapıları ele alınmış, kullanacakları hesap planı, defter ve belgeler, hazırlayacakları temel ve ek mali tablolar ve bunlara ilişkin ilkeler ile mali tabloların ayrılmaz parçası olan dipnotlar açıklanarak örneklerine eklerde yer verilmiş, aracı kurumlar için özellik arz eden sermaye piyasası işlemlerinin ne şekilde muhasebeleştirileceği ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Yine ikinci bölümde, “ Uluslararası Muhasebe Standartları ” kapsamında hazırlanan ve aracı kurumların mali tablolarını hazırlarken uymaları gereken ilkeleri içeren Seri 11 No: 25 sayılı tebliğin bölümlerinden aracı kurumları ilgilendiren kısımlar ele alınmış ve aracı kurumların bu tebliğ kapsamında temel ve ek mali tablolarını hazırlarken hangi unsurlara dikkat etmeleri gerektiği gösterilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde; denetim kavramı ele alınmış, muhasebe denetiminin tanımı yapılarak dünyada genel kabul görmüş denetim standartları gösterilerek denetim türlerine, denetim tekniklerine ve denetim çalışması sonucunda hazırlanan denetim raporlarına değinilmiştir. Üçüncü bölümün sonundaki aracı kurum denetimi uygulamasında ise, örnek bir aracı kuruma ait yıl sonu mizanından yola çıkılarak ana mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosu oluşturulmuştur. Bilanço ve gelir tablosunun bütün kalemleri değerlendirilmiş ancak sadece aracı kurumlar için özellik arz eden bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin denetimi ele alınmıştır.

1 SERMAYE PİYASASI ARACI KURUMLARI

1.1 ARACI KURUMUN TANIMI

Aracı kurumlar, Sermaye Piyasası Kurulu kaydına alınacak sermaye pazarı araçlarının ihracına veya halka arz yolu ile satışına aracılık etmek ve/veya daha önce çıkarılmış araçların aracılık amacı ile alım ve satımını yapmak üzere anonim ortaklık olarak kurulmuş ekonomik birimlerdir.¹

Kısaca, finansman piyasalarında; fon talebinde bulunanlar ile bu fonları arzeden kaynakların karşılaştırılmasını sağlayan kurumlar, aracı kurumlar olarak adlandırılmaktadır.² Aracılık işlemleri, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan yetki belgesi almış kuruluşlarca yürütülür.

Aracı kurumlar sermaye pazarlarındaki aracılık görevini üstlenen kurumlardır. Buna bağlı olarak aracılık, sermaye pazarı araçlarının yetkili kuruluşlar tarafından kendi nam ve hesabına, başkası nam ve hesabına, kendi namına başkası hesabına alım satım işlemini ifade etmektedir.³

1.2 ARACI KURUMLARIN KURULUŞ ŞARTLARI ve KURULUŞ İŞLEMLERİ

1.2.1 Aracı Kurumların Kuruluş Şartları

Aracı Kurumların kuruluş işlemleri Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yapılır.⁴ Aracı kurumların, kuruluşlarına Sermaye Piyasası Kurulu'nca izin verilebilmesi için Sermaye Piyasası Kanunu'nun 33. maddesinde yer alan şartları taşımaları gerekir. Adı geçen Kanunun 33. maddesine göre aracı kurumların kurulabilmeleri için;

- Anonim ortaklık şeklinde kurulmuş olmalıdırlar. Aracı kurumların kurulmasında ortaklık yapısının anonim ortaklık modeli olmasının zorunlu kılınması önemli bir husustur. Ülkemizde sermaye piyasasının gelişmesine ve yatırımcıların bu

¹ Cevat Sarıkamış, **Sermaye Pazarları**, Yayın no.213, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1995, s.124.

² Ümit Ataman, **Şirketler Muhasebesi**, 2.baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1996, s.179.

³ Osman Altuğ, **Menkul Kıymetlerin Borsada İşlem Görme Koşulları, Yatırımcıların Korunması ve Kamunun Aydınlatılması**, İktisadi Araştırmalar Vakfı Semineri, İstanbul: 1994, s. 100.

⁴ Gültekin Rodoplu, **Türkiye'de Sermaye Piyasası ve İşlemler**, 1.baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1993, s.71.

piyasaya tamamen uyum sağlamasına kadar, yani sermaye piyasasının etkinliğinin sağlandığı döneme kadar geçecek süreçte güvenliğin ön planda tutulması çok önemlidir. Aracı kurumlar için düşünölebilecek gerçek kişi modeli şu an için Türk sermaye piyasaları için pek uygun değildir. Zira gerçek kişiler mali bakımdan yeterli bir güvence taşımazlar. Faaliyete geçme aşamasında Sermaye Piyasası Kurulu'nun saptayacağı asgari mal varlığına sahip olduklarını kanıtlayabilmeleri mümkün olmasına rağmen zaman içerisinde mal varlıklarını kaybetmeleri ya da kaçırmaları veya mali sorumlulukları söz konusu olduğunda bunu karşılayamamaları tehlikesinin her zaman mevcut olması, aracı kurumların şahıs şirketi olarak değil, yatırımcıların güvenliğinin sağlanması açısından anonim ortaklık şeklinde kurulmasının en önemli gerekçesidir.

- Hisse senetlerinin tamamı nama yazılı olmalıdır. Bu şartın konmasındaki amaç, anonim ortaklık yapısında kurulan aracı kurumun pay sahiplerinin ve hakim olan sermaye gruplarının denetim makamlarınca bilinebilmesidir.

- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması gereklidir. Bu şartın getirilmesindeki amaç, aynı sermaye konulmasından doğabilecek tehlikelerden ortaklığı, ortakları ve tasarruf sahiplerini korumaktır. Çünkü aynı sermayeye değer biçilmesi, ana sözleşmeye geçirilmesi, ifasını sağlayıcı işlemlerin yapılması zorluklar doğuracaktır.⁵

- Sermayelerinin sahip oldukları yetki belgelerine göre kurulca belirlenen miktardan az olmaması gerekir .⁶ Asgari sermaye tutarları aşağıda sunulmuştur:

⁵ Ümit Tekinalp, **Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları**, Yayın no:4, İstanbul: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar, 1982, s.29.

⁶ SPK. Haftalık Bülten. 25.12.2006-29.12.2006. <http://www.spk.gov.tr/haberduyuru/haftalikbulten> (01.01.2007)

Tablo 1: Sahip olunan yetki belgelerine göre gerekli olan asgari özsermaye tutarları

Yetki belgelerine göre gerekli asgari özsermaye tutarları	
Yetki Belgesi	2007 yılı asgari özsermaye
Alım Satım Aracılığı	752,000
Halka Arza Aracılık	378,000
Repo- Ters repo	378,000
Portföy Yöneticiliği	302,000
Yatırım Danışmanlığı	79,000
TOPLAM	1,889,000

- Esas sözleşmelerinin, Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine uygun olması gerekir.

-Kurucularının müflis olmadığına veya yüz kızartıcı bir suçtan dolayı hükümlülüklerinin bulunmadığına tespit edilmiş olması gerekir.

Aracı kurumların faaliyetleri süresince kullandıkları ticaret ünvanlarında, sermaye piyasası faaliyetlerini yansıtmaları amacıyla, "menkul değerler" ya da "menkul kıymetler" ibarelerinden birinin yer alması şarttır. Yetki belgelerinin tümüne (alım satım aracılığı, halka arza aracılık, repo-ters repo, portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı) sahip olan aracı kurumlar, diğerlerinden farklı olarak ticaret ünvanlarında " yatırım menkul kıymetler ", " yatırım menkul değerler " veya sadece " yatırım" ibarelerini kullanabilirler. Aracı kurumların ticaret ünvanları, sadece yönetim ve denetim çoğunluğunun değişmesine yol açacak şekilde pay sahipliğinin değişmesi halinde ilgili aracı kurumun pay sahipliğindeki değişmeyi göstermek ve yasal zorunlulukları yerine getirmek amacıyla değiştirilebilir.

1.2.2 Aracı Kurumların Kuruluş İşlemleri

Bir aracı kurumun kurulabilmesi için kurucuların öncelikle yukarıda belirtilen kuruluş koşullarını taşıdıklarını kanıtlayan belgeler ve yine kuruluş şartlarına uygun olarak hazırlanacak ana sözleşme ile Sermaye Piyasası Kurulu'na başvuruda bulunurlar. Kurucular tarafından hazırlanacak ana sözleşmeye konacak belli başlı kayıtlar şu şekilde sıralanabilir:

- Ortaklığın amacı ve konusu,
- Tahvil ihraç yasağı,
- Yönetim Kurulu ve denetçilerin raporlarının Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenen şekil ve esaslara uygun olarak hazırlama yöntemi,
- Mali tabloların, Sermaye Piyasası Kurulu'nun ilgili tebliğ ve hükümlerine göre hazırlanacağı,
- Şube, büro ve temsilcilik açılırken Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin alınacağı.

Aracı kurumların kuruluştan sonraki tüm ana sözleşme değişiklikleri de Sermaye Piyasası Kurulu'nun iznine tabidir.

Sermaye Piyasası Kurulu, kuruluş başvurularında aracı kurumlardan ve tüzel kişi ortaklarından özel olarak bağımsız dış denetim ve derecelendirme yaptırmış olma şartını arayabilir. Bu şartlar, faaliyet izni veya ortaklık yapısı değişikliği başvurularında da aranabilir.⁷

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından aracı kurumun kurulması için verilen izin, sadece aracı kurumun kuruluşu ile sınırlı olup, kuruluşun tamamlanmasından sonra, faaliyete geçişi için Sermaye Piyasası Kurulu'na tekrar bir başvuru yapılması gereklidir.

Sermaye Piyasası Kurulu'ndan gerekli izin alındıktan sonra kuruluş işlemlerinin Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre de tamamlanması gerekir. Bu amaçla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na başvurulur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

⁷ Doğan Argun, **Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Muhasebesi**, 2. baskı, İstanbul: Süryay Sürekli Yayınlar, 2005, s.19.

tarafından verilen izin sonrasında ana sözleşme Ticaret Siciline tescil ve Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilerek aracı kurumun kuruluş işlemleri tamamlanmış olur.

1.2.2.1 Aracı Kurumların Merkez Dışı Örgütleri

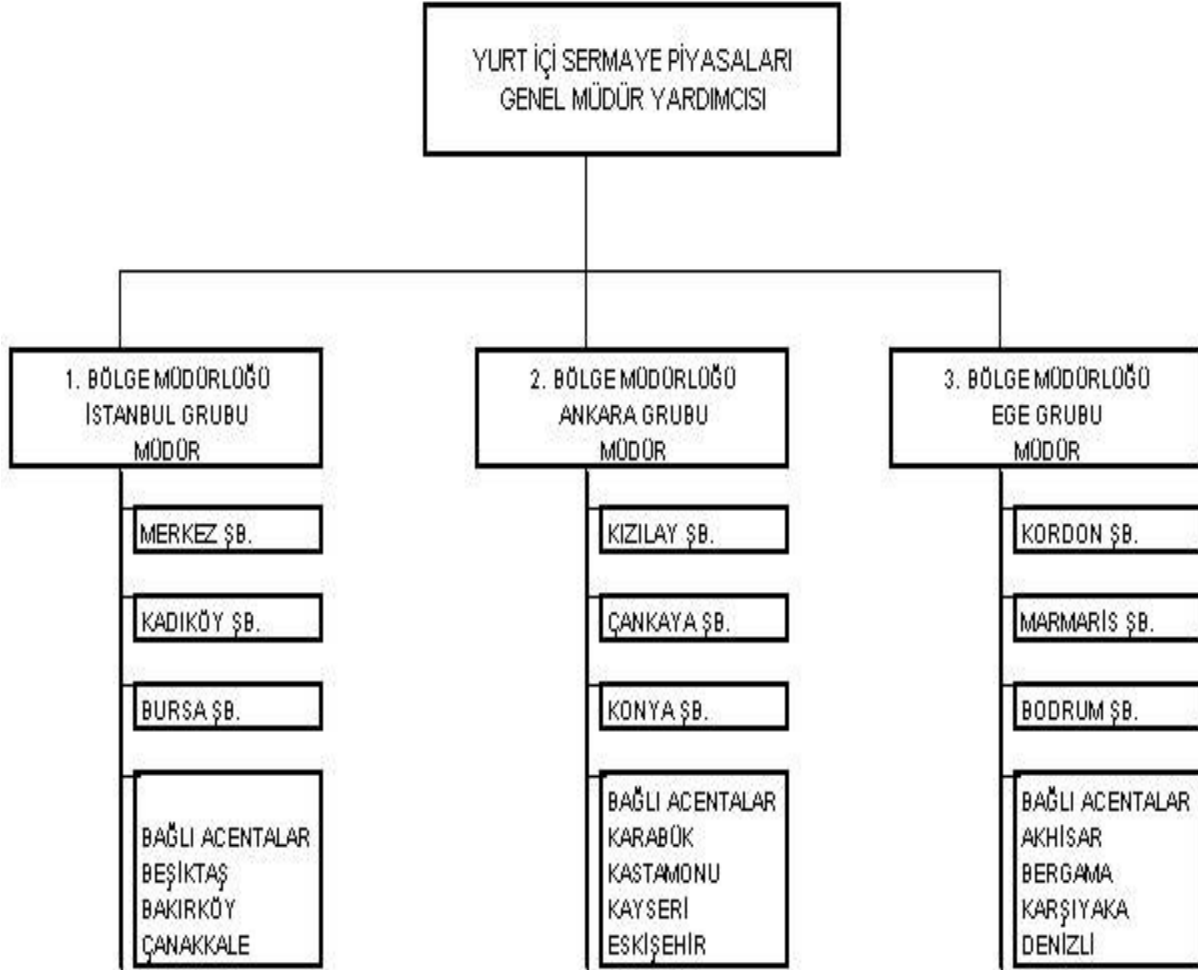
Aracı kurumların merkez dışı örgütlenmesi, sermaye piyasasının gelişimi açısından son derece büyük bir önem arz etmektedir. Aracı kurumların merkez dışı örgütlenmeleriyle sermaye piyasası hız ve ivme kazanacak, katılım oranı yükselecek ve piyasaya olan ilgi daha da artacaktır.

Bu gelişme şansı, aracı kurumların merkez dışında kuracakları örgütlenme organizasyonu, haberleşme ve uzman personel çalıştırılması ile ilgilidir. Bu yönde atılacak adımlar piyasanın gelişimini ve işleyişini etkileyebilecek gelişmelerdir.⁸

Aracı kurumların merkez dışı örgütleri incelendiğinde, aracı kurum şubeleri, aracı kurum irtibat büroları ve aracı kurum acenteleri olmak üzere üç çeşit merkez dışı örgüt olduğu görülmektedir.

⁸ Rodoplu, s.74.

Şekil 1: Örnek merkez dışı organizasyon şeması

1.2.2.1.1 Aracı Kurum Şubeleri

Aracı kurumların şube açmaları, Sermaye Piyasası Kurulu'nun iznine tabidir. Şube açılabilmesi için bir takım şartların yerine getirilmiş olması gerekmektedir.⁹

⁹ Argun, Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Muhasebesi, s. 43.

- Hizmetin gerektirdiği yeterli mekan ve teknik donanımın sağlanmış olması, iş yerinin amaca uygun olarak düzenlenmesi,

- Faaliyet konularına ve şubenin ihtiyacına uygun sağlıklı bir yönetimin, merkez ile irtibatlı ve Kurul'un düzenlemelerine uygun muhasebe sistemi ile kayıt ve belge düzeninin, süratli bir iş akışı ve iletişimin kurulmuş, şube uhdesinde bulunacak nakit ve kıymetli evrak ile diğer varlıkların asgari yangın ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta ettirilmiş ve bu konuda diğer güvenlik önlemlerinin alınmış bulunması,

- Faaliyet izin ve esaslarına ilişkin şartlardaki niteliklere haiz en az 2 yıllık ön lisans eğitimi veren kurumlardan mezun bir şube müdürü ile şubenin ihtiyacına uygun yeterli ihtisas personeli ve diğer personelin sağlanmış olması

Bu şartların yerine getirilememesinden ve şubenin yapacağı iş ve işlemlerden kaynaklanan her türlü hukuki ve cezai sorumluluk aracı kuruma aittir.

1.2.2.1.2 Aracı Kurum İrtibat Büroları

İrtibat büroları, aracı kurumu ve aracı kurumun yetkili olduğu sermaye piyasası faaliyetlerinin tanıtımını yapmak amacıyla kurulmuş olan temsil birimleridir. İrtibat bürolarının açılışında da şube açılışında olduğu gibi bir takım şartlar aranır:

- Hizmetin gerektirdiği mekan ve teknik donanımın sağlanmış, işyerinin amaca uygun olarak tefriş edilmiş olması,

- Faaliyet izin ve esaslarına ait şartlardaki niteliklere haiz en az lise mezunu bir büro sorumlusu ile büronun ihtiyacına uygun yeterli sayıda ihtisas personeli ve diğer personelin sağlanmış olması gerekmektedir.¹⁰

Bu şartların yerine getirilememesinden ve irtibat bürosunun yapacağı iş ve işlemlerden kaynaklanan her türlü hukuki ve cezai sorumluluk aracı kuruma aittir.

¹⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkındaki Tebliği, Seri 5,4. bölüm, md. 22.

1.2.2.1.3 Aracı Kurum Acenteleri

Sermaye Piyasası Kurulu mevzuatına göre aracı kurumlar ile bankalar ve özel finans kurumları arasında yazılı bir acentelik sözleşmesi imzalanabilir. Aracı kurumlar acentelik sözleşmesinde belirlenecek mahaller içinde, acenteleri aracılığı ile alacakları emirler doğrultusunda aracılık faaliyetleri çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının alım satımında bulunabilirler.¹¹ Bir aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalayan bankalar veya özel finans kurumları, acente sıfatıyla şu faaliyetlerde bulunabilirler:

- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım ve satım emirlerinin aracı kuruma iletilmesine ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesine aracılık etmek,

- Acentesi olunan aracı kurumun halka arza aracılık faaliyetleri kapsamında, taleplerin toplanması, bu taleplerin aracı kurum merkezine iletilmesi ve paranın tahsili ya da geri ödenmesi gibi işlemleri kapsamak üzere gişe hizmeti vermek,

- Acentesi olunan aracı kurum portföy yöneticiliği yetki belgesine sahip ise acente sıfatıyla bu faaliyetin tanıtımını yapmak ve bu faaliyetle ilgili sadece tahsil ve tediye işlemlerini yürütmek,

- Acentesi olunan aracı kurum yatırım danışmanlığı yetki belgesine sahip ise bu faaliyet kapsamında aracı kurumdan gelen döküman ve bilgileri müşterilere açıklamak ve yatırım danışmanlığı faaliyetinin tanıtımını yapmak.

Sermaye Piyasası Kurulu, acente sıfatıyla bankaların ve özel finans kurumlarının yapabilecekleri sermaye piyasası faaliyetlerini bu şekilde sıralarken, aracı kurumların bankalarla ve özel finans kurumlarıyla acentelik tesis etmesini de bir takım hükümlere bağlamıştır. Buna göre bir aracı kurumun bir banka ile veya özel finans kurumu ile acentelik anlaşması yapabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.¹²

- Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın veya özel finans kurumunun acentelik faaliyetlerinden sorumlu biriminin Kurul'a bildirilmesi,

¹¹ Argun, **Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Muhasebesi**, s.44.

¹² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliği, Seri 5, 4. bölüm, md. 25.

- Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın veya özel finans kurumunun bu faaliyetinin yürütüleceği şubelerinde bir müşteri temsilcisinin acentelik işlemlerinden sorumlu personel olarak belirlenerek Kurul'a bildirilmesi,

- Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın veya özel finans kurumunun bu faaliyetin yürütüleceği şubelerinde çalışacak ihtisas personeli ile söz konusu personelin ihtisas konusuna göre işlevsel olarak bağlı bulunduğu birim yöneticisinin faaliyet izin ve esaslarına ilişkin şartlardaki niteliklere haiz olması,

- Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın veya özel finans kurumunun fiilen bu faaliyette bulunacağı şubelerine, hangi aracı kurumun acentesi olarak faaliyet gösterdiğini içeren bir tabelayı müşterilerin görebileceği şekilde asmış olması, zorunludur.

Acenta, sadece aracı kurum ile müşteri arasında, sermaye piyasası araçlarının alım satımı konusunda bağlantı kurmaya yetkilidir ve temsilci sıfatıyla bizzat sözleşme yapamaz. Ayrıca acenta, acentalık sözleşmesi imzaladığı aracı kurum ile sözleşmesi sona ermedikçe, farklı yerde dahi olsa, başka bir kurum ile acentalık anlaşması yapamaz, hiç bir şekilde emanetinde sermaye piyasası aracı bulunduramaz.¹³

Aracı kurumlar, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin almak kaydıyla yurt dışında da şube, irtibat bürosu kurabilirler ya da bankaların veya özel finans kurumlarının yurt dışı şubeleriyle acentelik sözleşmesi imzalamak suretiyle örgütlenebilirler.

1.3 ARACI KURUMLARIN FAALİYET İZİN VE ESASLARI

Aracı kurumlar Sermaye Piyasası Kurulu'ndan her bir faaliyeti için izin belgesi almak zorundadır. Bu belgenin aracı kurum merkez şubelerinde müşterilerin görebileceği yerlere asılması zorunludur. Bu belgenin müşteriler tarafından kontrol edilmesi, meydana gelebilecek çeşitli olumsuz olaylara karşı tedbir niteliğindedir.¹⁴

¹³ Ümit Gücenme, Türkiye'de sermaye piyasasındaki son gelişmeler, Yayın No:181,Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1994, s.70.

¹⁴ Mehmet Şükrü Tekbaş, **Banka ve Sigorta ile Aracı Kurumların Sermaye Piyasasındaki Etkinlikleri**, Banka ve Sigorta ile Aracı Kurumların Sermaye Piyasasındaki Etkinlikleri Sempozyumu, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yayını, Yayın No: 3, İstanbul: 1991, s.128.

Kuruluş işlemlerini tamamlamış aracı kurumların faaliyete geçmek üzere Sermaye Piyasası Kurulu'ndan gerekli izni alabilmeleri için öncelikle belirlenmiş olan bir takım genel şartları ve faaliyet konularına ilişkin özel şartları yerine getirmeleri ve faaliyetlerini yürütebilecek nitelik ve yeterlilikte olduklarının Sermaye Piyasası Kurulu'nca kabulü gerekir.

Aracı kurumların yaptıkları faaliyet izin başvuruları, ayrı ayrı değerlendirilerek Sermaye Piyasası Kurulu'nca uygun görülen kuruluşta, icra edeceği her faaliyeti gösteren Yetki Belgesi verilir. Yetki belgesini aldıktan sonra, borsada işlem yapabilmek için, faaliyette bulunmak istedikleri menkul kıymet borsalarına üye olmaları gerekmektedir. Bunun için de ilgili borsadan "Borsa Üyeliği Belgesi" almak zorundadırlar.¹⁵

Aracı Kurumların faaliyete geçmelerinde aşağıdaki genel şartlar aranır:¹⁶

- a) Kuruluş şartlarını kaybetmemiş olmaları,
- b) Kuruluş sermayelerinin asgari kısmının nakden ve tamamen ödenmiş olması,
- c) Ortakları, yönetici ve ihtisas personeli ile denetçilerinin,
 - Cumhuriyet Savcılığı'ndan belge getirmeleri,
 - Kendileri veya sınırsız sorumlu ortak oldukları kuruluşlar hakkında iflas kararı verilmemiş ve konkordato ilan edilmemiş olması,
 - Ödeme güçlüğü bulunan bankerlerin işlemleri hakkında 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve eklerine göre kendileri veya ortağı oldukları kuruluşlar hakkında tasfiye kararı verilmemiş olması,
 - Faaliyet yetki belgelerinden biri veya birden fazlası Sermaye Piyasası Kurulu'nca iptal edilmiş yahut borsa üyeliğinden sürekli olarak çıkarılmış kuruluşlarda, bu müeyyideyi gerektiren olayda sorumluluğu bulunan kişilerden olmaması,

¹⁵ Yusuf Çot ve Necati Perçin, **Menkul Kıymet Borsalarının Kuruluşu, Önemi, Çeşitleri ve Organları**, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:86, Kasım 1995, s.49.

¹⁶ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, **Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu**, 17. basım, İstanbul: İMKB Yayınları, 2002, s.54.

- Sermaye Piyasası Kanunu'na muhalefetten dolayı hükümlerinin bulunmaması gerekir.

Bunların yanında, aracı kurumların sermayesinin %10' una veya daha fazlasına sahip tüzel kişi ortaklarının sermayesinde % 10 veya daha fazlasına sahip olan ortaklarının da bu maddede belirtilen niteliklere haiz olmaları gerekmektedir.

d) Tercih edilen faaliyet konularına uygun hizmet birimlerinin kurulmuş, bu birimler için yeterli personel kadrosunun oluşturulmuş, faaliyet konularına uygun sağlıklı bir yönetim, Kurul'ca yapılan düzenlemelere uygun muhasebe kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak yeterli bir organizasyonun kurulmuş, teknik donanımın sağlanmış, Seri:V, No:46 Sayılı Tebliğ'in 32. maddesindeki esaslara uygun bir iç kontrol ve denetim sisteminin kurulmuş, personelin buna uygun görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş ve kurum uhdesinde bulunacak nakit ve kıymetli evrak ile diğer bütün varlıkların asgari yangın ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta ettirilerek bu konuda gerekli diğer güvenlik önlemlerinin alınmış olması gerekir.

e) Genel Müdürün münhasıran bu görev için istihdam edilmiş olması, genel müdür ve genel müdür yardımcılarının mali piyasalar veya işletmecilik alanlarında en az 7 yıllık mesleki tecrübeye veya Kurul'un lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Belgesine sahip olması gerekir. Genel müdürlük görevine 6 aydan fazla vekalet edilemez. Sermaye Piyasası Kurulu'nun lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca aracı kuruluşlarda çalışan yönetici ve ihtisas personelinin mesleki yeterliliklerini gösterir lisans belgelerine sahip olmaları zorunludur.

f) Aracı kurumların yönetim kurullarında yönetim yetkisinin murahhas üyelere bırakılmak istenmesi halinde, en az iki üyenin murahhas olarak tayini ve her birinin yetki ve sorumluluk alanlarının, tereddüte yer bırakmayacak biçimde belirlenmesi zorunludur. Murahhas üye tayinine ve bunların yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine ilişkin yönetim kurulu kararları ile bunda yapılan değişiklikler, ilgili yönetim kurulu kararının alınmasını izleyen 3 işgünü içinde Kurul'a bildirilir.

g) Aracı kurum yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulunun alacağı kararlarda taraf olan kimselerle son iki yılda istihdam, sermaye veya ticari anlamda bir ilişki

kurmuş olması ya da eş dahil üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlık bulunması durumunda, bu hususu gerekçeleri ile birlikte yönetim kuruluna bildirmek ve toplantı tutanağına işlenmesini sağlamakla yükümlüdür.

h) Mevzuatta öngörülen teminat ve blokajların tesis edilmiş olması zorunludur.

i) Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne üye olmak üzere başvurmuş olmaları ve Yatırımcıları Koruma Fonu'na katılmış olmaları zorunludur.

Aracı Kurumlar, kuruluş için izin almalarını takiben Sermaye Piyasası Kurulu'nca verilecek süre içinde, faaliyet izni almak üzere Sermaye Piyasası Kurulu'na başvuruda bulunmak zorundadırlar. Başvuruyu yapmamaları halinde, bu başvuruya ilişkin izin alma hakları düşer. Bu kuruluşlar, verilen sürenin geçmesi veya faaliyet izni verilmesinin uygun görülmediğinin kendilerine bildirilmesi tarihinden itibaren en geç üç ay içinde esas sözleşmelerindeki ticaret unvanına, amaç ve faaliyet konularına ilişkin hükümleri, sermaye piyasası faaliyetlerini kapsamayacak şekilde değiştirmek ve söz konusu değişikliklerin yayımlandığı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'ni ilanı izleyen 10 gün içinde Sermaye Piyasası Kurulu'na göndermek zorundadırlar.¹⁷

1.3.1 Aracı Kurumların Sermaye Piyasası Faaliyetleri

Kuruluş işlemleri ile ilgili yasal prosedürleri tamamlayan aracı kurum, aracılık faaliyetleri kapsamında aşağıda sayılan her bir faaliyet için Sermaye Piyasası Kurulu'ndan yetki belgesi almak kaydıyla,

- Sermaye piyasası araçlarının ihracına veya halka arz yoluyla satışına,
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının alım satımına,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil türev araçların dayandığı kategoriler itibarı ile ayrı ayrı veya bütün olarak türev araçların alım satımına, aracılık edebilirler.¹⁸

Aracı kurumlar ayrıca,

¹⁷ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.56.

¹⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri 5, 4. Bölüm, md. 4.

- Sermaye piyasası araçlarının geri alım veya satım taahhüdüyle alım satımı (repo-ters repo),

- Yatırım danışmanlığı,

- Portföy yöneticiliği faaliyetlerini de yapabilirler.

Aracı kurumlar, yatırım danışmanlığında müşterilere sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden kuruluşlar, şirket birleşmeleri, finansman ihtiyaçlarının karşılanması vs. konularda yazılı veya sözlü tavsiyelerde bulunurlar. Aracı kurumların buldukları tavsiyelerde güvenilir belge ve kayıtlara dayanma mecburiyetleri bulunmaktadır.¹⁹

Ayrıca, sermaye piyasası araçlarının kredili alım, açığa satış ve ödünç alma verme işlemlerine, sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık yetki belgesine sahip aracı kurumlar Sermaye Piyasası Kurulu'ndan ayrıca izin almaksızın aracılık edebilirler.

1.3.2 Aracı Kurumların Yapamayacakları İş ve İşlemler

Aracı kurumların faaliyetleri süresince yapamayacakları iş ve işlemler yasalarla açıklığa kavuşturulmuştur. İlk olarak aracı kurumların, kendi sorumluluklarını taşıyan kıymetli evrakın halka arz edilmesinde ve alım satımında bulunmamaları gerekmektedir.²⁰ Aracı kurumların yapamayacakları işleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kuruldan icrası için izin alınan faaliyetler ve bunlara ilişkin iş ve işlemler dışında hiçbir sınai ve zirai faaliyette bulunamazlar. Sermaye piyasası faaliyetlerini yürütebilmek için gerekli olanın üstünde taşınmaz mal edinemezler.

- Bankalar Kanunu'nda tanımlandığı üzere mevduat toplayamazlar, mevduat toplama sonucunu verebilecek işler yapamazlar.

- Mevzuatın imkan verdiği haller hariç olmak üzere sermaye piyasası araçlarının, belli bir getiri sağlayacağı yönünde herhangi bir yazılı veya sözlü taahhütte bulunamazlar.

¹⁹ Muharrem Karşlı, **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, 1. baskı, İstanbul: İrfan Yayınları, 1999, s.543.

²⁰ Şinasi Kara, **Sermaye Piyasası**, 1. baskı, İstanbul: 1990, s.62.

- Abartılmış, gerçeğe uymayan, müşterilerini veya kamuoyunu yanıltıcı bilgiler içeren herhangi bir ilan ve reklam ile diğer yazılı ve sözlü açıklamalarda bulunamazlar.

- Müşteriye ait sermaye piyasası araçları ve nakit üzerinde hak ve yetkileri olmaksızın kendileri veya üçüncü şahıslar lehine herhangi bir tasarrufta bulunamazlar.

- Fiktif hesap açamazlar, işlemlerini kayıt dışı bırakamazlar ve gerçek mahiyetine uygun düşmeyen kayıtlar tesis edemezler.²¹

Aracı kurumların yapamayacakları işlemleri ise şu şekilde sıralayabiliriz :

- Kredili menkul kıymet işlemlerine ilişkin mevzuatın imkan verdiği haller hariç olmak üzere, ödünç para verme işlemleri yapamazlar.

- Aracı kurumlar sadece, müşterileri tarafından verilen satış emrinin yerine getirilmesi için teslim edilen menkul kıymetlerle, müşterinin alım emri gereği satın alınan menkul kıymetleri, borsa mevzuatında belirlenen satış emrinin geçerlilik süresi ve gerçekleşen alım emrinin tasfiyesi için öngörülen azami süre içinde emanetinde tutabilir. Bu halin dışında, aracı kurum, gerek kendisine gerekse müşterilerine ait menkul kıymetleri yetkili Takas ve Saklama Kuruluşu dışında hiçbir yerde tutamaz.

- Herhangi bir şekilde yanlarında çalıştırdıkları kişilerin, mutad müşteri aracı kurum ilişkisi dışında imkanlarından yararlanmak suretiyle kendi nam ve hesaplarına işlem yapmalarına olanak sağlayamazlar.

- İhraç ettikleri hisse senetlerinin, kendi nam ve hesaplarına alım-satım işlemini yapamazlar.

- Portföy yöneticiliği faaliyetinin hariç tutulması şartıyla, aracı kurum yöneticileri ve merkez dışı örgütleri dahil tüm çalışanları müşterilerden hisse senedi alım satım emri verme, ordino ve diğer belgeleri imzalama, nakit ve menkul kıymet yatırma ve çekme, virman işlemi yapma gibi geniş yetkiler içeren vekaletname olarak müşteri adına işlem yapamazlar.

- Yatırımcıların hak ve yararlarını zedeleyici, iyi niyet kurallarına aykırı hareket edemez ve işlemlerde bulunamazlar, müşterilerin piyasa hakkında bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanıp bunların alım-satım kararlarını etkileyerek kendi

²¹ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.60.

lehlerine kazanç sağlayamazlar ve herhangi bir şekilde gelirlerini artırmak amacıyla müşterilerin gereksiz alım-satım yapmalarına ortam hazırlayamazlar.

- Ortak, yönetici, ihtisas personeli ile müfettiş ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu uyarınca atanan denetçileri işleri dolayısıyla aracı kurum ve müşterileri hakkında öğrendikleri sırları açıklayamazlar ve bu sırları kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanamazlar. Kamuyu aydınlatma amacıyla mevzuat gereği yapılan ilan ve duyurular, adli veya mevzuatla yetkili kılınmış olmak kaydıyla idari her türlü inceleme ve soruşturma halleriyle suç oluşturan durumlara ilişkin bilgilerin ilgililere verilmesi sır kapsamında değildir.²²

İçeriden öğrenenlerin ticareti (insider trading) ve sermaye piyasası araçlarının fiyatlarının yapay olarak yükseltilmesi, düşürülmesi ya da sabit tutulması (manüpilasyon) da Sermaye Piyasası Kanunu'na göre suç sayılan faaliyetlerdendir. Aracı kurumlar insider trading ve/veya manüpilasyona neden olacak iş ve işlemlerde bulunamazlar.²³

1.4 ARACI KURUMLARIN FAALİYETLERİ SÜRESİNCE UYMASI GEREKEN İLKELELER

Aracı kurumlar, sermaye piyasası faaliyetlerini yürütürken, bu faaliyetlerin belirli bir kalitenin altına düşmemesi, piyasada faaliyetlerle ilgili belli bir standardizasyonun sağlanması ve yatırımcıların haklarının korunması amacıyla bir takım ilkelere uymak durumundadırlar.

Aracı kurumların;

- Faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında işin gerektirdiği mesleki dikkat ve özeni göstermeleri, bu doğrultuda gerekli önlemleri almaları,

- İşlemlerini gerçekleştirirken müşterilerinin çıkarını ve piyasanın bütünlüğünü gözeterek dürüst davranmaları, bu amaç doğrultusunda müşterileri ile olan ilişkilerinde çıkar çatışmalarını önlemeye çalışmaları ve buna uygun bir organizasyon oluşturmaları, doğrudan veya dolaylı olarak kendileri ile müşterileri arasında bir çıkar

²² Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzuu, s.60.

²³ Gücenme, s.70.

çatışması olduğunda, öncelikle müşterilerinin menfaatini gözetmeleri, müşterileri arasındaki çıkar çatışmalarının önlenememesi halinde müşterilerine adil davranmaları,

- Faaliyetlerini sürdürmeleri için sahip oldukları kaynakları etkin bir biçimde kullanmaları,

- Müşterileriyle olan ilişkilerinde müşteri ismine saklama uygulaması ve yatırımcıyı korumaya ilişkin diğer düzenlemeler ile müşteriye ilgilendiren tüm konularda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığı sağlamaları, gerekir.²⁴

1.5 ARACI KURUMLARIN FONKSİYONLARI

Sermaye piyasasında çalışan aracı kurumlar, fona ihtiyacı olan kesimlerin ihraç ettikleri menkul kıymetlerin tasarruf sahiplerine satılmasına aracılık eder, bu anlamda mali araçların alım satımında bir köprü görevi üstlenmiş olurlar.²⁵ Sermaye piyasalarında, tasarruf sahipleri ellerindeki fonların dağıtımında, bir diğer ifadeyle yatırım kararlarını alım süreçlerinde aracı kurumların bu köprü olma fonksiyonlarından faydalanırlar. Çünkü, tasarrufu ile menkul kıymet almak ve bunun getirilerinden yararlanmak isteyenler, yani fon arz edenler genellikle sermaye piyasasının kurallarını bilmez, ortaklıkları ve dahil oldukları sektörleri tanıyamaz, ekonomik ve mali olayları, mevzuat değişikliklerini değerlendirip, bunların sermaye piyasasına yansımalarını görüp doğru karar veremezler.²⁶ Bilginin üretilmesi ve taraflar arasında akımının sağlanması işlevi burada büyük önem kazanır.

Taraflar arası bilgi akımının sağlanmasının yanında aracı kurumların bir diğer önemli fonksiyonu da , çeşitli menkul kıymetlerden bir portföy oluşturarak, sermaye piyasasında riski dağıtmak amacıyla güven ve verimlilik ilkelerine göre faaliyet göstererek yatırımcılara hizmet etmeleridir.²⁷

Bunun yanında aracı kurumların bir diğer fonksiyonu da yüklenim (underwriting) fonksiyonudur. Aracı kurumlar bu fonksiyonları sayesinde menkul kıymetleri belirli bir süre içinde, yine belli bir fiyatla halka satmayı ve satılmayan kısmı taahhüt ederek kendileri almayı üstlenirler. Aracı kurumlar bu sayede menkul kıymet

²⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri 5, 4. Bölüm, md.11.

²⁵ Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, **Banka ve Sigorta Sektörü ile Aracı Kurumların Sermaye Piyasasındaki Etkileri Sempozyumu**, İstanbul: 1991, s.131.

²⁶ Recep Önal, **Türkiye’de sermaye piyasası (araçlar ve kuruluşlar) –Seminer Tebliğleri**, İstanbul, 1984,s.184.

²⁷ Selahattain Tuncer, **Türkiye’de Sermaye Piyasası**,1. baskı, İstanbul: Okan Matbaası,1985, s.97.

ihraç eden ortaklıkların para ve sermaye piyasasındaki krizlerden etkilenmemesine çalışırlar.

1.6 ARACI KURUMLARIN BORÇLARI ve HAKLARI

Aracı kurumların faaliyetlerine ilişkin hak ve borçlarını belirlemeye yetkili olan kurul, Sermaye Piyasası Kurulu'dur. Aracı kurumların hak ve borçları, karşı tarafla yaptıkları sözleşmenin türüne göre değişkenlik göstermekle birlikte, sermaye piyasası araçlarının teslimi, bedelin ödenmesi, masraflar ve komisyonlar gibi hususlar Sermaye Piyasası Kurulu'nca düzenlendiği için aykırı hükümlerin uygulanması mümkün değildir.

1.6.1 Aracı Kurumların Borçları

Aracı kurumların yapmış oldukları faaliyetlerden doğan borçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1.6.1.1 Aracı Kurumların Genel Borçları

Aracı kurumlar, yürütmekte oldukları faaliyetlerin gereği olarak bir takım genel borçlara sahiptirler. Sahip oldukları yetki belgelerine ve büyüklüklerine bakılmadan tüm aracı kurumların sahip oldukları borçları şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Blokaj yükümlülüğü: Sermaye Piyasası Kurulu, aracı kurumlar hakkında genel ve özel olarak ve/veya işlem bazında teminat istemeye ve bu teminatların kullanım esaslarını belirlemeye yetkilidir.²⁸

b) Borsa Üyeliği: Sermaye Piyasası Kurulu'ndan yetki belgesi alan aracı kurumlardan borsada işlem yapacak olanlar, ilgili borsa veya borsalara Borsa Üyelik Belgesi almak üzere başvurmak zorundadırlar.

c) Müşteriyi Tanıma Yükümlülüğü: Aracı kuruluşlar, 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca hesap açmadan önce müşterilerinin kimlik bilgilerini tespit ederler. Aracı kuruluşlar ayrıca müşterilerinin risk ve getiri tercihleri, yatırım araçları ve mali durumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmak amacıyla standart formları geliştirmek, bu formlarda yer alan bilgileri güncelleştirmek ve formları saklamak zorundadırlar. Müşterilere bu bilgilerin

²⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri 5, 4. Bölüm, md. 14.

risk tercihlerinin ölçülmesi amacıyla istendiğinin bildirilmesi, müşterinin bilgi vermekten kaçınması halinde sorumluluğun kendisine ait olacağı konusunda uyarılması ve bilgi vermek istemediğine ilişkin yazılı beyanın alınarak müşterinin çerçeve sözleşmeleriyle birlikte saklanması gereklidir.²⁹

d) Çerçeve Sözleşme İmzalama Yükümlülüğü: Aracı kurumlar müşterileriyle alım satıma aracılık, portföy yöneticiliği, yatırım danışmanlığı, repo-ters repo, türev araçların alım satımına aracılık, kredili menkul kıymet, açığa satış ve menkul kıymetlerin ödünç işlemi yapmaya başlamadan önce, yazılı bir sözleşme yapmak zorundadırlar. Bu sözleşme, aracı kuruluşla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez aktedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmasıdır.³⁰

e) İlan ve reklamları saklama yükümlülüğü: Sermaye piyasası faaliyetinde bulunan kuruluşlar, sermaye piyasası faaliyetine ilişkin olarak yazılı veya basılı araçlarla yapılacak tüm ilan ve reklamlar ile diğer dokümanların bir örneğini 3 yıl süreyle saklamak zorundadırlar.³¹

f) Müşterilerine ve piyasada faaliyet gösteren diğer aracı kurumlara karşı dürüstlük ve iyi niyet ilkelerine uygun hareket etmek, borsa düzen ve mevzuatlarına riayet etmek.

g) Yönetmeliklerce öngörülen üyelik aidatlarını, borsa payını ve diğer mali sorumluluklarını konulan süre içinde ve tam olarak yerine getirmek.

h) Hesap ve işlemlerin borsa tarafından izlenmesini gerektirecek durumlar oluştuğunda yetkililerce istenecek her türlü dökümanı ve bilgiyi vermek.

1.6.1.2 Halka Arz İşlemlerinden Doğan Borçlar

Sermaye Piyasası araçlarının halka satışı, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belli bir formatta hazırlanılması şart koşulan halka arz bildirimini olan izahnamede belirtilmiş olan esaslara göre ve sürede yapılır. İzahnamede yer alan bilgilerin doğru olup olmamasından doğan sorumluluk ihraççı kuruluşa aittir. Ancak,

²⁹ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.57.

³⁰ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.57.

³¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri 5, 4. Bölüm, md.19.

kendilerinden beklenen özeni göstermeyen aracı kuruluşlara da zararın ihraççılara tazmin ettirilemeyen kısmı için müracaat edilir.³²

Aracı kurumların, halka arz faaliyetlerinden doğan borçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Halka arza aracılık işlemlerini, izahnamede, sirkülerde (duyuruda), ilan ve reklamlarda, aracılık sözleşmesinde belirlenen esaslar çerçevesinde yürütürler,

- Kendilerine veya üçüncü şahıslara menfaat sağlanmasına imkan tanıyacak tasarruflarda bulunamazlar.

- Sermaye piyasası aracının halka arzı ile ilgili olarak, ihraççı ve/veya hissedar hakkında detaylı ve dikkatli inceleme yapma konusunda en iyi gayreti gösterirler.

- Halka arz fiyatının sermaye piyasası aracının gerçek değerini en doğru şekilde göstermesi yönünde azami özeni gösterirler.

- Halka arz sürecinde kamuya açıklanmamış bilgilerin kurum dışına ve kurum içinde farklı birimlere geçmesini engellerler.

- Aracı kurumların halka arza aracılık faaliyetleri esnasında yüklenebilecekleri taahhütlerin tutarı, Kurul'un sermaye yeterliliği düzenlemeleri uyarınca belirlenecek sınırı aşamaz.³³

1.6.1.3 Borsa İşlemlerinden Doğan Borçlar

Aracı kurumların borsa işlemlerinden doğan borçları da kendi içlerinde şu şekilde bir sınıflamaya tabi tutulabilir:

a) Müşteri emirlerinin borsaya iletilmesi borcu: Borsada menkul kıymet alıp satmak isteyenler, bu isteklerini aracı kurumlara alım veya satım emirleriyle iletirler. Aracı kurumlar, kendilerine iletilen bu emirleri borsaya bildirmekle yükümlüdürler. Alım satım emirleri esas olarak yazılı verilir fakat aracı kurumlar telefon

³² Sermaye Piyasası Kanunu, md. 7.

³³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri 5, 4..Bölüm, md. 40.

ve benzeri iletişim araçlarıyla ya da sözlü olarak kendilerine iletilen emirleri de isterlerse kabul edebilirler.³⁴

b) Zararı tazmin borcu: Müşteri emrinin gerçekleştirilememesi durumunda, Yönetim Kurulunca üyenin bir kusurunun tespit edilmesi halinde, müşterinin uğradığı zarar Yönetim Kurulunca belirlenir ve ilgili Borsa üyesinden zararının 3 iş günü içinde tazmini yazılı olarak istenir. Tazmin edilmezse Borsa üyesinin yatırdığı teminattan karşılanır.³⁵

c) Borsada sermaye piyasası aracı alım satımından doğan borçlar:

Aracı kurum, müşterilerinin emirlerine göre yaptığı menkul kıymet alım satımı sonucunda takas merkezi ile muhatap olur. Satıcı pozisyonunda ise borcu menkul kıymet veya bunları temsil eden belgeleri yönetmeliklerle belirlenmiş şartlarla takas merkezine teslim ederek bedellerini tahsil etmek, alıcı pozisyonunda ise yine yönetmeliklerle belirlenmiş şartlara uygun olarak bedellerini ödeyerek menkul kıymet veya menkul kıymeti temsil eden belgeleri teslim almaktır.

1.6.1.4 Aracı Kurumların Çalışanları, Yönetimi, Yöneticilerin Öğrenimi ve Deneyimi Bakımından Borçları

Aracı kurumların çalışanlarının belirli şartları sağlamaları gerekmektedir. Personelin, ödünç para verme işlerinden veya yüz kızartıcı bir suçtan mahkum olmamış olması, kendileri hakkında veya sınırsız sorumlu oldukları kuruluşlar hakkında iflas kararı verilmemiş olması, faaliyet izinlerinden birinin bile sürekli olarak kaldırılmasında veya borsa üyeliğinden sürekli olarak çıkarılmış kuruluşlarda bu müeyyidenin o kuruluşa uygulanmasında sorumluluğunun bulunmamış olması gerekir.³⁶

Bunların yanında aracı kurum çalışanlarının mesleki yeterliliklerini gösteren lisanslara da sahip olmaları gerekmektedir. Aracı kurumlarda takas ve operasyon birimlerinde çalışan personel takas ve operasyon lisansına sahip olmalıdır. Müşteri temsilcilerinin (dealer) sahip olması gereken lisans türü asgari eğitim düzeyi olarak lise mezuniyeti arayan temel düzey lisansı iken, en az 4 yıllık bir lisans programından

³⁴ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği, md. 28.

³⁵ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği, md 37.

³⁶ Vural Günel, **Hukuki Açıdan Sermaye Piyasası Faaliyetleri (araçlar – kurumlar)**, I. baskı, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 1997, s.272.

mezuniyet şartı arayan ileri düzey lisansı da yine müşteri temsilcilerinin yanı sıra yatırım danışmanları ve portföy yöneticileri için alınması gereken lisans türüdür. Aracı kurumun vadeli işlemler ve opsiyon borsasında görev yapan personeli de bu lisanslardan farklı olarak türev araçlar lisansına sahip olmalıdır.

Aracı kurum, iç yönetim bakımından uygun hizmet birimlerini kurmuş ve yeterli personeli bulundurmuş olmalıdır. Bunun yanında olası riskleri minimize etmek adına iç kontrol sisteminin kurulmuş olması , organizasyon içinde yetki ve sorumlulukların belirlenmiş olması da gerekir.

Yöneticilerin yüksek öğrenim görmüş olması da zorunludur.³⁷

1.6.2 Aracı Kurumların Hakları

Aracı kurumların yapmış oldukları sermaye piyasası faaliyetlerinden doğan haklarını da şu şekilde sıralayabiliriz:

1.6.2.1 Ücret ve Masrafları İsteme Hakkı

Aracılık sözleşmesi, ücretli sözleşme niteliğindedir. Bu yüzden müşteri, aracı kurumun yaptığı hizmet karşılığında aracı kuruma komisyon (kurtaj) ödemelidir. Ücret alacağının doğması için geçerli bir aracılık sözleşmesinin bulunması ve aracı kurumun vekaleti, gereği gibi ifa etmiş olması gereklidir.³⁸ Komisyon oranları 01.01.2006 tarihine kadar %0,02 ve %1 marjları arasında uygulanmaktaydı. Fakat bu tarihten sonra %0,02 lik alt sınır kaldırılmıştır. Aracı kurumlar için müşterilerine komisyon iadesi yapmak veya %0,02 den daha az bir komisyon oranı ile çalışmak opsiyonel bir duruma getirilmiştir.

Aracılık sözleşmesi gereği yapılan aracılık faaliyetlerinden doğan masrafların da (örneğin, hesap işletim masrafı, ekstre gönderim masrafı, BSMV gibi...) müşteriden istenmesi, aracı kurumun haklarından biridir.

1.6.2.2 Müşteri Emirlerini Kabul ve Red Hakkı

Müşteri emirlerinin hukuki niteliği, vekalet hükmündedir. Aracı kurumlar, müşterilerinin verdikleri emirleri kabul etmek ya da reddetmek hakkına sahiptirler. Aracı kurum, müşterisinden gelen herhangi bir emri kısmen ya da tamamen kabul

³⁷ Günal, s.272.

³⁸ Çağlar Manavgat, *Sermaye Piyasasında Aracı Kurumlar*, 2. baskı, Ankara: Feryal Matbaacılık, 1991, s.93.

etmeyebilir. Ancak, nedenini açıklamak zorunluluğu olmamakla birlikte, durumu müşterilerine veya onların temsilcilerine hemen bildirmek zorundadırlar.

1.6.2.3 Kaparo, Teminat ,Bedel veya Sermaye Piyasası Araçlarının Teslimini İsteme Hakkı

Borsa üyeleri, alım emri verenlerden kaparo ya da teminat veya satın alınmak istenen menkul kıymet tutarının tamamının makbuz karşılığında ödenmesini; satım emri verenlerden satmak istedikleri menkul kıymetlerin ya da bunları temsil eden belgelerin kendilerine veya temsilcilerine teslim belgesi karşılığında teslimini, müşteri emrini borsaya intikal ettirmenin ön şartı olarak isteyebilirler.

Kaparo, peşin tahsil edilen bedel veya teslim alınan menkul kıymetler ya da bunları temsil eden belgeler işlem gerçekleşmediği takdirde en geç 1 iş günü içinde müşteriye iade edilir. İşlem gerçekleştiği takdirde kaparo ve peşin tahsil edilen bedel alış bedelinden mahsup edilir.³⁹

1.6.2.4 Zararları Talep Hakkı

Müşterinin borsa emri doğrultusunda satın alınan sermaye piyasası araçlarını müşteri, kendisine yapılan tebliğ sonucunda belirtilen sürede teslim almak için başvurmadığı takdirde, aracı kurum ikinci bir ihbara gerek olmaksızın belgeleri kendi portföyüne satın alabilir veya borsada satabilir.

Vekaleti gereği gibi yerine getiren aracı kurum, anılan türde bir zararın doğması ve müşterinin kusuru bulunmadığını kanıtlayamaması halinde, zararın tazminini müşteriden isteyebilir. Müşterinin kusur derecesi tazminatın saptanmasında göz önüne alınır.⁴⁰

1.6.2.5 Borsadan Uyuşmazlıkların Hallini İsteme Hakkı

Aracı kurumlar diğer aracı kurumlarla borsa işlemlerinden doğan bir anlaşmazlığa düşerse, bunun halledilmesi için borsaya talepte bulunma hakkına sahiptirler. Bu tip uyuşmazlıkların çözümü zorunlu olmakla birlikte, aracı kurumun

³⁹ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği, md.32.

⁴⁰ Manavgat, s.95.

müşterileriyle yaşadığı bir anlaşmazlıkta böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Yatırımcılar, isteklerine göre aracı kurumla olan anlaşmazlıklarının idari yoldan çözümlenmesini isteyerek İMKB Yönetim Kurulu'na başvurabilecekleri gibi yargı mercilerine başvuru hakları da saklıdır.

1.7 ARACI KURUMLARDA MÜŞTERİLERİN İŞLEM YAPABİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

Aracı kurumlar vasıtasıyla sermaye piyasalarında işlem yapmak, bir takım yasal prosedürler sonucunda mümkün olabilmektedir. Müşterinin öncelikle aracı kurum nezdinde hesap açma formunu doldurması gerekmektedir. Hesap açma formunda asgari aşağıdaki bilgiler bulunmalıdır:

- Müşterinin adı, soyadı,
- İşyeri ünvanı, mesleği,
- İletişim bilgileri (adresi, telefonu, e-postası)
- Nüfus cüzdanı bilgileri,
- Vergi dairesi ve vergi numarası,
- Varsa daha önce çalıştığı aracı kurumlar ve ayrılma nedenleri,
- Yıllık ortalama gelir ve yatırım amaçları.
- T.C. kimlik fotokopisi

Hesap açma formu doldurulduktan sonraki adım, sermaye piyasası araçlarının alım satımına ilişkin aracılık sözleşmesinin her sayfasının imzalanmasıdır. Sözleşmeye taraf olan müşterinin, devir, birleşme, veraset, müşterek hesaplar söz konusuysa bu hesaplara yeni hak sahiplerinin dahil olması ya da mevcutlardan bazılarının ayrılması gibi nedenler, sözleşmenin yenilenmesini zorunlu kılar.

Müşteri, daha sonra kredili menkul kıymet işlemleri, açığa satışı, menkul kıymetlerin ödünç alınması ve menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım satımına ilişkin çerçeve sözleşmenin her sayfasını imzalar.

Müşteri, eğer isteğe bağlı olarak faks yoluyla ya da internet aracılığıyla işlem yapmak istiyorsa faks taahhünamesi ve elektronik işlem hizmetleri sözleşmelerini de doldurmak zorundadır.

Daha sonra müşterinin yatırımcı tipiyle ilgili olan müşteri tanıtım formunun doldurulması gerekir. Bu formla müşterinin ağırlıklı olarak tercih ettiği yatırım araçları ve risk-getiri profili belirlenmeye çalışılır.

İmzalanması gereken bir diğer evrak ta risk bildirim formudur. Sermaye piyasası , yapısı gereği bir çok riski de içinde barındırmaktadır. Aracı kurumlar bu riskleri açıklayan bir "risk bildirim formu" imzalamadan müşterileri ile sözleşme imzalayamazlar ve işlem yapamazlar.

Eğer müşteri bir tüzel kişilikse hesap açılırken, gerçek kişilerden farklı olarak;

- Şirketin tesciline ilişkin ticaret sicil gazetesini,
- Noter onaylı imza sirküleri,
- Vergi levhası,
- Faaliyet belgesi,
- Şirket hesaplarıyla ilgili işlem yapmak üzere şirket tarafından yetkilendirilen

kişiye ait yetkilendirme belgelerinin de doldurulması gerekmektedir.

Tüm bu işlemler yapıldıktan sonra yatırımcıya sistem tarafından otomatik olarak , sözleşmenin sona ermesi halinde, sona erme tarihinden itibaren 10 yıl süreyle başka bir yatırımcıya verilemeyecek olan müşteri numarası tanımlanır ve müşteri , hesabına nakit ya da menkul kıymet göndererek sermaye piyasası işlemleri yapmaya başlayabilir.

1.8 ARACI KURUMLARIN SERMAYE YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Sermaye Piyasası Kurulu, 26.06.1998 tarih ve 23384 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V, No:34 "Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği" ile, aracı kurumlar için sermaye yeterliliği kavramını

ortaya koymuştur. Genel anlamda bu tebliğ hükümleri, aracı kurumları bilançolarının aktifinde likiditesi yüksek olan varlıkları bulundurmaya veya likiditenin düşmesine paralel olarak sermayelerini yükseltmeye yönelten bir nitelik arz etmektedir.

1.8.1 Aracı Kurumlarda Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği kavramının önemine bakacak olursak, sermaye yeterliliğinin sağlanması halinde aracı kurumun maruz kaldığı riskler yönetilebilecek, zarar olması durumunda ödeme gücüne düşülmesine ilişkin olasılık, kabul edilebilir bir alt sınıra inecektir. Bu yüzden sermaye yeterliliğinin sağlanmasıyla, yeterli bir sermayeye sahip olan aracı kurumun zararı olduğunda bundan asgari düzeyde etkilenmesi öngörülmektedir. Buna karşılık yetersiz sermaye ile faaliyetlerine devam eden bir aracı kurum, karşılaşacağı ilk büyük zararda mali sıkıntıya girebilecektir. Bu nedenle, aracı kurumların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmeleri için yapılan faaliyetlerin niteliği ve niceliğine göre yeterli sermayenin sağlanması gerekmektedir.⁴¹

Sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılan özsermaye, aracı kurumların değerlendirme günü itibarı ile hazırlamış oldukları bilançolarında yer alan , kurumun aktif toplamının ortaklık tarafından karşılanan kısmını ifade eder. Tarifî yapılan bu özsermayeden aşağıdaki kalemler çıkarıldıktan sonra, sermaye yeterliliği ile ilgili en önemli kavramlardan biri olan sermaye yeterliliği tabanına ulaşılır:

- Maddî duran varlıklar (net),
- Maddî olmayan duran varlıklar (net),
- Değer düşüş karşılığı ve sermaye taahhütleri düşüldükten sonra kalan finansal duran varlıklar,
- Diğer duran varlıklar,
- Müşteri sıfatı ile olsa dahi, personelden, ortaklardan, iştiraklerden, bağıli ortaklıklardan ve sermaye yönetim ve denetim açısından doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili bulunan kişi ve kurumlardan olan teminatsız alacaklar ile bu kişi ve kurumlar

⁴¹ Dilek Türker Uludağ, **Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Yöntem: Sermaye Yeterliliği**, Yayın No: 134, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 2001, s.4.

tarafından ihraç edilmiş ve borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen sermaye piyasası araçları.⁴²

Sermaye yeterliliği tebliği, aracı kurumlara bir takım yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükleri sıralayacak olursak :

a) Asgari Özsermaye Yükümlülüğü: Bu yükümlülüğün getirilmesindeki amaç, aracı kurumların özsermayelerinin kontrol altında tutulmak istenmesidir. Aracı kurumlar, herhangi bir risk karşılığı olmasa bile asgari bir tutarda özsermaye bulundurmak zorundadırlar.⁴³ Alım satım aracılığı için bulundurulması gereken asgari özsermaye 2007 yılı için 752.000 YTL. olarak belirlenmiştir. Asgari özsermaye, aracı kurumların her bir sermaye piyasası faaliyeti için aşağıda belirtilen oranlarda özsermayenin, alım satım aracılığı için gereken özsermaye tutarına eklenmesiyle bulunur.

Tablo 2: Her bir ilave sermaye piyasası faaliyeti için eklenmesi gereken ilave özsermaye oranı

İlave Faaliyet	İlave Özsermaye Oranı
Halka Arza Aracılık	50%
Repo-Ters Repo	50%
Portföy Yöneticiliği	40%
Yatırım Danışmanlığı	10%
TOPLAM	150%

⁴² Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.67.

⁴³ Sinan Aslan, **Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Özel Finansal Tablolar**, Yayın no:135, İstanbul: Türkmen Kitabevi., 1999, s. 73.

b) Sermaye Yeterliliği Tabanı Yükümlülüğü: Aracı kurumların, yukarıda sözü edilen sermaye yeterliliği tabanlarının kontrol altına alınmasını amaçlayan bir yükümlülüktür. Aracı kurumların sermaye yeterliliği tabanları buna göre:

- Sahip oldukları yetki belgelerine tekabül eden asgari özsermayeleri,
- Risk karşılıkları,
- Değerleme gününden önceki son üç ayda oluşan faaliyet giderlerinden (araştırma ve geliştirme giderleri, pazarlama, satış ve dağıtım giderleri ile genel yönetim giderlerinin toplamıdır) az olamaz.

Aracı kurumun belirli bir sermaye yeterliliği tabanını, sermaye piyasası faaliyetleriyle ilgili olarak pozisyon riski, karşı taraf riski, yoğunlaşma riski ve döviz kuru riskine karşı sağlaması gerekmektedir.⁴⁴

Bu risklere tek tek bakacak olursak;

Pozisyon riski: Menkul kıymetlerin ihraççısından veya bu menkul kıymetlerin işlem gördüğü piyasalarda oluşan fiyat dalgalanmalarından kaynaklanan riskleri ifade eder.

Karşı taraf riski: Karşılığında yeterli teminat olmadan borç verilmesi, başka taahhütlerde bulunulması, varlıkların ödünç ya da emanet olarak kullandırılması gibi nedenlerle bunların geri alınması sırasındaki riskleri ifade eder.

Yoğunlaşma riski: Aracı kurumun belirli bir varlık veya yükümlülüğünün, sermaye yeterliliği tabanının önemli bir oranını oluşturması halindeki riski ifade eder.

Döviz kuru riski: Her bir döviz cinsi itibarı ile hesaplanacak net açık pozisyonların toplamından oluşur. Net açık pozisyon, uzun pozisyonlar (bilanço aktifindeki varlıklar ile uzun pozisyon vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri) ile kısa pozisyonların (bilanço pasifinde yer alan kalemler ile kısa pozisyon vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri) birbirinden mahsup edilmesi sonucu bulunan tutarı ifade eder. Döviz kuru hesaplamasında sözkonusu net açık uzun ve net açık kısa pozisyon toplamlarından büyük olanı dikkate alınır ve bu toplamın aracı kurumun sermaye

⁴⁴ Uludağ, s.41.

yeterliliği tabanının %2'sini aşması durumunda, aşan kısmın %8'i döviz kuru riski olarak dikkate alınır.⁴⁵

c) Genel Borçlanma Sınırı: Aracı kurumların aracılık yüklenimi nedeniyle oluşan borçları veya taahhütleri, bilançoda yer alan kısa ve uzun vadeli borçları toplamı, sermaye yeterliliği tabanlarının 15 katını aşamaz. Bu sınırın hesaplanmasında borçlar; aracılık yükleniminden kaynaklanan borçları, takas kurumuna ve müşterilere olan borçları, bilançoda yer alan diğer borç kalemlerini, kısa veya uzun vadeli ayrımı yapmaksızın kapsamak zorundadır.⁴⁶

d) Likidite Yükümlülüğü: Bu yükümlülüğün getirilmesindeki amaç, aracı kurumların en az kısa vadeli yükümlülükleri kadar dönen varlık bulundurmalarını sağlamaktır. Bu yükümlülüğün uygulanmasında dönen varlıklar cari değerleriyle dikkate alınırlar. Sermaye yeterliliği tabanı hesaplanmasında indirilen kalemler ile pozisyon riski veya karşı taraf riski % 100 olarak belirlenen kalemler dönen varlık olarak dikkate alınmaz.⁴⁷

1.8.2 Mali Durumu Zayıflayan Aracı Kurumlar

Yapılan denetimler sonucu, aracı kurumların mali yapılarının ciddi şekilde zayıflamakta olduğunun saptanması halinde Sermaye Piyasası Kurulu'nca verilecek uygun bir süre içinde mali durumlarının güçlendirilmesi istenir. Verilen süre içinde bu kurumlar tarafından gerekli tedbirler alınmadığı veya mali durumlarının taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış olduğunun tesbiti halinde kurumların yetkilerinin kaldırılması ya da gerekirse tasfiye ve iflaslarının istenmesi Sermaye Piyasası Kurulu'nun tasarrufundadır.

⁴⁵ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.69.

⁴⁶ Aslan, s. 75.

⁴⁷ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.69.

1.9 ARACI KURUMLARIN FAALİYET BELGELERİNİN İPTALİ ve FAALİYETLERİNİN GEÇİCİ OLARAK DURDURULMASI

Sermaye Piyasası Kurulu, aşağıdaki durumlarda, olayın önemini göz önüne alarak, aracı kuruluşların faaliyetlerini temsil eden yetki belgelerini tamamen veya belirli faaliyet alanları itibarı ile iptal edebilir ya da geçici olarak durdurabilir.⁴⁸

- Sermaye Piyasası Kurulu'nca gerekli görülen önlemlerin alınmamış olması, mevzuat ve esas sözleşme hükümlerine aykırılıkların tespit edilmesi,
- Mali durumunun taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış olduğunun tespit edilmesi,
- Kuruluş, faaliyete geçme, faaliyet izni alınmasına ilişkin olarak öngörülen şartlar ile aracı kurumun ortak ve yöneticilerinin, personelinin, acentalarının, şubelerinin ve irtibat bürolarının Kanun'da ve Kurul düzenlemelerinde sayılan şart ve niteliklerden herhangi birini yerine getirmemesi ya da yitirmesi,
- Faaliyet izni alındıktan sonra teminatların yükseltilmesi veya tamamlanması gerektiği durumlarda, ilave veya eksik teminatın, bu durumun ortaya çıktığı tarihten itibaren en geç 3 ay içinde yatırılmamış olması,
- Sermaye yeterliliği ile ilgili Kurul düzenlemelerine aykırı durumların ortaya çıkması halinde, gerekli şartların Kurul'ca verilecek süreler içinde yerine getirilmemesi.

İki yıl içinde faaliyetlerinin tamamı iki kez geçici olarak durdurulan aracı kuruma bu tedbir üçüncü defa uygulanmaz, faaliyetleri ile ilgili yetki belgeleri iptal edilir. Yine bu süre içinde, aynı faaliyeti iki kez geçici olarak durdurulan aracı kuruma üçüncü kez aynı müeyyide uygulanmaz, sadece ilgili faaliyet iznini içeren yetki belgesi iptal edilir.

⁴⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı: Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri 5,4.bölüm,md. 64

2 ARACI KURUMLARDA SERMAYE PİYASASI STANDARTLARINA GÖRE MALİ TABLOLARIN DÜZENLENMESİ

Aracı kurumların muhasebesinde, düzenlenecek belgelerden başlayarak tutulacak defterler, hesapların işleyişi, kullanılacak hesap planı ve hazırlanacak finansal tablolara kadar tüm kural ve düzenlemeler Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenmiştir. Aracı kurum muhasebesi, dört ana başlık altında incelenebilir. Bunlar sırasıyla, belge ve defter düzeni, hesap planı, kayıt düzeni ve finansal tablo ve raporlardır.⁴⁹

2.1 ARACI KURUMLARDA BELGE ve DEFTER DÜZENİ

Muhasebe verilerinin güvenilirliği, ticari işlemlerin belgelere dayandırılarak defterlere kaydedilmesiyle anlam kazanır. Bu nedenle muhasebe uygulamalarında kayıt araçları olarak adlandırılan belgelerin ve üzerinde kayıtların yapıldığı defterlerin önemi büyüktür.

2.1.1 Aracı Kurumlar Tarafından Düzenlenecek Doğal Belgeler

Muhasebede, yapılan her kaydın objektif ve gerçek belgelerle desteklenmesi zorunludur. Bu belgeler, işletmenin elde ettiği gelirleri ya da katlandıkları giderleri göstermektedir ve bu belgelere dayanarak muhasebe kayıtları oluşturulur. Belgeleme ilkesine göre, belgesiz hiçbir hesaba işlem yapılamaz, belgesiz olarak kesin maloluş belirtilemez.⁵⁰ Bu tür belgeler, doğal belgelerdir ve şirketin üçüncü kişilerle yapmış oldukları işlemler sonucunda kendiliğinden oluşmaktadır.

Aracı kurumların, Sermaye Piyasası Kurulu'nun aracılık faaliyetlerine ilişkin düzenlemelerinde aşağıdaki belgeleri düzenlemeleri zorunludur.

a) Nakit alındı-ödendi belgesi: Müşterilerden tahsilat yapıldığında “Nakit Alındı Belgesi”, müşterilere ödeme yapıldığında “Nakit Ödendi Belgesi” düzenlenir. bu belgelerin en az iki örnek olarak düzenlenmesi, nakit alındı belgesinin müşteriye imzalatılması ve belgelerin imzalı birer örneğinin müşteriye verilmesi gerekir.⁵¹

⁴⁹ Rodoplu, s. 81.

⁵⁰ Mehmet Yazıcı, **Muhasebe Tümleri ve Örgütlenmesi**, 2. baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1998, s.324.

⁵¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ ,Seri 5, No: 6, 4. Bölüm, md. 5.

b) İşlem sonuç formu: Yapılan alım satımların, verilen hizmetlerin ve bunlar için alınan paraların mahiyetini göstermek üzere düzenlenir. (EK 1)

c) Hesap ekstresi: Aracı kuruluşlar, aylık dönemler itibarı ile ilgili dönemi izleyen 7 gün içinde müşterilerin adreslerine taahhütlü olarak göndermek zorundadırlar. Ancak, ilgili dönem içinde herhangi bir işlem yapmayan müşteriler ile hesap ekstresi gönderilmemesi hususunda münhasıran sözleşme imzalanan müşterilere anılan belge gönderilmeyebilir.⁵² (EK 2)

d) Menkul kıymet giriş ve çıkış fişleri: Müşterilere veya aracı kuruluşlara ait menkul kıymetlerin aracı kuruluş menkul kıymet kasasına fiziken giriş ve çıkışlarında, “Menkul Kıymet Giriş” veya “Menkul Kıymet Çıkış” fişi düzenlenir ve belgelerin imzalı bir örneği müşterilere verilir.⁵³ (EK 3)

e) Müşteri emri formu ve seans takip formu: Müşteri emri formu, aracı kurumun, müşterilerinden emirleri yazılı olarak aldığı anda söz konusu olan belgedir. İki nüsha halinde düzenlenir. Seans takip formu ise telefon ya da benzeri araçlarla müşterinin sözlü olarak verdiği emirlerin kaydedildiği formlardır. Her iki formda da müşteri numarası, adı soyadı, menkul kıymetin adı, alım ya da satım işlemlerinden hangisi olduğu, tarih gibi bilgilere yer verilir. Aracı kurumların hatalı işlem yapmaları durumunda müşterinin itiraz hakkını kullanabilmesi için önemlilik arz eden bu belgeler aracı kurum tarafından bastırılabilir gibi, İMKB’ den de temin edilebilir. (EK 4)

f) İşlem dağıtım listesi: Borsa tarafından düzenlenen Günlük İşlem Defteri uyarınca gerçekleştirildiği saptanan işlemler, İşlem dağıtım listeleri’ne kaydedilerek hak sahiplerine dağıtılır. Bu listeler, ilgili muhasebe işlemlerinin dayanağını teşkil eder.⁵⁴ (EK 5)

g) Repo-Ters repo işlem dekontu: Aracı kuruluşlar müşterileri ile borsa dışında yaptıkları repo ve ters repo işlemlerinde, Kurulun repo ve ters repo işlemlerine

⁵² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ ,Seri 5, No: 6 , 4. Bölüm, md. 4.

⁵³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ ,Seri 5, No: 6 ,4. Bölüm, md. 7.

⁵⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ ,Seri 5, No: 6 ,4. Bölüm, md. 10.

ilişkin düzenlemelerinde yer alan “Repo ve Ters Repo İşlemleri Dekontu”ndan en az iki örnek düzenlerler ve formun imzalı bir örneğini müşteriye verirler.⁵⁵ (EK 6)

h) Kredili işlem izleme formu: Aracı kurumun müşterilerine kredi kullandırarak menkul kıymet alım satımına imkan tanıdıkları hallerde, söz konusu işlemlerin belgelendirilmesi amacıyla düzenlenen formlardır. (EK 7)

İ) Açığa satış izleme formu: Açığa satış sözleşmesi imzalamış olan ve kendisine bu hak tanınan müşterinin açığa sattığı menkul kıymetlerin izlenebilmesi için düzenlenen belgedir. (EK 8)

j) Ödünç alınan-verilen menkul kıymet izleme formu: Müşterinin yapmış olduğu ödünç menkul kıymet alışverişlerinin izlenmesi, işlemlerinin belgelendirilmesi amacıyla düzenlenen belgedir. (EK 9)

Aracı kurumun sermaye piyasası faaliyetleri dışındaki ticari işlemleri için de bir takım belgeleri düzenlemesi gerekmektedir:

k) Fatura: Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.⁵⁶ Faturalar, muhasebe kayıtlarının yapılmasında baz teşkil eden belgelerdendir. Vergi Usul Kanunu 229, 230, 231 ve 232. maddelerinde ve Türk Ticaret Kanunu’nun 23. maddesinde düzenlenmiş, şekil şartları ve hangi durumlarda kimler arasında düzenleneceği bu maddelerde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

l) Ücret bordrosu: Aracı kurumların çalışanlarına her ay ödedikleri ücretler için düzenledikleri vergi, sosyal sigortalar prim kesintisi ve diğer kesintiler ile ödenen tutarları gösteren belgedir.

m) SSK Prim makbuzları: Aracı kurumların, Sosyal Sigortalar Kurumu’na yapmış oldukları ödemeler karşılığında aldıkları makbuzlardır.

⁵⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ ,Seri 5, No: 6 ,4. Bölüm, md. 20.

⁵⁶ Vergi Usul Kanunu, md. 229.

n) Kira makbuzları: Aracı kurumun eğer kirada ise, ya da kirada bulunan merkez dışı bir örgütü varsa bunun için kiralayan tarafla yaptığı kira kontratosuna dayanarak yapmış olduğu kira ödemelerinin belgelendiği makbuzlardır.

o) Ödenen aidatlara ilişkin makbuzlar: Aracı kurumun çeşitli kuruluşlara ödediği aidatların belgelendiği makbuzlardır.

2.1.2 Aracı Kurumlar Tarafından Düzenlenecek Yapay Belgeler

Orijinal bir belgenin bulunmadığı durumlarda, muhasebe kaydına temel alınan, işletme içinde düzenlenmiş belgelerdir; örneğin, malzeme çıkış fişleri, akort fişi gibi. Yardımcı belgeler veya iç belgeler diye de adlandırılabilen bu tür belgelerin bizzat sorumlu tarafından (örneğin; mali işler müdürü) düzenlenmesi söz konusudur; örneğin, toplayıcı kayıt belgeleri, ters kayıt belgesi, envanter noksanlığı tutanağı, amortisman defteri gibi. Yapay belgeler işletmenin kendisini bağlar, üçüncü kişileri bağlamaz. Ticari yaşamda kullanılan yapay belge türleri doğal belge türüne göre daha azdır. Bunun sebebi ise sadece doğal belgesi olmayan iş olguları için yapay belge düzenlenmesidir.⁵⁷

Aracı kurumlar, ilgili Sermaye Piyasası Kanunu tebliğlerine göre belli bir belge kayıt düzenine tabi olduklarından yapay belgelere rastlanması çok ender bir durum olmakla birlikte yapay belgelerle giderleştirilen işlemler için genellikle 5440- Genel Yönetim Giderleri hesabının altında bir alt hesap açılarak (örneğin; Belgesiz Harcamalar) takip edilmesi yoluna gitmektedirler.

2.1.3 Aracı Kurumlarda Defter Düzeni

Muhasebe sisteminde hangi defterlerin tutulacağına yasal zorunluluklar ve işletmenin ihtiyaçları çerçevesinde karar verilmektedir. Aracı kurumlar, anonim şirket şeklinde kurulan ve sermaye şirketi olarak faaliyet gösteren şirketler oldukları için kanuni olarak şu defterleri tutmak zorundadırlar :

a) Yevmiye defteri: VUK 183. madde ve TTK 70. maddelerle düzenlenmiştir. İşlemlerin tarih sırasına göre ve ilk defa kaydedildiği defter yevmiye defteridir.⁵⁸

⁵⁷ Murat Ceyhan, **Muhasebe Biliminde Belge**, http://www.alomaliye.com/murat_ceyhan_belge.htm (10.02.2007)

⁵⁸ Kenan Erkural, **Muhasebe Prensipler ve Uygulama**, 1. baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1991, s.144.

b) Defter-i kebir: VUK 184. madde ve TTK 71. maddelerle düzenlenmiştir. Yevmiye defterine geçirilmiş olan işlemleri buradan alarak hesaplara dağıtan ve sınıflandırılmış olarak bu hesaplarda toplayan defterdir.⁵⁹

c) Envanter defteri: VUK 185. madde ve TTK 72. maddelerle düzenlenmiştir. Bilanço günündeki mevcutları, alacaklı ve borçları saymak, ölçmek ve değerlemek amacıyla kullanılan defterdir.

d) Karar defteri: Hükmi şahıs olan tacirler tarafından tutulan karar defterine genel kurul veya ortaklar kurulu, gerek varsa idare meclisi tarafından görüşmeler sonucunda verilen kararlarla toplantıda hazır bulunan üyelerin adları ve soyadları ve toplantı günü ile beyan edilen oy ve görüşmelerin tam bir şekilde bilinmesi için gerekli diğer konular işlenir ve bu kararların altı şirket adına imza koymaya yetkili olanlar tarafından imzalanır.⁶⁰

e) Ortaklar pay defteri: Ortakların ad ve soyadları, pay miktarları, yapılan ödemeler ve payların devrinin kaydedildiği defterdir.

f) Genel kurul toplantı tutanak defteri

g) Borsa işlemleri defteri: İMKB Yönetmeliğinin 16.maddesine göre, aracı kurumlar borsada yaptıkları işlemleri 3 iş günü içerisinde borsa defterine kaydetmek zorundadırlar. Borsa işlemleri defteri, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle bilgisayar ortamında tutulmaktadır. Borsa işlemleri defterine aşağıdaki bilgiler kaydedilir:

- İMKB' ye ulaştırılan alım-satım emirleri
- Gerçekleşen işlemlere ait bilgiler,
- İşlemlerden alınan komisyonlar.

İMKB Yönetmeliğine göre, tutulan defterler müteselsil numaralar taşımali ve kullanılmadan önce borsaya tasdik ettirilmelidir.

⁵⁹ Nuran Cömert Doyrangöl-Gürbüz Gökçen-Cemal İbiş, **Genel Muhasebe-Defter Tutma Uygulamaları**, Yayın no:193, İstanbul: Der Yayınları,1999, s.30

⁶⁰ Türk Ticaret Kanunu, md. 78.

2.2 ARACI KURUMLARDA HESAP PLANI

Bir işletmede, muhasebenin temel görevi işletme içi ve dışı değer hareketlerinin saptanması ve bunların anlaşılır şekilde ortaya konmasıdır. Bu değer hareketlerine ilişkin verilerin kayda alınması, çift taraflı kayıt düzeni ve hesaplar ile olur. İşletmelerin muhasebelerinde tutulan tüm hesapların, belli amaçlara göre ve belli bir düzen içinde sınıflandırılması, gruplandırılması hesap planı olarak adlandırılır.⁶¹

Sermaye piyasası aracı kurumları için de Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Seri: XI no: 7 tebliği ile genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun bir şekilde muhasebe kayıtlarını yapmaları ve mali durumlarının güvenilir bir şekilde izlenebilmesine imkan hazırlamak amacıyla aracı kurum hesap planı ve kullanım esasları belirlenmiştir. (EK 10)

Aracı kurumun, hesap planının genel bütünlüğünü bozmamak bakımından ana hesapların numaralarını değiştirmemesi gerekir. Yardımcı defterlerde yer alacak tali hesaplar, aracı kurumun ihtiyacına göre, desimal sistem kullanılarak ve gerektiğinde daha alt hesaplar açılarak tutulabilir. Ancak bu durumda ana hesabın Aracı kurum hesap planında öngörülen içeriğini değiştirecek şekilde alt hesaplar açılmamalıdır.⁶²

2.3 ARACI KURUMLARDA KAYIT DÜZENİ

2.3.1 Kuruluş İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumların kuruluş işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde çalıştırılacak hesaplar sermaye taahhütleri, sermaye, kuruluş teşkilatlanma giderleri hesapları ve ortaklar tarafından taahhüt edilen sermayenin yatırılması durumunda banka hesapları olacaktır.

Kuruluş işlemleri şu şekilde muhasebeleştirilir.⁶³ Öncelikle ortakların kuruluş sermayelerini taahhüt etmeleri aşamasında 4810- Sermaye Taahhütleri hesabına, kurucu ortakların sayısı kadar alt hesap açılarak borç, 4800- Sermaye hesabına da alacak kaydı yapılır.

⁶¹ Fahir Bilginoğlu, **Muhasebe Organizasyonu**, Yayın no:54, İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayınları, 1988 s. 81.

⁶² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ ,Seri 11, No:7 Madde 3.

⁶³ Ataman, **Şirketler Muhasebesi**, s.174.

----- / -----

4810- Sermaye Taahhütleri XXX

481001- 1. Ortak

481002- 2. Ortak

4800- Sermaye XXX

Taahhüt edilen sermayenin bankaya ödenmesi durumunda ise 1060-Bankalar hesabı borç, 4810- Sermaye Taahhütleri Hesabı alacak yönünde çalıştırılır.

----- / -----

1060- Bankalar XXX

4810- Sermaye Taahhütleri XXX

481001- 1. Ortak

481002- 2. Ortak

...

Kuruluş aşamasında katlanılan giderlerin (örneğin, noter harcamaları, yasal harçlar, kuruluşla ilgili diğer muhtelif harcamalar) muhasebeleştirilmesinde de 2800-Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri hesabına borç, ortaklardan kuruluş giderlerinin karşılandığı ortağa ya da ortaklara ait alt hesaba alacak kaydı yapılır.

----- / -----

2800- Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri XXX

3500- Ortaklara Borçlar XXX

350001- 1. Ortak

350002- 2. Ortak

2.3.2 Hisse Senetlerinin Alış ve Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

2.3.2.1 Aracı Kurumun Kendi Nam ve Hesabına Yaptığı Hisse Senedi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Sermaye Piyasası Mevzuatı, aracı kurumlara kendi nam ve hesaplarına da menkul kıymet alım satımı yapabilmelerine olanak sağlamıştır.

2.3.2.1.1 Aracı Kurumun Kendi Portföyüne Yaptığı Hisse Senedi Alım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurum kendi nam ve hesabına hisse senedi alım işlemleri gerçekleştirdiğinde 1100-Hisse Senetleri hesabına alış değeri üzerinden ve 8000-Emanet Hisse Senetleri hesabına da nominal değer üzerinden borç kaydı yapar. Bunun karşılığı olarak ta 1500-Takas Merkezi hesabına alış değeri üzerinden ve 8500-Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklar hesabına da nominal değer üzerinden alacak kaydı yapılır.

----- / -----		
1100- Hisse Senetleri	XXX	
8000- Emanet Hisse Senetleri	XXX	
...Şirket Portföyü		
1500- Takas Merkezi		XXX
8500- Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar		XXX
...Şirket Portföyü		
-----	-----	-----

Aracı kurumun yapmış olduğu menkul kıymet alım işleminden doğan yükümlülüğünü yerine getirmesi için bankadaki hesabından veya kasasından Takasbanka virman yapması gerekir. Bu işlem şu şekilde muhasebeleştirilir:

----- / -----	
1500- Takas Merkezi	XXX
1000 / 1060- Kasa / Banka	XXX

2.3.2.1.2 Aracı Kurumun Kendi Portföyünden Yaptığı Hisse Senedi Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurum, kendi portföyündeki hisse senetlerinden satış yaptığında, öncelikli olarak 1500-Takas Merkezi hesabına satış değeri üzerinden, 8500-Emanetteki Hisse Senetlerinden Alacaklılar hesabına nominal değer üzerinden borç kaydı yapılır. Bu kayıtların karşı hesapları olarak ta 5000-Yurtiçi Brüt Satışlar hesabına satış değeri üzerinden, 8000-Emanetteki Hisse Senetleri hesabına da nominal değer üzerinden alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
1500- Takas Merkezi	XXX
8500- Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar	XXX
...Şirket Portföyü	
5000- Yurtiçi Brüt Satışlar	XXX
8000- Emanet Hisse Senetleri	XXX
...Şirket Portföyü	

Aracı kurumun kendi portföyünden yapılan satışlarda, muhasebe kayıtlarının sürekli envanter yöntemine göre yapılması ve hisse senetlerinin birim maliyetinin hareketli ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre belirlenmesi zorunludur.⁶⁴

Sürekli envanter yöntemi, herhangi bir sayım yapılmasına gerek kalmadan muhasebe kayıtlarından sürekli bir şekilde mevcut malların maliyet değerinin ve satılan malın maliyet değerinin görülmesine imkan veren bir kayıt ve takip sistemidir. Bu

⁶⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliği, Seri 5 No:6, md. 11.

sistemin iyi kurulup işletilebilmesi, stoklar üzerinde mümkün olan en etkili iç kontrolün sağlanmasına olanak tanır.⁶⁵ Aracı kurumlarda mal yerine menkul kıymetlerden oluşan işletme varlığı söz konusu olup kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet alım satım işlemlerinin sürekli envanter yöntemine göre takip edilmesi bu işlemlerin dış denetiminde işlevsel bir rol oynamaktadır.⁶⁶

Bundan dolayı aracı kurum kendi portföyünden satış yaptığında yukarıdaki kaydın bir devamı ve sürekli envanter yönteminin bir gereği olarak 5200-Yurtiçi Satışların Maliyeti hesabına hareketli ağırlıklı ortalama yöntemi kullanılarak hesaplanmış satış bedelinin maliyeti kadar borç kaydı, 1100- Hisse Senetleri hesabına da hesaplanan bu maliyet bedeli kadar alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
5200- Yurtiçi Satışların Maliyeti	XXX
1100- Hisse Senetleri	XXX

Aracı kurumların sürekli envanter yöntemine göre yaptıkları bu kayıtlar sayesinde 5000-Yurtiçi Brüt Satışlar hesabında toplam satış hasılatını izleme imkanı, 5200- Yurtiçi Satışların Maliyeti hesabında da bu satışların maliyetini takip etme imkanı oluşmaktadır.

2.3.2.1.3 Aracı Kurumun Portföyündeki Hisse Senetlerinden Elde Ettği Temettü Gelirinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumun portföyünde bulundurduğu hisse senetlerinden temettü geliri elde etmesi durumunda öncelikli olarak 1330- Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları hesabına borç, 5340- Temettü Gelirleri hesabına da alacak kaydı yapılır.

⁶⁵ Walter B. Meigs and Robert F. Meigs, **Accounting The Basis for Business Decisions**, Fifth edition, Tokyo: 1981, s.414.

⁶⁶ Nuran Cömert Doyrangöl, **Repo ve Ters Repo İşlemleri Muhasebesi Esaslar ve Uygulama**, 1. baskı, İstanbul: İMKB Yayınları, 1996, s.67.

----- / -----
1330- Tahs. Ed. Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları XXX

5340- Temettü Gelirleri XXX

----- / -----
Temettü gelirinin tahsilatı yapıldığında ise şu kayıt yapılarak işlem tamamlanır.

----- / -----
1000 / 1060- Kasa / Banka XXX

1330- Tahs. Ed. Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları XXX

----- / -----
2.3.2.2 Aracı Kurumların Müşterileri Nam ve Hesabına Hisse Senedi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

2.3.2.2.1 Aracı Kurumların Müşterileri Nam ve Hesabına Hisse Senedi Alım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Hisse senedi alım işleminde ilk olarak 1200-Müşteriler hesabı nezdindeki ilgili müşteri alt hesabına alış bedeline aracı kurumun aldığı kurtaj eklenerek ve 8000-Emanetteki Hisse Senetleri hesabına da nominal bedel üzerinden borç kaydı yapılır. Bu hesapların karşı hesapları olarak 1500-Takas Merkezi hesabına alış değeri üzerinden , 8500-Emanetteki Hisse Senetlerinden Alacaklar hesabına nominal değer üzerinden, 5300-Hizmet Gelirleri hesabına işlem hacmi üzerinden hesaplanan komisyon oranı kadar ve son olarak 3580-Ödenecek Vergi Resim Harçlar hesabına da komisyon oranının %5' i kadar BSMV tutarları için alacak kaydı yapılır.

----- / -----		
1200- Müşteriler	XXX	
120001- X Müşterisi		
8000- Emanetteki Hisse Senetleri	XXX	
1500- Takas Merkezi		XXX
8500- Emanetteki Hisse Sen. Alacaklar		XXX
5300- Hizmet Gelirleri		XXX
3580- Ödenecek Vergi Resim ve Harçlar		XXX

Alınan hisse senedinin bedeli müşteri tarafından üzerine komisyon tutarı da eklenerek ya aracı kurumun kasasına ya da bankadaki hesaba yatırılır.

----- / -----		
1000 / 1060- Kasa / Banka	XXX	
1200- Müşteriler		XXX
120001- X Müşterisi		

Aracı kurum tarafından tahsil edilen bu miktar daha sonra 1500- İMKB Takas Merkezi hesabına borç kaydı yapılarak yatırılmalıdır.

----- / -----		
1500- Takas Merkezi	XXX	
1000 / 1060- Kasa / Banka		XXX

Satın alınan hisse senetlerinin aracı kurumdan çekilmek istenmesi durumunda ise şu kayıt yapılmalıdır.

----- / -----	
8500- Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklar	XXX
8000- Emanet Hisse Senetleri	XXX

2.3.2.2 Aracı Kurumların Müşterileri Nam ve Hesabına Hisse Senedi Satım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Hisse senetlerinin satış işlemlerinde ilk adım olarak verilen emrin gerçekleştiğini gösteren kayıt yapılır. 1500- Takas Merkezi hesabına satış yapılan tutar kadar, 8500-Emanetteki Hisse Senetlerinden Alacaklılar hesabına satılan hisse senedinin nominal değeri kadar borç kaydı yapılır. Bu kayıtların karşı hesapları olarak, 1200- Müşteriler hesabının ilgili müşteriye ait olan alt kırılımına satış değeri üzerinden ve 8000-Emanetteki Hisse Senetleri hesabına da nominal değer üzerinden alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
1500- Takas Merkezi	XXX
8500- Emanetteki Hisse Senetlerinden Alacaklar	XXX
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
8000- Emanetteki Hisse Senetleri	XXX

Satış işlemlerinden doğan komisyon ve BSMV için de ayrı bir muhasebe kaydı yapılmalıdır. Burada izlenen yol şudur. 1200-Müşteriler hesabına, ilgili müşteriye ait alt kırılıma komisyon tutarı ve bunun %5'lik oran üzerinden hesaplanmış olan BSMV'si kadar borç kaydı yapılır. Bunun karşılığı olarak 5300-Hizmet Gelirleri hesabına, komisyon tutarından ödenecek BSMV' nin düşülmesiyle elde edilen tutar ve 3580-Ödenecek Vergi Resim ve Harç hesabına da BSMV miktarı kadar alacak kaydı düşülür.

----- / -----	
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
5300- Hizmet Gelirleri	XXX
3580- Ödenecek Vergi Resim ve Harç	XXX

Aracı kurumun müşterisi nam ve hesabına yapmış olduğu hisse senedi satış işlemlerinden ortaya çıkan satış bedeli takas merkezi tarafından aracı kurumun başka bir bankada açtığı hesabına aktarılır.

----- / -----	
1060- Bankalar	XXX
1500- Takas Merkezi	XXX

Aracı kurumun hesabına aktarılan bu tutar daha sonra aracı kurum tarafından da müşterisine aktarılır.

----- / -----	
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
1060- Bankalar	XXX

2.3.2.2.3 Rüçhan Hakkının Kullanımı ve Bedelsiz Hisse Senetlerinin Muhasebeleştirilmesi

Rüçhan hakkı, ortaklıkların bedelli sermaye artırımlarına mevcut ortakların öncelikle katılma hakkıdır. Ortak bu öncelik hakkını kullanarak yeni çıkarımdan pay senedi alabileceği gibi bu hakkını 3. kişilere de satabilir. Yeni pay alma hakkı aynı zamanda ortağa, ortaklıktaki sermaye oranını koruma olanağı vermektedir.⁶⁷ Rüçhan

⁶⁷ Fulya Ergeç, **Rüçhan Hakkının Kantitatif Modellerle Fiyatlandırılması**, Yayın No: 65, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 1997, s.152

hakkı kuponlarının temsil ettiği hak, ortaklığa karşı, sadece o hisse senedinin belge numarasını taşıyan yeni pay alma kuponlarının teslimi karşılığında ve hisse senedi ibrazına gerek kalmaksızın kullanılır.⁶⁸ Rüşhan hakkının kullanımında ilgili bedel, müşteri adına aracı kurum tarafından ödendiği için ilk olarak 1200-Müşteriler hesabı ilgili alt kırılım nezdinde borçlandırılır. Rüşhan hakkı bedeli kadar bir tutar ise karşı hesap olarak 1000-Kasa ya da 1060-Bankalar hesabı nezdinde alacaklandırılır.

----- / -----	
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
1000 / 1060- Kasa / Bankalar	XXX

Daha sonra rüşhan hakkının kullanımını takiben 8000-Emanet Hisse Senetleri hesabına nominal bedelle borç, 8500- Emanetteki Hisse Senetlerinden Alacaklar hesabına da nominal bedelle alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
8000- Emanet Hisse Senetleri	XXX
8500- Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklar	XXX

Ortaklığın yapmış olduğu sermaye arttırımı nedeniyle bedelsiz hisse senedi alınması durumunda da aynı nazım hesap çalıştırılır.

2.3.2.2.4 Hisse Senedi Temettü Gelirlerinin Muhasebeleştirilmesi

Temettü, ortakların, ortaklığın dönem içinde elde ettiği kardan pay alma haklarıdır. Temettü dağıtımı söz konusu olduğunda nazım hesaplarda şu kayıt yapılır.

⁶⁸ Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s. 252.

----- / -----	
8020- Emanet Hisse Senetleri Temettüleri	XXX
8520- Emanet Hisse Sen. Temettülerinden Alacaklar	XXX
----- / -----	

Dağıtılan temettünün tahsilatında ise 1000-Kasa hesabı veya 1060-Bankalar hesabı, tahsil edilen kar payı kadar borçlandırılırken 1200-Müşteriler hesabı ilgili hesap alt kırılımı bazında kar payı kadar alacaklandırılır.

----- / -----	
1000 / 1060- Kasa / Banka	XXX
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
----- / -----	

2.3.3 Borçlanmayı İfade Eden Menkul Kıymetlerin Alım Satım İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi

Borçlanmayı ifade eden menkul kıymetlerin alım ve satım işlemlerinin gerçekleştirilmesi halinde ilgili kayıtlar hisse senetlerinde olduğu gibi fakat bu kez ilgili menkul kıymet türünün adını taşıyan ilgili hesaplar kullanılarak yapılır. Bu menkul kıymetler nominal bedel ile 8300-Emanet Devlet Tahvilleri ve 8320-Emanet Hazine Bonoları hesapları altında izlenir. Eğer aracı kurum kendi portföyüne borçlanmayı ifade eden menkul kıymetlerin alım satımı işlemini gerçekleştiriyorsa, bu durumda 1160-Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları hesabı çalıştırılır.

2.3.3.1 Anapara, Kupon ve Gelir Payının Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumlar, gerek kendi portföylerinde bulunan menkul kıymetleri için, gerekse müşterilere ait olup ta Sermaye Piyasası Kurulu'nun aracılık faaliyetlerine ilişkin düzenlemelerinde belirtilen sözleşme uyarınca müşterileri için yapacağı kupon, temettü ve gelir payları tahsilatı, ihraççı şirketlerin dağıtımına başladığı ilk gün itibarı ile nazım hesaplarda izlenir.⁶⁹ Aracı kuruma ve müşterilere ait menkul kıymetler için hesaplanan kupon, temettü ve gelir paylarının tutarı kadar 8400- Emanet Faiz, Kupon

⁶⁹ Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, **Muhasebe Denetim ve Etik Kurallar**, s.104.

ve Gelir Payları hesabına menkul kıymetler itibarı ile borç, 8900- Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Paylarından Alacaklılar hesabına da müşteriler ya da portföy bazında alacak kaydı yapılır.

----- / -----		
8400- Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Payları	XXX	
8900- Emanet Faiz, Kupon ve Gel. Pay. Alac.	XXX	

Faiz, kupon, temettü ve gelir paylarının tahsil edilmesi durumunda, kasa hesabına borç, müşteri hesapları ile tahsil edilecek anapara, faiz, kupon, gelir payları hesabına alacak kaydı yapılır. Tahsilatların yapılmasıyla birlikte açılmış olan nazım hesaplar, ters kayıt yapılarak kapatılır.

2.3.4 Repo ve Ters Repo İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

ABD’ de geliştirilen ve sermaye piyasası gelişmiş ülkelerde yaygın olarak kullanılan repo İngilizce “ repurchase agreement” deyiminin kısaltılmış biçimi olup bu hali ile dilimize girmiş ve kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁰ Repo, ellerinde menkul kıymet bulunan ve kısa vadede nakit paraya gereksinim duyan kişi ya da kuruluşların bu gereksinimlerini karşılamak amacıyla mevcut menkul kıymetlerini belirli bir fiyat üzerinden ve önceden saptanan bir vade sonunda geri almayı taahhüt ederek satmalarıdır.⁷¹ Ters repo ise, repo işleminin tersi olup ellerindeki nakdi bir getiri elde etmek suretiyle değerlendirmek isteyenlerin bu nakit ile belirli bir fiyat üzerinden ve önceden belirlenen vade sonunda geri satmak kaydıyla menkul kıymet almalarıdır.⁷² Repo yapan taraf, elindeki menkul kıymeti belirlenen süre sonunda geri almak vaadi ile satarak kısa vadeli nakit ihtiyacını karşılarken, ters repo yapan taraf ise elindeki nakdi, repo süresi sonunda geri satma vaadinde bulunduğu menkul kıymetler karşılığında karşı tarafa borç vermektedir.⁷³

⁷⁰ Doyrangöl, **Repo ve Ters Repo İşlemleri Muhasebesi Esaslar ve Uygulama**, s.1.

⁷¹ Öztin Akgüç, **Finansal Yönetim**, Genişletilmiş 6. baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayım, 1994, s.256.

⁷² Karsh, s.122.

⁷³ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, **Sabit Getirili Menkul Kıymetler**, 1. baskı, İstanbul: İMKB Yayınları, 2000, s.6.

2.3.4.1 Aracı Kurumların Kendi Portföyelerine Yaptıkları Repo – Ters repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumun yaptığı repo işlemlerinde, öncelikle repo işleminin yapıldığı müşteri hesabına satış tutarı kadar borç, 5000- Yurtiçi Brüt Satışlar hesabına da alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
5000- Yurtiçi Brüt Satışlar	XXX

Aracı kurumların kendi portföyelerinden gerçekleştirecekleri repo ve ters repo işlemlerinde muhasebe kayıtlarının sürekli envanter yöntemine göre yapılması zorunludur.⁷⁴ Bu amaçla, repoya konu olan menkul kıymetlerin birim maliyetlerinin hesaplanmasında da hareketli ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi kullanılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, repoya konu olan menkul kıymetin maliyetinin de kayıtlara yansıtılması gereği doğmaktadır. Hareketli ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre hesaplanan maliyet bedeli, 5200- Yurtiçi Satışların Maliyeti hesabına borç ,1160- Kamu Kesimi, Tahvil, Senet ve Bonoları hesabına da alacak kaydedilir.

----- / -----	
5200- Yurtiçi Satışların Maliyeti	XXX
1160- Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	XXX

Aracı kurumun repo işleminden elde ettiği hasıllattan, repo işlemine konu olan menkul kıymetin maliyeti çıkarıldığında ortaya aracı kurumun karı çıkar. Bu karın muhasebeleştirilmesi şu şekilde yapılır.

⁷⁴ Doyrangöl, **Repo ve Ters Repo İşlemleri Muhasebesi Esaslar ve Uygulama**, s.66.

5000- Yurtiçi Brüt Satışlar	XXX	
5200- Yurtiçi Satışların Maliyeti		XXX
5550- Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar		XXX

Yapılan repo işleminin, nominal bazda da muhasebe kayıtlarına geçirilmesi gerekmektedir. Bu muhasebeleştirme işlemi sırasında menkul kıymetin türüne göre 8800- Emanet Devlet Tahvillerinden Alacaklılar veya 8820- Emanet Hazine Bonolarından Alacaklılar hesaplarına alt kırılım olarak "şirket portföyü" olarak borç kaydı yapılırken , " X Müşterisi " şeklinde de alacak kaydı yapılır.

8800/8820- Emanet Dev. Tah./Haz. Bon. Alac.	XXX	
.....Şirket Portföyü		
8800/8820- Emanet Dev. Tah./Haz. Bon. Alac.		XXX
.....X Müşterisi		

Repo işlemlerinde, reponun parasal tutarı, bundan doğan kar ve reponun nominal tutarları bu şekilde muhasebeleştirilmektedir. Fakat bunlara ek olarak reponun vade tarihinde ödenmesi gereken tutarlarının da muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla 9310- Repo Taahhütlerinden Borçlular hesabına vade tarihi ve müşteri alt kırılımı itibarıyla borç, 9810- Repo Taahhütlerinden Alacaklılar hesabına da vade bazında müşteri alt kırılımıyla alacak kaydı yapılır.

----- / -----
9310- Repo Taahhütlerinden Borçlular XXX

93101.....İşlem Vadeli Repo Taahhüdü

93101.01 X Müşterisi

9810- Repo Taahhütlerinden Alacaklılar XXX

98101.....İşlem Vadeli Repo Taahhüdünden Alac.

98101.01 X Müşterisi

Son olarak reponun geri dönüş tarihinde ise 1160- Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları hesabına geri dönüş tutarı kadar borç 1200- Müşteriler hesabına da ilgili müşteri alt kırılımında geri dönüş tutarı kadar alacak kaydı yapılarak repo işlemi sonlandırılır.

----- / -----
1160- Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları XXX

1200- Müşteriler XXX

120001- X Müşterisi

Bu kaydı takiben başlangıçta açılmış olan nazım hesaplar da ters kayıt yapılarak kapatılır.

----- / -----
8800/8820- Emanetteki Dev. Tah./Haz. Bon. Alac. XXX

.....X Müşterisi

8800/8820- Emanetteki Dev. Tah./Haz. Bon. Alac. XXX

.....Şirket Portföyü

----- / -----	
9810- Repo Taahhütlerinden Alacaklılar	XXX
98101.....İşlem Vadeli Repo Taahhüdünden Alacaklılar	
98101.01 X Müşterisi	
9310- Repo Taahhütlerinden Borçlular	XXX
93101.....İşlem Vadeli Repo Taahhüdü	
93101.01 X Müşterisi	
----- / -----	

Aracı kurumların kendi portföylerine yapmış oldukları ters repo işlemlerinde, yukarıda incelenen kayıtların tam terslerinin yapılması söz konusudur. Sadece tek bir farklılık olarak reponun vade tarihinde aldığı değer izlendiği 9310- Repo Taahhütlerinden Borçlular ve 9810- Repo Taahhütlerinden Alacaklılar hesapları ters repo işlemlerinde yerlerini 9320- Ters Repo Taahhütlerinden Borçlular ve 9820- Repo Taahhütlerinden Alacaklılar hesaplarına bırakır.

2.3.4.2 Aracı Kurumların Müşterileri İçin Yaptıkları Repo – Ters Repo İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Repo işlemlerinin parasal tutarları öncelikle 1200-Müşteriler hesabında ilgili müşteriye ait alt kırılım bazında borç, 1500-Takas Merkezi hesabı nezdinde de alacak kaydedilir.

----- / -----	
1200- Müşteriler	XXX
120001- X Müşterisi	
1500- Takas Merkezi	XXX
----- / -----	

Repo işleminin parasal tutarı yukarıdaki gibi muhasebeleştirilirken, nominal tutarı ise, menkul kıymetin türüne göre 8300- Emanetteki Devlet Tahvilleri veya 8320- Emanetteki Hazine Bonoları hesabına borç ve bunun karşı hesapları olarak 8800-

Emanet Devlet Tahvillerinden Alacaklılar veya 8820- Emanet Hazine Bonolarından Alacaklılar hesaplarına alacak kaydedilerek muhasebeleştirilir.

----- / -----

8000/8320- Emanetteki Dev. Tah./Hazine Bonoları XXX

8800/8820- Emanetteki Dev. Tah./Haz. Bon. Alac. XXX

----- / -----

Repo işleminin vade tarihinde ise, yapılan bu kayıtlar ters kayıt yapılarak kapatılır.

Ters repo işlemlerinde, repo işlemi için yukarıda gösterilen kayıtların tam tersi kayıtlar yapılarak muhasebeleştirme işlemi gerçekleştirilir.

2.3.5 Kredili Menkul Kıymet İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Kredili menkul kıymet işlemleri, aracı kurum nezdinde müşteri adına kredi hesabı açılması koşulu ile müşteri ve aracı kurum arasında yapılacak sözleşme hükümleri çerçevesinde menkul kıymet alınmasını ifade etmektedir.⁷⁵

Kredili menkul kıymet işlemlerinde muhasebeleştirme işlemi, müşterinin kredi kullanmak amacıyla aracı kuruma yatırdığı teminatın türüne göre farklılık göstermektedir.

Müşterinin özkaynak olarak aracı kuruma nakit yatırması halinde alınan parasal tutar 1000- Kasa veya 1060- Bankalar hesabına borç, 1210- Kredi Hesabı' na ilgili müşteriye ait alt kırılım bazında alacak kaydı yapılır.

----- / -----

1000 / 1060- Kasa / Bankalar XXX

1210- Kredi Hesabı XXX

121001- X Müşterisi

----- / -----

⁷⁵ Sedat Yetim, **Repo Ters Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri**, Yayın no: 73, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu yayınları, 1997, s. 251.

Müşterinin özkaynak olarak nakit değil de menkul kıymet yatırması durumunda ilgili nazım hesaplar çalıştırılır. Özkaynak olarak yatırılan menkul kıymetin nominal değeri kadar tutar 8070- Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynakları hesabına "Saklama Merkezi" veya "Merkez Kasa" alt kırılımı ile borç, 8570- Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar hesabına da ilgili müşteri alt kırılımında alacak kaydı yapılır.

----- / -----

8070- Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynakları XXX

.....Saklama Merkezi / Merkez Kasa

8570- Kredili Müşterilerin Men.Kıy. Özkaynaklarından Alacaklar XXX

..... X Müşterisi

..... Menkul Kıymet

----- / -----

Kredili menkul kıymet alım işlemi gerçekleştirildiğinde ise bu işlemin parasal ve nominal tutarlarının muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda, 1210- Kredi Hesabı'na alış değeri kadar borç, 1500- Takas Merkezi hesabına alış değeri kadar alacak kayıt yapılırken, 8050- Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetleri hesabına nominal değer kadar borç, 8550- Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar hesabına da nominal değer kadar alacak kaydı yapılır.

----- / -----

1210- Kredi Hesabı XXX

121001- X Müşterisi

8050- Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetleri XXX

1500- Takas Merkezi XXX

8550- Kredili Müşterilerin Emanet His.Sen. Alac. XXX

----- / -----

2.3.6 Açığa Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Açığa satış işlemi, sahip olunmayan menkul kıymetlerin ödünç alınmak sureti ile satılmasını ifade eder.⁷⁶ Böyle bir durumda yatırımcının beklentisi, söz konusu menkul kıymetin değerinin daha da düşeceği ve açığa sattığı menkul kıymeti satış değerinden daha düşük bir değerle yerine koyacağı ve aradaki farktan kazanç sağlayacağı yönündedir.

Açığa satış işleminde de kredili menkul kıymet işlemlerinde olduğu gibi öncelikle müşteri tarafından yatırılan özkaynağın muhasebeleştirilmesi işlemi yapılır. Özkaynağın nakit ya da menkul kıymet tiplerinde olması, yapılacak kaydın ne şekilde olacağını belirleyici kriterdir.

Özkaynağın müşteri tarafından nakden yatırılması durumunda, özkaynak tutarı kadar 1000- Kasa veya 1060- Bankalar hesabı borçlandırılarak 1210- Kredi Hesabı ilgili müşteri için alt kırılım yapılarak alacaklandırılır.

----- / -----	
1000 / 1060- Kasa / Bankalar	XXX
1210- Kredi Hesabı	XXX
121001- X Müşterisi	

Müşteri eğer özkaynağı nakit olarak değil de menkul kıymet olarak yatırıyorsa bu durumda 8110- Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynakları hesabına "Saklama Merkezi" veya "Merkez Kasa" alt kırılımı ile borç, 8610- Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar hesabına da ilgili müşteri alt kırılımında alacak kaydı yapılır.

⁷⁶ Yetim, s.256.

----- / -----
8110- Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynakları XXX

.....Saklama Merkezi / Merkez Kasa

8610- Açığa Satış Müşterileri Men. Kıy. Özkaynaklarından Alac. XXX

..... X Müşterisi

..... Menkul Kıymet

----- / -----
Teminat yatırılıp açığa satış işlemi gerçekleştirildikten sonra ise 1500- Takas Merkezi hesabı satış değeri üzerinden, 8090- Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Borçlular hesabı da müşteri ve menkul kıymet alt kırılımları yapılarak nominal değer üzerinden borçlandırılır. Bu hesapların karşı hesapları olarak, 1210-Kredi Hesabına, müşteri alt kırılımı yapılarak satış değeri üzerinden, 8000- Emanet Hisse Senetleri hesabına da nominal değer üzerinden ve hisse senedi alt kırılımı yapılarak alacak kaydı yapılır.

----- / -----
1500- Takas Merkezi XXX

8090- Ödünç Alınan Menkul Kıy. Borçlular XXX

..... X Müşterisi

..... X Menkul Kıymeti

1210- Kredi Hesabı XXX

121001- X Müşterisi

8000- Emanetteki Hisse Senetleri XXX

.....Takas Merkezi

..... Hisse Senedi

----- / -----
Bu kaydın ardından 8000- Emanetteki Hisse Senetleri hesabı "Takas Merkezi" veya "Merkez Kasa" alt kırılımı ve menkul kıymetler itibarı ile açığa satılan menkul kıymetlerin nominal tutarları kadar borç, 8590- Ödünç Alınan Menkul

Kıymetlerden Alacaklılar hesabına ise “Ödünç Alınan Kişi veya Kuruluş” ve menkul kıymetler alt kırılımı yapılarak nominal değer üzerinden alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
8000- Emanet Hisse Senetleri	XXX
.....Takas Merkezi / Merkez Kasa	
..... X Menkul Kıymeti	
8590- Öd.Al.Men.Kıymetlerden Alacaklar	XXX
.....Ödünç alınan kişi veya kuruluş	
..... Menkul Kıymet	

2.3.7 Menkul Kıymetlerin Ödünç Alınip Verilmesi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

2.3.7.1 Menkul Kıymetlerin Ödünç Alınması İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Menkul kıymet ödünçü öyle bir işlemdir ki bununla ödünç alan, teminat karşılığında menkul kıymetlerin mülkiyet ve/veya zilyetliğini ele geçirmekte, sözleşmede belirlenen vade sonunda ise işleme konu edilen kıymetleri aynen veya mislen geri vermektedir. Vade boyunca kıymetlere bağlı getiriler ödünç verene ait olmakta fakat aksi taraflarca sözleşmede kararlaştırılabilmektedir.⁷⁷

Ödünç menkul kıymet alınması işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde de muhasebeleştirme işlemlerinin yapılması, teminatın nakit ya da menkul kıymet cinsinden verilmesine göre farklılık göstermektedir.

Ödünç alınan menkul kıymet karşılığında nakit teminat verilmesi halinde, teminat tutarları 8130- Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatları hesabına borç, 1000- Kasa hesabına alacak kaydedilir.

⁷⁷ Yetim, s. 201.

----- / -----

8130- Ödünç Al. Men. Kıy. İçin Ver. Men. Kıy. Tem. XXX

1000- Kasa

XXX

----- / -----

Ödünç alınan menkul kıymet karşılığında menkul kıymet şeklinde teminat verilmesi halinde ise verilen menkul kıymet teminatlarının nominal tutarı 8130- Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatları hesabına borç, 8630- Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar hesabına teminat hisse senedini veren müşteriler veya şirket portföyü bazında, menkul kıymetler itibarı ile alacak kaydı yapılır.

----- / -----

8130- Ödünç Al. Men. Kıy. İçin Ver. Men. Kıy. Tem. XXX

..... Ödünç Alınan Kişi veya Kuruluş

8630- Ödünç Al. Men. Kıy. İçin Ver. Men. Kıy. Tem. Alac. XXX

----- / -----

2.3.7.2 Menkul Kıymetlerin Ödünç Verilmesi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumun ödünç verdiği menkul kıymetlerin muhasebeleştirilmesinde öncelikle 8150- Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Borçlular hesabına menkul kıymetler itibarı ile borç, "Emanet Menkul Kıymetler" hesabına da menkul kıymetler itibarı ile alacak kaydı yapılır.

----- / -----

8150- Ödünç Verilen Menkul Kıy. Borçlular

XXX

8000/8300/8320 Emanet Men. Kıy.

XXX

----- / -----

Bu kaydı takiben 8500- Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar hesabına ilgili menkul kıymetler itibarı ile borç kaydı yapılırken 8650- Ödünç Verilen Menkul

Kıymetlerden Alacaklılar hesabına da ödünç veren kişi veya kuruluş bazında ve ilgili menkul kıymet itibarı ile alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
8500- Emanet Menkul Kıy.Alacaklılar	XXX
8650- Ödünç Ver.Men.Kıy.Alacaklılar	XXX
.....Ödünç veren kişi/kuruluş	
..... Menkul Kıymet	

Ödünç verilen menkul kıymetler karşılığında nakit teminat alınması halinde alınan parasal tutarlar 1000- Kasa hesabına borç, 8170- Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatlar hesabına da ilgili kişi veya kuruluş bazında ve ilgili menkul kıymet itibarı ile alacak kaydı yapılır.

----- / -----	
1000- Kasa	XXX
8170- Ödünç Ver. Men. Kıy. İçin Al. Men. Kıy. Tem.	XXX
.....Ödünç veren kişi/kuruluş	
..... Menkul Kıymet	

Ödünç verilen menkul kıymetler karşılığında teminatın menkul kıymet olarak alınması durumunda ise, alınan teminatın nominal tutarı, 8670- Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar hesabına borç, 8170- Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatlar hesabına da ilgili kişi veya kuruluş bazında ve ilgili menkul kıymet itibarı ile alacak kaydı yapılır.

----- / -----
8670- Öd.Ver.Men.Kıy.İçin Al.Men.Kıy.Tem.Alac. XXX

8170- Ödünç Ver. Men. Kıy. İçin Al. Men. Kıy. Tem. XXX

.....Ödünç veren kişi/kuruluş

..... Menkul Kıymet

2.4 ARACI KURUMLARDA SERMAYE PİYASASI KURULU STANDARTLARINA GÖRE DÜZENLENECEK MALİ TABLOLAR

2.4.1 Mali Tablolar

Mali tablolar, muhasebe sisteminde kaydedilen bilgileri eksiksiz, tutarlı, açık ve anlaşılır bir biçimde hazırlayarak işletme ile ilgili kişilere iletilmesini sağlayan araçlardır.⁷⁸ Sermaye Piyasası Kurulu standartlarına göre mali tablolar, dipnotlarıyla birlikte bilanço, gelir tablosu, özsermaye değişim tablosu ve nakit akım tablosunu ifade eder. Dipnotlar, bir bilanço veya gelir kalemi hakkında kullanıcıların ihtiyaç duyduğu ek bilgiyi detaylı olarak gösteren, mali tabloların ayrılmaz parçasıdır. (EK 11)

2.4.1.1 Mali Tabloların Amaçları

Mali tabloların amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:⁷⁹

- Kredi verenler, yatırımcılar ve diğer ilgililer için karar almada faydalı bilgiler sağlamak,
- Geleceğe ilişkin nakit akımlarını tahmin etme ve değerlendirmede yararlı bilgiler sağlamak,
- Şirketin varlık ve yükümlülüklerindeki değişiklikler ile işletme faaliyetleri hakkında bilgi sağlamak,
- İşletme kaynaklarının işletme yönetimi tarafından etkin idare edilip edilmediğinin sonuçlarını görmek.

⁷⁸ Doğan Argun, "Sermaye Piyasası Aracı Kurumlarında Etkin Raporlamaya Yönelik Muhasebe Organizasyonu", (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, 1991), s. 109.

⁷⁹ Hünkar İvgen, **Şirket Değerleme**, 1.baskı, İstanbul: Finnet Yayınları, 2003, s.9.

Mali tablolarda yer alan bilgilerin ilgililer tarafından iyi bir şekilde ve zamanında kullanılabilmesi için bu tabloların, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olması gerekmektedir.⁸⁰

2.4.1.2 Mali Tablolara İlişkin Genel İlkeler

Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğine göre düzenlenecek olan mali tablolara ilişkin genel ilkeler şu şekilde sıralanabilir:⁸¹

- Mali tablolar, işletmenin mali durumunu, performansını ve nakit akımını dürüst bir şekilde yansıtmak üzere hazırlanmak zorundadır.

- Mali tablolar hazırlanırken, işletmenin sürekliliği esastır. Mali tablolar, işletmenin tahmin edilebilir bir gelecekte faaliyetlerini sürdüreceği varsayımı ile hazırlanır. Böylelikle, işletmenin faaliyetlerini tasfiye etme veya önemli miktarda azaltma niyet ve ihtiyacında olmadığı varsayılır.

- Mali tablo kalemlerinin sınıflandırılması ve gösterimi dönemler arasında değiştirilemez.

- Ancak Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğin izin verdiği haller dahilinde varlıklar ve yükümlülükler, gelirler ve giderler birbirlerinden mahsup edilebilirler.

- Aksi belirtilmedikçe, mali tablolardaki tüm sayısal veriler önceki dönemle karşılaştırmalı olarak verilmek zorundadır.

- Mali tabloların yapısı ve içeriği gereğince, aşağıdaki bilgilere yer verilmesi gereklidir.

- a) Mali tablonun adı,
- b) Mali tablonun ait olduğu aracı kurumun ticaret ünvanı ve adresi,
- c) Mali tablonun konsolide ya da solo olduğu,
- d) Mali tablonun tarihi ve kapsadığı dönem,

⁸⁰ İvgen, s.10.

⁸¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md. 58.

- e) Mali tablonun hazırlandığı para birimi,
- f) Mali tablonun bağımsız denetimden geçip geçmediği.

- Aracı kurumlar, yıllık mali tablolarının yanında , ara dönem olarak adlandırılan altı aylık mali tabloları da düzenlemekle yükümlüdürler.

2.4.2 Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Bilanço

Bilanço, bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tablodur. Bilançonun aktifinde yer alan varlıklar paraya dönüşme hızına göre en çok likitten en az likite, pasifinde yer alan kaynaklar ise en kısa vadeliden en uzun vadeli kaynağa göre sıralanır.⁸² (EK 12)

Çift taraflı kayıt tutma sisteminin uygulanması, bilançonun aktif tarafında sıralanan varlıklar toplamının pasif tarafta sıralan kaynaklar toplamına eşit olması sonucunu doğurur.⁸³

Yukarıdaki bilgiler ışığında bilançonun tanımında 4 özellik görülmektedir.⁸⁴

- İşletmenin belirli bir tarihteki durumunu gösterir. Bu tarih bilançonun düzenlendiği tarihtir.
- Ekonomik ve finansal durumu gösterir.
- Bir tarafı aktif öteki tarafı pasif olmak üzere iki taraflı bir tablodur.
- Aktifinde mevcutlar, alacaklar , pasifinde ise sermaye ve borçlar gösterilmektedir.

2.4.2.1 Aracı Kurumlarda Bilançonun Hazırlanması

Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğine göre aracı kurumlarda bilanço hazırlanırken, kural olarak tablo kısmında varlıklar cari ve cari olmayan, yükümlülükler ise kısa vadeli ve uzun vadeli yükümlülükler olarak ayrılır.

⁸² İvgen, s. 10.

⁸³ Feridun Özgür, **Muhasebe Prensipleri**, 1. baskı, İstanbul: Samet Matbaası, 1962, s. 13.

⁸⁴ Özcan Özal, Oya Yıldırım, Nergis Tek, **Muhasebe**, 1. baskı, İzmir: Bilgehan Basımevi, 1988, s.295

Cari ve cari olmayan varlıkların ayrımı yapılırken, aşağıdaki özellikleri taşıyan varlıklar cari varlık olarak kabul edilir .⁸⁵

- İşletmenin normal faaliyet devresinde elden çıkarılması beklenen veya bu devre içerisinde satış veya tüketim için elde bulundurulan varlıklar,

- Alım satım amaçlı veya kısa vadeli olarak elde bulundurulan varlıklar,

- Bilanço tarihi itibarı ile bir yıl veya daha kısa sürede elden çıkarılması beklenen varlıklar,

- En az bilanço tarihinden sonraki oniki ay içinde, bir yükümlülüğün ifası için kullanılması veya başka bir varlıkla değişimi kısıtlanmamış nakit ve nakit benzerleri.

Bilançoda, cari varlıklar dışında kalan varlıkların tümü, cari olmayan varlıklar şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Bilançonun pasif tarafında ise yükümlülükler vadelerine göre kısa vadeli ve uzun vadeli yükümlülükler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Buna göre, bilanço tarihi itibarı ile vadesine bir yıldan az kalmış yükümlülükler ile vadesi bundan uzun olmakla birlikte işletmenin normal faaliyet devresi içerisinde ifa edilmesi beklenen yükümlülükler kısa vadeli yükümlülük olarak kabul edilmektedir. Kısa vadeli yükümlülükler dışındaki tüm yükümlülükler uzun vadeli yükümlülükler içerisinde izlenir.

Bunların dışında aracı kurumun sahip olduğu özsermayenin gösterilmesine ilişkin de bir takım hükümler mevcuttur. Buna göre aracı kurum, özsermayesi ile ilgili aşağıdaki hususları, dipnotlarında açıklar:

- Kayıtlı sermaye tavanı,

- Ödenmiş veya çıkarılmış sermaye tutarı,

- Ödenmemiş sermaye tutarı,

- İmtiyazlı paylar ve bunların hakları,

- Yedek akçelerin amaçları ve esasları,

⁸⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.70.

- Bilanço tarihinden sonra, ancak bilançonun yayımlanmasından önce dağıtılması kararlaştırılan temettü tutarı.

2.4.2.2 Aracı Kurumlarda Bilanço Düzenlenirken Uyulması Gereken Genel İlkeler

Bilanço hazırlanırken uyulması gereken genel ilkeler, aracı kurum bilançolarının hazırlanmasında da geçerlidir. Bilançoya ilişkin genel ilkeler varlıklara ilişkin ilkeler, yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler ve özkaynaklara ilişkin ilkeler olmak üzere aşağıda belirtilmiştir.⁸⁶

a)Varlıklara İlişkin İlkeler:

- İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşebilecek varlıkları, bilançoda dönen varlıklar grubu içinde gösterilir.

- İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşemeyen, hizmetlerinden bir hesap döneminden daha uzun süre yararlanan uzun vadeli varlıkları, bilançoda duran varlıklar grubu içinde gösterilir. Dönem sonu bilanço gününde bu grupta yer alan hesaplardan vadeleri bir yılın altında kalanlar dönen varlıklar grubunda ilgili hesaplara aktarılır.

- Bilançoda varlıkları, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değeriyle gösterebilmek için, varlıklardaki değer düşüklüklerini göstererek karşılıkların ayrılması zorunludur. Dönen varlıklar grubu içinde yer alan menkul kıymetler, alacaklar ve diğer dönen varlıklar içindeki ilgili kalemler için yapılacak değerlendirme sonucu gerekli durumlarda uygun karşılıklar ayrılır. Bu ilke, duran varlıklar grubunda yer alan alacaklar, bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve diğer duran varlıklardaki ilgili kalemler için de geçerlidir.

- Gelecek dönemlere ait olarak önceden ödenen giderler ile cari dönemde tahakkuk eden ancak, gelecek dönemlerde tahsil edilecek olan gelirler kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda ayrıca gösterilmelidir.

⁸⁶ Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, **Muhasebe Denetim ve Etik Kurallar**, s.52.

- Dönen ve duran varlıklar grubunda yer alan alacak senetlerini bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.

- Bilançoda duran varlıklar grubunda yer alan maddi duran varlıklar ile maddi olmayan duran varlıkların maliyetini çeşitli dönem maliyetlerine yüklemek amacıyla, her dönem ayrılan amortismanların birikmiş tutarları ayrıca bilançoda gösterilmelidir.

- Duran varlıklar grubu içinde yer alan özel tükenmeye tabi varlıkların maliyetini çeşitli dönem maliyetlerine yüklemek amacıyla, her dönem ayrılan tükenme paylarının birikmiş tutarları ayrıca bilançoda gösterilmelidir.

- Bilançonun dönen ve duran varlıklar gruplarında yer alan alacaklar, menkul kıymetler, bağlı menkul kıymetler ve diğer ilgili hesaplardan ve yükümlülüklerden işletmenin sermaye ve yönetim bakımından ilişkili bulunduğu ortaklara, personele, iştiraklere ve bağlı ortaklıklara ait olan tutarlarının ayrı gösterilmesi temel ilkedir.

- Tutarları kesinlikle saptanamayan alacaklar için herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz. Bu tür alacaklar bilanço dipnot veya eklerinde gösterilir.

- Verilen rehin, ipotek ve bilanço kapsamında yer almayan diğer teminatların özellikleri ve kapsamı bilanço dipnot veya eklerinde açıkça belirtilmelidir. Bu ilke alınan rehin, ipotek ve bilanço kapsamında yer almayan diğer teminatlar için de geçerlidir.

Ayrıca, işletme varlıkları ile ilgili toplam sigorta tutarlarının da bilanço dipnot veya eklerinde açıkça gösterilmesi gerekmektedir.

b) Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler:

- İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelen borçları, bilançoda kısa vadeli yabancı kaynaklar grubu içinde gösterilir.

- İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelmemiş borçları, bilançoda uzun vadeli yabancı kaynaklar grubu içinde gösterilir. Dönem sonu bilanço gününde bu grupta yer alan hesaplardan vadeleri bir yılın altında kalanlar kısa vadeli yabancı kaynaklar grubundaki ilgili hesaplara aktarılır.

- Tutarları kesinlikle saptanamayanları veya durumları tartışmalı olanları da içermek üzere, işletmenin bilinen ve tutarları uygun olarak tahmin edilebilen bütün yabancı kaynakları kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda gösterilmelidir. İşletmenin bilinen ancak tutarları uygun olarak tahmin edilemeyen durumları da bilançonun dipnotlarında açık olarak belirtilmelidir.

- Gelecek dönemlere ait olarak önceden tahsil edilen hasılat ile cari dönemde tahakkuk eden ancak, gelecek dönemlerde ödenecek giderler kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda ayrıca gösterilmelidir.

- Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar grubunda yer alan borç senetlerini bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.

- Bilançonun kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar grubunda yer alan borçlar, alınan avanslar ve diğer ilgili hesaplardan işletmenin sermaye ve yönetim bakımından ilgili bulunduğu ortaklara, personele, iştiraklere ve bağlı ortaklıklara ait olan tutarlarının ayrı gösterilmesi temel ilkedir.

c) Özkaynaklara İlişkin İlkeler:

- İşletme sahip veya ortaklarının sahip veya ortak sıfatıyla işletme varlıkları üzerindeki hakları özkaynaklar grubunu oluşturur. İşletmenin bilanço tarihindeki ödenmiş sermayesi ile işletme faaliyetleri sonucu oluşup, çeşitli adlar altında işletmede bırakılan karları ile dönem net karı (zararı) bilançoda özkaynaklar grubu içinde gösterilir.

- İşletmenin ödenmiş sermayesi bilançonun kapsamı içinde tek bir kalem olarak gösterilir.

- İşletmenin hissedarları tarafından yatırılan sermayenin devam ettirilmesi gerekir. İşletmede herhangi bir zararın ortaya çıkması, herhangi bir nedenle özkaynaklarda meydana gelen azalmalar, hem dönemsel, hem de kümülatif olarak izlenmeli ve kaydedilmelidir.

- Özkaynakların bilançoda net olarak gösterilmesi için, geçmiş yıllar zararları ile dönem zararı, özkaynaklar grubunda indirim kalemleri olarak yer alır.

- Özkaynaklar; ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıl karları (zararları) ve dönem net karı (zararı) ndan oluşur. Kar yedekleri yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar, özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen karların dağıtılmamış kısmını içerir. Sermaye yedekleri ise hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları, yeniden değerlendirme değer artışları gibi kalemlerden meydana gelir.

2.4.3 Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Gelir Tablosu

Gelir tablosu ana mali tablolardan olup bir işletmenin belli bir döneme ait faaliyetlerinin sonucu olan net kar veya zararı gösteren dinamik bir tablodur.⁸⁷(EK 13)

Tanımdan da anlaşılacağı gibi gelir tablosunun fonksiyonu, işletmenin ilgili döneme ait faaliyetlerinin sonunda oluşan kar veya zararının hesaplanmasıdır.⁸⁸

Gelir tablosu, işletmenin esas faaliyetlerinden doğan sonuçlarla bu faaliyetler dışında kalıp arızı bir nitelik taşıyan gider, zarar, hasılat ve gelir unsurlarını açık olarak ortaya koymuş bulunmalıdır.⁸⁹

Aracı kurum gelir tablosu hazırlanırken, dönem içinde mali tablolara alınan tüm gelir ve gider kalemleri dikkate alınır.

Yukarıdaki örnek aracı kurum gelir tablosunda da görüldüğü gibi, Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğe göre, gelir tablosunun, tablo kısmında aşağıdaki bilgilerin bulunması zorunludur:⁹⁰

- Hasılat,
- Finansman giderleri,
- Özsermaye yöntemine göre muhasebeleştirilen iştirakler ile müşterek yönetime tabi teşebbüslerin vergi sonrası kar ve zararlarından pay,
- Durdurulan faaliyetlere atfedilebilecek varlıkların satışı veya yükümlülüklerin ifası sonucu oluşan kar ve zararın vergi öncesi tutarı,

⁸⁷ Özal, Yıldırım, Tek, s. 306.

⁸⁸ Peter Sneyd, **Principles of Accounting and Finance**, Routledge London and New York, 1994, s.11.

⁸⁹ Mazhar Hiçşamaz, **Bilanço ve Gelir Tablosu Analizi**, 3. baskı, Ankara: İktisadi ve İdari İlimler Akademisi Yayınları, 1977, s. 10.

⁹⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md. 77.

- Vergi karşılıkları ve giderleri,
- Kar veya zarar,
- Ana ortaklık dışı pay,
- Dönemin net kar veya zararı.

2.4.3.1 Aracı Kurumlarda Gelir Tablosu Hazırlanırken Uyulması Gereken Genel İlkeler

Gelir tablosu ilkelerinin amacı, gelir tablosunun gerçeğe uygun bir şekilde hazırlanmasını sağlayarak, satışların, gelirlerin, satışların maliyetinin, giderlerin, kar ve zararlara ait hesapların ve belli dönemlere ait işletme faaliyeti sonuçlarının sınıflandırılmış ve gerçeğe uygun olarak gösterilmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda gelir tablosunun hazırlanması sırasında benimsenen gelir tablosu ilkeleri aşağıda belirtilmiştir⁹¹

- Gerçekleşmemiş satışlar, gelir ve karlar ; gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilmemelidir. Belli bir dönem veya dönemlerin gerçeğe uygun faaliyet sonuçlarını göstermek için, dönem veya dönemlerin başında veya sonunda doğru hesap kesimi işlemleri yapılmalıdır.

- Belli bir dönemin satışları ve gelirleri bunları elde etmek için yapılan satışların maliyeti ve giderleri ile karşılaştırılmalıdır. Belli bir dönem veya dönemlerin başında ve sonunda maliyet ve giderleri gerçeğe uygun olarak gösterebilmek için stoklarda, alacak ve borçlarda doğru hesap kesimi işlemleri yapılmalıdır.

- Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile özel tükenmeye tabi varlıklar için uygun amortisman ve tükenme payı ayrılmalıdır.

- Maliyetler; maddi duran varlıklar, onarım ve bakım ve diğer gider grupları arasında uygun bir şekilde dağıtılmalıdır. Bunlardan direkt olanları doğrudan doğruya, birden fazla faaliyeti ilgilendirenleri zaman ve kullanma faktörü dikkate alınarak tahakkuk ettirilip, dağıtılmalıdır.

⁹¹ Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, **Muhasebe Denetim ve Etik Kurallar**, s.51.

- Arızı ve olağanüstü niteliğe sahip kar ve zararlar meydana geldikleri dönemde tahakkuk ettirilmeli, fakat normal faaliyet sonuçlarından ayrı olarak gösterilmelidir.

- Bütün kar ve zararlardan, önceki dönemlerin mali tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve nitelikler dışında kalanlar, dönemin gelir tablosunda gösterilmelidir.

- Karşılıklar, işletmenin karını keyfi bir şekilde azaltmak veya bir döneme ait karı diğer döneme aktarmak amacıyla kullanılmamalıdır.

- Dönem sonuçlarının tespiti ile ilgili olarak uygulana gelen değerlendirme esasları ve maliyet yöntemlerinde bir değişiklik yapıldığı takdirde, bu değişikliğin etkileri açıkça belirtilmelidir.

- Bilanço tarihinde varolan ve sonucu belirsiz bir veya birkaç olayın gelecekte ortaya çıkıp çıkmamasına bağlı durumları ifade eden, şarta bağlı olaylardan kaynaklanan, makul bir şekilde gerçeğe yakın olarak tahmin edilebilen gider ve zararlar tahakkuk ettirilerek gelir tablosuna yansıtılır.

2.4.4 Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Özsermaye Değişim Tablosu

Özsermaye değişim tablosu, ilgili dönemde özsermaye kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları bir bütün olarak gösteren tablodur. Düzenleniş amacı, dönem içinde özsermaye kalemlerinde meydana gelen değişimlerin topluca gösterilmesini sağlamaktır. Özsermaye değişim tablosu, cari dönem ve önceki dönem verilerini içerecek biçimde sunulur. Tablo, ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri ve geçmiş dönemler karı (zararı), ve dönem net karı (zararı), kalemlerinin dönem başı tutarlarını, dönem içinde kalemlerde meydana gelen azalışları, artışları ve dönem sonu tutarlarını ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir.⁹² (EK 14)

Ekteki özsermaye değişim tablosunda da görüldüğü gibi, aracı kurumların özsermaye değişim tablolarında asgari aşağıdaki bilgilerin bulunması zorunludur:⁹³

⁹² Duran Yağmurlu, **Tek Düzen Hesap Planı ve Açıklamaları**, 1. baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 1994, s. 255.

⁹³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md. 83.

- Dönem net kar veya zararı,
- Gelir tablosu ile ilişkilendirilmeksizin doğrudan özsermaye ile ilişkilendirilmiş kalemler,
- Muhasebe politikalarında değişikliklerin veya önceki dönemde önemli hataların düzeltilmesi sonucunda oluşan tutarların toplam etkisi,
- Temettü dağıtımı, sermaye artırımını veya azaltılması,
- Önceki dönem kar ve zararının dönem başında ve bilanço tarihindeki tutarı ve bunda dönem içinde meydana gelen değişiklikler,
- Sermayenin ve diğer yedeklerin her bir yedek akçe türü itibarı ile dönem başındaki tutarı, dönem sonundaki tutarı ve bunlarda dönem içinde meydana gelen değişiklikler.

Özsermaye değişim tablosunda yer alan sütunlarla ilgili açıklamalar aşağıdaki gibidir:⁹⁴

Sermaye: Türk Ticaret Kanunu uyarınca sermaye olarak kabul edilen tutardır.

Özsermaye enflasyon düzeltme farkları: Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No:25 sayılı tebliğin “Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesi” Kısmında öngörülen şekilde yapılan düzeltmeler sonucu çıkan farkları ifade eder.

Yasal yedekler: İşletmelerin Türk Ticaret Kanunu hükümleri gereğince ayırdıkları yedek akçeleri ifade eder.

Statü yedekleri: İşletmelerin esas sözleşmeleri gereğince ayırdıkları yedek akçeleri ifade eder.

Diğer yedekler ve birikmiş karlar: genel kurul kararıyla ayrılmış yedek akçeler ile dağıtımına tabi tutulmamış karları ifade eder.

Geçmiş yıllar zararı: önceki dönemlerde gerçekleşen zararların toplam tutarını ifade eder.

⁹⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md. 83.

2.4.5 Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu, bir işletmede belli bir dönemde oluşan nakit akışını açıklayan tablodur.⁹⁵ (EK 15)

Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No:25 sayılı tebliğine göre ise nakit akım tablosu, finansal tablo kullanıcılarının bir işletmenin nakit ve nakit benzeri oluşturma ve söz konusu nakit akımlarını kullanma yeteneğinin değerlendirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan temel mali tablodur⁹⁶. Nakit benzerleri, kısa vadeli nakit yükümlülükler için elde bulundurulmuş ve yatırım amacıyla veya diğer amaçlarla kullanılmayan varlıklardır. Bir varlığın nakit benzeri olarak kabul edilebilmesi için, değeri kesinlikle saptanabilen bir nakde dönüştürülebilmesi ve değerindeki değişim riskinin ise önemsiz olması şarttır. Buna göre, vadesi 3 ay veya daha az olan yatırımlar nakit benzeri yatırım olarak kabul edilir.⁹⁷

Nakit akım tablosu, mali tablo kullanıcılarının işletme hakkında aşağıdaki konularda değerlendirme yapmalarını sağlar:⁹⁸

- İşletmenin gelecekteki nakit kapasitesini ölçmek,
- İşletmenin temettü ödeme ve diğer yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesini ölçmek,
- Dönem boyunca nakit ve nakit olmayan yatırım ve finansal hareketlerin işletmenin finansal durumu üzerindeki etkisini değerlendirmek.

Bir işletme eğer uzun vadede ticari işlerinin devam etmesini istiyorsa faaliyetlerinde pozitif bir nakit akışı oluşturmak zorundadır.⁹⁹

Nakit akım tablosunda, döneme ilişkin nakit akımları, esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımları, yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları olmak üzere üç ana kısımda ele alınır.

⁹⁵ Yağmurlu, s. 249.

⁹⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25,md.112.

⁹⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25,md.113.

⁹⁸ George Staibus, **Cash Flow Accounting and Liquidity Accounting**, Publications of the Institute of Business and Economic Research University of California, 1988, s. 163.

⁹⁹ Walter B. Meigs and Robert F. Meigs, s. 329.

Esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımları, dış finansman kaynaklarına ihtiyaç duyulmadan işletmenin; borçlarını geri ödeyebilmesi, faaliyetlerini sürdürebilmesi, kar payı ödemelerini yapabilmesi ve yeni yatırımlara başlayabilmesinin mümkün olup olmadığı hususlarında temel bir gösterge teşkil etmek üzere sunulur. Genellikle işletmenin ana gelir getirici faaliyetleriyle ilgili olup, net karın veya zararın belirlenmesinde yer alan işlem ve olaylardan kaynaklanır. Esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımlarına ait örnekler aşağıda verilmiştir.¹⁰⁰

- Satılan mallardan ve verilen hizmetlerden elde edilen nakit girişleri,
- Mal ve hizmetler için yapılan ödemelerden kaynaklanan nakit çıkışları,
- Çalışanlara ve çalışanlar adına yapılan ödemelerden kaynaklanan nakit çıkışları,

Yatırım faaliyetleriyle ilgili nakit akımları, gelir ve nakit akımı sağlama amacına yönelik olarak ayrılan kaynakların gösterimini sağlamak amacıyla ayrı olarak gösterilir. Yatırım faaliyetlerine ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.¹⁰¹

- Maddi ve maddi olmayan varlıklar ve diğer uzun vadeli varlıkların alımı ile ilgili nakit çıkışları,
- Maddi ve maddi olmayan varlıklar ve diğer uzun vadeli varlıkların satışı ile ilgili nakit girişleri,
- Başka bir işletmeye iştirak etmek veya o işletmenin borçlanma aracını satın almak için ve müşterek yönetime tabi teşebbüse katılmak için yapılan nakit çıkışları,
- Başka bir işletmenin hisse senedinin veya borçlanma aracının veya işletmenin bir müşterek yönetime tabi teşebbüsteki payının satılması sonucu elde edilen nakit girişleri,
- İşletmeler tarafından üçüncü kişilere verilen avans ve borçlara ilişkin nakit çıkışları,

¹⁰⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.115.

¹⁰¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.116.

- İşletmelerin üçüncü kişilerden aldıkları avans ve borçlara ilişkin nakit girişleri.

Finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akımları, işletmeye sermaye sağlayanların işletmenin gelecekteki nakit akımlarından talep edecekleri kısmın belirlenmesini sağlamak üzere ayrı olarak açıklanır. Finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akımları örneklerine aşağıda yer verilmiştir.¹⁰²

- Hisse senedi ve diğer özsermaye araçlarının ihracından sağlanan nakit girişleri,

- Sermayenin azaltılması veya işletmenin kendi hisse senetlerini almasıyla ilgili nakit çıkışları,

- Borçlanma araçları ihracı ve diğer uzun ve kısa vadeli krediler ile sağlanan nakit girişleri.

Aracı kurumlar nakit akım raporunu oluştururken esas faaliyetlere ilişkin nakit akımlarını, brüt nakit girişleri ve brüt nakit çıkışlarına ait ana grupların belirtildiği doğrudan yöntemle veya net kar/zararın, gayri nakdi işlemlerin, geçmiş veya gelecek işlemlerle ilgili nakit giriş veya çıkışları tahakkuklarının veya ertelemelerinin ve yatırım veya finansman ile ilgili nakit akımlarına ilişkin gelir veya gider kalemlerinin etkilerine göre düzeltildiği dolaylı yöntemle göre gösterirler.

Aynı şekilde, yatırım ve finansman faaliyetleri sonucu ortaya çıkan, brüt nakit girişleri ile brüt nakit çıkışlarını ana gruplar itibarı ile sınıflayarak ayrı olarak gösterirler.

Nakit akım tablosunda, yabancı paraya dayalı işlemlerden oluşan nakit akımları da mevcutsa, bu tutar nakit akımı gerçekleşme tarihindeki kurlar üzerinden fonksiyonel para birimine çevrilerek gösterilir.

Vergilerle ilgili nakit akımları, nakit akım tablosunda ayrıca açıklanır. Bu nakit akımları, yatırım ve finansman faaliyetleriyle doğrudan ilişkili değillerse, esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımı şeklinde sınıflandırılırlar.

Aracı kurum, mali tablolarının ayrılmaz parçası olan dipnotlarında nakit akım tablosuyla ilgili nakit ve nakit benzerlerinin bileşenlerini detaylı bir şekilde gösterir.

¹⁰² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.117.

2.5 ARACI KURUMLARDA SERMAYE PİYASASI STANDARTLARINA GÖRE MALİ TABLOLAR DÜZENLENİRKEN DİKKAT EDİLECEK UNSURLAR

2.5.1 Finansal Araçlar

Finansal araçlar , aracı kurumların mali tabloları hazırlanırken en çok dikkat edilmesi gereken unsurlardandır. Aracı kuruma ait finansal araçların (finansal varlıklar ve finansal borçlar) mali tablolara alınması, değerlendirilmesi, mali tablolarda gösterimi ve mali tabloların ayrılmaz bir parçası olan dipnotlarda yapılacak açıklamalar önem arz etmektedir.

Finansal araç, bir işletmenin finansal varlığı iken, diğer bir işletmenin finansal borcu veya hisse senedi olan sözleşmelerdir.

Finansal varlık:

- a) Nakit,
- b) Bir sözleşme neticesinde başka bir işletmeden nakit veya başka bir finansal varlığı alma hakkı,
- c) Bir sözleşme neticesinde, başka bir işletmeyle finansal sözleşmeleri potansiyel olarak uygun şartlarda değiştirme hakkı, veya
- d) Başka bir işletmenin hissesi olan varlıklardır.¹⁰³

Finansal borç ise, sözleşmeden doğan ve diğer bir işletmeye nakit veya finansal varlık devretme veya diğer bir işletme ile finansal araçları değiştirme yükümlülüğünü kapsamına alır.¹⁰⁴

Aracı kurumlar açısından baktığımızda finansal varlıklarının üç ana başlık altında sınıflandırıldığını görmekteyiz :

¹⁰³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.246.

¹⁰⁴ Nalan Akdoğan, IAS 39 Nolu Standart Hükümlerine Göre Menkul Kıymetler ve Finansal Duran Varlık İşlemlerinde Uygulanacak Muhasebe Politikaları, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, 2001 / 3, s.61.

a) Alım satım amaçlı finansal varlıklar : Kısa vadeli fiyat hareketleri veya marjinlere bağlı olarak kar etmek amacıyla portföye alınan kıymetlerdir. Kayıtlara alındıktan sonra eğer güvenilir bir şekilde ölçülebilir durumda iseler makul değerleriyle değerlendirilir. Makul değer ise, piyasada varlıkların değeri konusunda tam bilgiye sahip istekli alıcıların ve satıcıların herhangi bir zorlama olmadan, söz konusu varlık için piyasada belirledikleri alım satım değeridir.¹⁰⁵ Bir finansal aracın piyasa değeri, aktif bir pazarın mevcudiyeti durumunda satıştan elde edilecek tutara veya satın almadan doğabilecek borca eşittir. Alım satım amaçlı finansal araçlara örnek olarak, riskten korunma amacı gütmeyen türev araç borçları, açığa satış yapan tarafından ödünç alınan menkul kıymetler veya yakın bir gelecekte geri satın alma niyetiyle katlanılan finansal borçlar gösterilebilir.

b) Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar : Bu varlıklar, belirli bir vade yapısı ve belirli tutardaki ödemeleri içeren ve aracı kurumun vadesine kadar elde tutma niyeti ve finansal gücü olan kıymetlerdir. Etkin faiz oranı kullanılarak iskonto edilmiş değerleriyle değerlendirilmektedir. Bir finansal varlığın veya finansal borcun etkin faiz haddi, sözleşme ile belirlenen gelecekteki nakit akımlarını, bu aracın ilk defa mali tablolara alınma tarihindeki veya uygulanabilir olması durumunda piyasadaki bu tarihten sonraki en yakın yeniden fiyatlama tarihindeki net kayıtlı değerine eşitleyen iskonto oranı olarak da ifade edilebilir.¹⁰⁶

c) Satışa hazır finansal varlıklar : (a) Alım satım amaçlı finansal varlık olmayan veya (b) Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlık olmayan finansal varlıkların oluşturduğu sınıftır. Kayıtlara alındıktan sonra, güvenilir bir şekilde ölçümlenebiliyor olmaları halinde makul değerleriyle değerlendirilir. Makul değerleri güvenilir bir şekilde ölçülemeyenler ise iskonto edilmiş değerleriyle gösterilmektedir.

¹⁰⁵ Cornell Bradford, **Corporate Valuation**, New York, 1993, s. 7.

¹⁰⁶ Kemal Karahan, **Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Finansal Araçların Mali Tablolarda Gösterimi ve Değerlendirilmesine İlişkin Esaslar- Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi Yeterlik Etüdü**, Ankara: 2002, s. 24.

2.5.1.1 Finansal Araçların Mali Tablolara Alınması ve Mali Tablolarda Gösterimi

2.5.1.1.1 Finansal Araçların Mali Tablolara Alınması

Finansal varlıklar veya finansal borçlar, sadece işletmenin bir araca ilişkin sözleşme hükümlerine taraf olması halinde, bilançoya yansıtılmak üzere mali tablolara alınır.¹⁰⁷

İşletmenin bir sözleşmeye taraf olması ve bunun sonucunda nakit almak için hukuki bir hakkının veya nakit ödemek için hukuki bir sorumluluğunun bulunması halinde herhangi bir şarta bağlı olmayan bu tür alacak ve borçlar, varlıklar ve yükümlülükler olarak mali tablolara alınır.¹⁰⁸ Mal veya hizmetlerin satılması veya satın alınmasına yönelik kesin taahhütlerin bir sonucu olarak elde edilecek varlıklar ve katlanılacak yükümlülükler, taraflardan en az birisinin sözleşme ile belirlenen yükümlülüğünü yerine getirmesine kadar mali tablolara alınmaz.

2.5.1.1.2 Finansal Araçların Mali Tablolarda Gösterimi

Bir finansal araç veya kısımları; ilk defa mali tablolara alınma sırasında, finansal borç ve hisse senedi tanımları ve sözleşmenin özü ile uyumlu olarak bir borç veya özsermaye olarak sınıflandırılır.¹⁰⁹ Bu noktada finansal borcu hisse senedinden ayıran temel özellik, finansal araç karşılığında bir tarafın (ihraççı) diğer bir tarafa (elinde bulunduran) nakit veya başka bir finansal varlık teslim etmesini gerektiren sözleşme ile belirlenen bir yükümlülüğün mevcudiyetidir. Sözleşme ile belirlenen bu tür bir yükümlülüğün bulunması halinde; finansal araç, yükümlülüğün ifa şekline bağlı olarak finansal borç tanımı içerisinde yer alır.

Bir ihraççının nakit veya başka bir finansal araç teslim etmesine ilişkin sözleşme ile belirlenen bir yükümlülüğünde artış meydana getirmeyen bir finansal araç hisse senedi olarak sınıflandırılır. Her ne kadar, hisse senedini elinde bulunduran tarafın temettü veya özsermayeden yapılacak diğer dağıtımları alma hakkı bulursa da,

¹⁰⁷ IASB, IAS 39, Madde 27

¹⁰⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.253.

¹⁰⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.288.

ihraçcının bu tür dağıtımları yapması için sözleşme ile belirlenen herhangi bir yükümlülüğü yoktur.

Finansal araçlar mali tablolarda bu şekilde öncelikle bir borç ya da özsermaye olarak sınıflandırılmalarına rağmen bazı durumlarda tek bir finansal araç, hem borç hem de özsermaye unsurlarından her ikisini de içerebilmektedir. Bileşik araçlar olarak adlandırılan bu araçların borç ve özsermaye unsurlarının ayrıştırılarak bilançoda ayrı ayrı gösterilmesi gerekmektedir. Bileşik araçlar, ihraççı açısından hem bir finansal borç hem de bir hisse senedidir. Bu tip finansal araçlara en iyi örnek, hisse senedi ile değiştirilebilir tahvillerdir. Hisse senedi ile değiştirilebilir tahvilin dışında, bu tür bileşik araçlar, bu aracı elinde bulunduran tarafa finansal olmayan bir varlığı (örneğin, mal ya da maddi varlık) alma hakkı da sağlayabilir. Bileşik aracın ilk defa mali tablolara alınmasında borç ve özsermaye unsurlarına isabet eden kayıtlı değerlerin toplamı, bu aracın bir bütün olarak kayıtlı değerine her zaman eşit olur.¹¹⁰ Yani, bu aracın borç ve özsermaye unsurlarının ayrı olarak mali tablolara alınması nedeniyle herhangi bir kazanç veya kayıp oluşmamaktadır.

Finansal araçlara ait faiz, temettü, kazanç ve kayıplar da mali tablolarda gösterilmelidir. Bu kapsamda finansal araçlara ait faiz, temettü, kazanç ve kayıplar, ilgili finansal aracın finansal varlık ya da finansal yükümlülük olmasına göre gelir veya gider olarak mali tablolara alınır.¹¹¹

2.5.1.1.3 Bir Finansal Varlık ve Finansal Borcun Netleştirilmesi

Bir finansal varlık ve bir finansal borç, sadece aşağıdaki koşulların varlığı halinde netleştirilir ve net tutar bilançoda raporlanır.¹¹²

a) İşletmenin kaydedilen tutarların netleştirilmesi için hukuki bir hakkının olması,

b) İşletmenin finansal varlık ve finansal borcu netleştirmek suretiyle kapatma veya borcun ifası ile varlığın finansal tablolara alınmasını aynı zamanda yapma niyetinin olması.

¹¹⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.289.

¹¹¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.292.

¹¹² Başak Ataman Akgül, Hüseyin Akay, **Uluslararası Muhasebe Standartları**, 2. baskı, İstanbul: Türkmen Yayınevi,2004, s.159.

Netleşirme; sözleşme ile veya başka bir şekilde, alacaklıya ait tutarın tamamının veya bir kısmının, alacaklı tarafından borçluya ödenmesi gereken vadesi gelen başka bir tutar ile kapatılmasıdır.

2.5.1.2 Finansal Araçların Değerlemesi

2.5.1.2.1 Finansal Araçların İlk Değerlemesi

Bir finansal varlık ya da finansal yükümlülük, ilk defa mali tablolara alınırken maliyet bedeli üzerinden değerlendirilir. Maliyet bedeli, finansal varlıklar için verilen bedelin, finansal yükümlülükler için ise alınan bedelin makul değeridir.¹¹³ Bu noktada makul değer belirlenebilmesi önem arz etmektedir. Makul değer belirlenebilmesi, söz konusu finansal aracın aktif bir piyasada fiyat kotasyonunun bulunup bulunmadığıyla ilgilidir. Aktif bir fiyat kotasyonu bulunan finansal aracın makul değerine en iyi kanıt bu tür fiyatlardır. Elde bulundurulmuş bir varlık veya ihraç edilecek bir borç için uygun piyasa fiyat kotasyonu bekleyen güncel emirler arasındaki en iyi alış emri iken, elde bulundurulmuş bir borç veya elde edilecek bir varlık için bekleyen güncel emirler arasındaki en iyi satış emridir.

2.5.1.2.2 Finansal Araçların Müteakip Değerlemesi

Aracı kurumun finansal varlıklarının mali tablolara alındıktan sonraki müteakip değerlendirilmesi, ilgili varlığın dahil olduğu gruba göre farklılık göstermektedir. Aracı kurumun alım satım amacıyla veya satılmaya hazır finansal varlık sınıfında elinde bulundurduğu finansal varlıkları, katlanılan işlem maliyetleri için herhangi bir indirim yapılmaksızın makul değerleri üzerinden değerlendirilir. Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar ise, etkin faiz yöntemi kullanılmak suretiyle iskonto edilmiş maliyet üzerinden değerlendirilir.

Finansal varlıklarda olduğu gibi finansal borçlarda da maliyet bedeli üzerinden ilk değerlendirme yapıldıktan sonra ticari amaçlı olarak belirlenen yükümlülükler dışındaki tüm finansal borçlar, etkin faiz yöntemi kullanılmak suretiyle iskonto edilmiş maliyet üzerinden değerlendirilir. Ticari (spekülatif) amaçlı finansal borçlar ise, ilk kez kayda alındıktan sonra makul değerleriyle değerlendirilir.

¹¹³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.261.

2.5.1.3 Finansal Araçların Mali Tablolardan Çıkarılması

Finansal araçların mali tablolardan çıkarılması, söz konusu finansal aracın finansal varlık ya da finansal yükümlülük olmasına göre farklılık göstermektedir. Finansal varlık ve yükümlülükler, üzerlerindeki kontrol sona erince veya üçüncü şahıslara devredilince bilançodan çıkarılmalıdır.¹¹⁴

2.5.1.3.1 Finansal Varlıkların Mali Tablolardan Çıkarılması

Bir finansal varlık, aşağıdaki koşullardan en az birinin varlığı halinde tamamen veya kısmen mali tablolardan çıkarılır:¹¹⁵

- İşletmenin finansal varlığa veya bu varlığın bir kısmına ilişkin nakit akımları üzerindeki sözleşme ile belirlenen haklarının sona ermesi ya da kaybedilmesi veya,
- İşletmenin finansal varlığa veya bu varlığın bir kısmına ilişkin nakit akımları üzerindeki sözleşme ile belirlenen haklarını transfer etmesi ve bu hakların tamamına veya bir kısmına ilişkin devam eden bir katılımının bulunmaması.

Bu koşullardan herhangi birinin gerçekleşmesi söz konusu varlığın tamamı için geçerli olursa, varlığın tümü mali tablolardan çıkarılır. Eğer varlığın tamam için değil de sadece bir kısmı için geçerliyse varlığın o kısmı mali tablolardan çıkarılır ve diğer kısımlarının mali tablolara alınmasına devam edilir.

Bir finansal varlığın tamamen veya kısmen mali tablolardan çıkarılmasında; bu varlığın tamamına ya da mali tablolardan çıkarılan kısma ait kayıtlı değer ile , varlığın tamamına ait ya da çıkarılan kısma ait alınan bedel arasındaki fark, dönemin kar veya zararı ile ilişkilendirilir.

2.5.1.3.2 Finansal Borçların Mali Tablolardan Çıkarılmaları

Bir finansal borç sadece borcun ortadan kalkması durumunda bilançodan çıkarılır.

¹¹⁴ Deloitte Touche Tohmatsu, **Uluslararası Muhasebe Standartları Cep Kitapçığı**, İstanbul: Print Center 2001, s.59.

¹¹⁵ Karahan, s. 28.

Aşağıdaki durumlardan en az birinin varlığı halinde finansal borç ortadan kalkmış kabul edilir:¹¹⁶

- Borçlunun nakit, diğer finansal varlıklar, mal veya hizmetle ödemede bulunmak suretiyle borcunu ifa etmesi,

- Borçlunun finansal borca veya bir kısmına ilişkin asli sorumluluğunun hukuki bir süreçle veya kredi verenin inisiyatifiyle hukuki olarak sona ermesi.

Bu koşullar sağlanmadığı takdirde finansal borçlar mali tablolardan çıkarılmaz.

2.5.1.4 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Kamuya açıklanacak hususlar, mali tabloların ayrılmaz bir bütünü olarak kabul edilen dipnotlarda yapılır. Dipnotlarla yapılacak olan açıklamaların amacı aracı kurumun mali durumu, performansı ve nakit akımları üzerinde etkili olan finansal araçların öneminin anlaşılmasını sağlamak ve bu araçlara ilişkin gelecekteki nakit akımlarının tutarının, zamanlamasının ve kesinliğinin değerlendirilmesine katkıda bulunmaktır. Finansal araçlarla ilgili yapılacak dipnot açıklamalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Finansal araçlara ilişkin risklerin açıklanması gereklidir. Finansal araçlara ilişkin riskler şu şekilde sıralanabilir.¹¹⁷

- **Piyasa riski** : Üç tip piyasa riski vardır. Bunlar döviz kuru riski, piyasa faiz hadlerinde meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle bir finansal aracın değerinin dalgalanma riskini belirten makul değer faiz haddi riski ve belirli bir menkul kıymete veya ihraççısına özgü veya piyasanın tümünü etkileyen olaylara bağlı olarak piyasa fiyatlarının değişmesi neticesinde bir finansal aracın değerinin dalgalanma riski olarak ifade edilebilen fiyat riskidir.

- **Karşı taraf riski** : Bir finansal araçla ilgili taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmeyerek, diğer tarafı mali bir zarar altına sokma riskidir.

¹¹⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.260.

¹¹⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.294.

- **Likidite riski** : Bir işletmenin finansal araçlara ilişkin taahhütlerini yerine getirmek için fon temininde güçlüklerle karşılaşma riskidir.

Aracı kurum , sahip olduğu finansal borçlar ya da varlıklarla ilgili sahip olduğu bu tip riskleri ve bunlardan korunma politikalarını, mali tablo dipnotlarında açıklamalıdır.

Finansal araçlara ilişkin diğer açıklamaları da aşağıdaki gibi sıralayabiliriz :¹¹⁸

a) Finansal varlık ve finansal borçların önemli sınıfları için, finansal varlıkların ve finansal borçların makul değerlerinin ayrı ayrı belirlenmesinde uygulanan yöntemler.

b) Finansal varlıklar ve finansal borçların, aktif bir piyasada yayımlanan fiyat kotasyonları, olağan piyasa koşullarında gerçekleşen yakın zamanlı bir piyasa işlemi.

c) Kar veya zarara dahil edilsin veya edilmesin ya da özsermayenin ayrı bir kalemi olarak gösterilsin veya gösterilmesin; finansal varlıklar ve finansal borçlardan kaynaklanan gelir, gider, kazanç ve kayıpların önemli kalemleri. Bu amaçla aşağıdaki bilgiler dipnotlarda açıklanır:

- Alım-satım amaçlı olmayan finansal varlıklar ve finansal borçlar nedeniyle oluşan toplam faiz geliri ve toplam faiz gideri,

- Satılmaya hazır finansal varlıklar için, dönem süresince doğrudan özsermaye içerisinde mali tablolara alınan kazanç ve kayıpların tutarı ile dönem içerisinde özsermayeden çıkarılarak kar veya zarar ile ilişkilendirilen tutar.

d) Bir finansal varlığın satılması veya transfer edilmesi,

e) İşletmenin bir menkul kıymetleştirme sözleşmesine girmesi,

f) Bir finansal varlığın makul değeri yerine maliyeti veya iskonto edilmiş maliyeti üzerinden raporlanmasını gerektirecek şekilde yeniden sınıflandırma yapıldığı takdirde, bu yeniden sınıflandırma işleminin sebebi,

g) Finansal varlıkların her bir önemli sınıfı için ayrı ayrı olmak üzere, mali tablolara alınan değer düşüklüğü zararlarının esası ve tutarı

¹¹⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.301.

h) Borçlar ve şarta bağlı borçlar için teminat olarak verilen finansal varlıkların ayrı ayrı kayıtlı değeri ve bu varlıklara ilişkin önemli vadeler ve koşullar,

i) Teminat alınması durumunda;

- Herhangi bir temerrüt halinin söz konusu olmaması durumunda, satılmasına izin verilen teminatların makul değeri,

- İşletmenin geri vermekle yükümlü olduğu bir teminatı satması halinde, bu teminatın makul değeri,

- Teminatların kullanımı ile ilgili önemli vadeler ve koşullar.

j) Borç ve özsermaye unsurlarının her ikisini de içeren bir finansal araç ihraç edilmesi,

k) Bilanço tarihi itibarı ile mali tablolara alınan borçlara ilişkin dönem süresince anapara, faiz, itfa fonları veya geri alınan finansal araçların bedellerinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi ve borç sözleşmelerinin geçerli olduğu dönem süresince meydana gelen diğer sözleşme ihlalleri ile ilgili olarak; bu ihlallerin borç veren tarafın verilen borcun geri ödenmesini talep etmesine olanak sağlaması durumunda,

- Bu ihlallerin ayrıntıları,

- Bu ihlallere konu olan borçlara ilişkin olarak bilanço tarihi itibarı ile mali tablolara alınan tutar.

2.5.2 Maddi-Maddi Olmayan Varlıklar, Varlıklarda Değer Düşüklüğü

2.5.2.1 Maddi Varlıklar

Maddi duran varlıklar, mal ve hizmet üretimi , kiraya verme ve idari amaçlar çerçevesinde kullanım için elde bulundurulan ve işletmede bir dönemden daha fazla kullanımı öngörülen somut varlıkları ifade eder.¹¹⁹ Aracı kurumlar açısından bakacak

¹¹⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.156.

olursak, maddi duran varlık bulundurmanın idari amaçlar çerçevesinde kullanım amacı taşıdığını görürüz.

Her ticari işletmede olduğu gibi aracı kurumlarda da maddi duran varlıklar hem kuruluş aşamasında hem de faaliyetlerin yürütülmesi aşamasında çok önemli varlıklardır. Çünkü maddi duran varlıklar toplam varlıklar kapsamında önemli bir pay oluşturduğundan mali durumun belirlenmesinde büyük önem taşımaktadırlar.¹²⁰

Aracı kurumların mali tablolarını düzenlerken tabi olacakları Sermaye Piyasası Kurulu Seri : 11 No : 25 sayılı tebliğde, maddi varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin başlıca hususlar, varlıkların mali tablolara alınması, bunların kayıtlı değerlerinin ve amortismanlarının belirlenmesine ilişkin esaslar açıklanmıştır.

2.5.2.1.1 Maddi Varlıkların Mali Tablolara Alınması ve Maddi Varlıklara İlişkin Değerleme İşlemi

Maddi varlıklar, ancak, gelecek dönemlerde işletmeye ekonomik fayda sağlamlarının muhtemel olması ve maliyetlerinin veya makul değerlerinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi halinde mali tablolara alınır.

Maddi varlıkların bileşenlerinin farklı faydalı ömürlere sahip olması veya işletmeye farklı şekillerde fayda sağlaması halinde; maddi varlığın mali tablolara ilk alındığı tutar bileşenlere tahsis edilir ve her bir bileşen ayrı ayrı muhasebeleştirilir. Bu durumda, farklı amortisman yöntemleri ve oranlarının uygulanması şarttır.¹²¹

Maddi varlıklara ilişkin değerlendirme işlemleri, ilk değerlendirme ve ilk alınmadan sonraki değerlendirme olarak iki farklı şekilde ele alınabilir.

Maddi varlıklara ilişkin ilk değerlendirme işlemi, maddi varlığın elde etme maliyeti ile yapılır. Elde etme maliyeti bir varlığın edinimi için işletmenin ödediği nakit ve nakit benzerlerinin tutarı veya bunların dışındaki ödemelerde verilen bedelin makul değerini ifade eder. Elde etme maliyetinin , varlığı yönetimin amaçları doğrultusunda faaliyet gösterebilmesi amacıyla işler duruma getirmek için katlanılan ve varlıkla doğrudan

¹²⁰ Feriştah Sönmez, **8 No'lu Türkiye Muhasebe Standardı Kapsamında Yer Alan Maddi Duran Varlıklar (UMS-16 İle Karşılaştırılmalı Olarak)**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, sayı: 11, Ocak 2004, s.84.

¹²¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.158.

ilişkilendirilebilen maliyet olarak bir takım unsurları vardır. Elde etme maliyetinin bu unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz:¹²²

- İlk teslimatla ilgili maliyetler,
- Kurulum veya montaj maliyeti,
- Mesleki ücretler.

Maddi varlıklar elde etme maliyetleriyle değerlendirilerek mali tablolara alındıktan sonraki dönemlerde elde etme maliyetlerinden birikmiş amortisman payları ve varsa birikmiş değer düşüklükleri indirildikten sonraki değerleri üzerinden gösterilir.¹²³ Amortisman, bir işletmedeki sabit değerlerin kullanılması sonucu uğradıkları değer kaybını gösteren ve yenilenmeleri amacını güden bir muhasebe işlemidir.¹²⁴

Maddi varlığın amorti edilebilir tutarı, söz konusu varlığın faydalı ömrü boyunca sistematik olarak amorti edilir. Varlıkların faydalı ömrü saptanırken aşağıdaki faktörler dikkate alınır :

- İşletme tarafından beklenen kullanım süresi,
- Varlığın kullanılmadığı dönemde oluşması beklenen eskime ve yıpranma.

Bazı durumlarda varlıkların faydalı ömürleri ekonomik kullanım sürelerinden daha kısa olabilir. Boş arazi ve arsalar için ise amortisman ayrılmamaktadır.¹²⁵ Çünkü bu tip maddi varlıklar sınırsız bir faydalı ömre sahiptirler.

Maddi varlıkların değerlemelerinde seçilen amortisman yöntemi de önemlidir. Normal yöntemde göre varlığın faydalı ömrü boyunca sabit bir tutarı amorti edilirken, azalan bakiyeler yönteminde varlık faydalı ömrü boyunca azalan tutarda amorti edilir. Her ikisinde de her dönemin amortisman tutarı, gider olarak mali tablolara alınır.

¹²² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.159.

¹²³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.164.

¹²⁴ İsmail Özaslan, **Muhasebenin Teknik Yapısı**, 1. baskı, İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1984, s. 255.

¹²⁵ Orhan Sevilengül, **Genel Muhasebe**, 11. baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2000, s. 421.

Maddi duran varlıkların değerlemelerinde bir diğer önemli husus da , faydalı ömrün ve amortisman yönteminin gözden geçirilmesidir. Buna göre varlığın beklenen faydalı ömrü önceki tahminlerden farklılık gösteriyorsa cari ve gelecek dönemlere ilişkin amortisman oranları düzeltilir.

2.5.2.1.2 Maddi Varlıkların Mali Tablolardan Çıkarılması

Maddi varlıklar, elden çıkarıldıklarında veya kullanımlarından herhangi bir ekonomik fayda sağlanmayacağına anlaşıldığında, bilançodan çıkarılmaktadır. Maddi varlıkların elden çıkarılmasından doğan kar veya zarar, elden çıkarma neticesinde elde edilen net tutar ile varlığın kayıtlı değeri arasındaki farktır ve gelir tablosunda, gelir veya gider olarak yer almalıdır.¹²⁶

2.5.2.1.3 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Aracı kurum , sahip olduğu maddi varlıkları ile ilgili aşağıdaki hususları kamuya açıklar :¹²⁷

- Kayıtlı değer belirlenmesine ilişkin değerlendirme yöntemleri,
- Kullanılan amortisman yöntemleri,
- Faydalı ömürler ve kullanılan amortisman oranları,
- Dönem başı veya sonundaki kayıtlı değer ile birikmiş amortisman tutarı ve varsa birikmiş değer düşüklüğü,
- Maddi varlıkların dönem içindeki hareketleri,
- Maddi varlıklar üzerinde varsa rehin, ipotek ve diğer kısıtlamalar.

2.5.2.2 Maddi Olmayan Varlıklar

Maddi olmayan duran varlıklar, herhangi bir fiziki varlığı bulunmayan, bir belge ile temsil edilen ve işletmeye bazı haklar sağlayan imtiyaz, patent, lisans, ticari marka, telif hakkı ve şerefiye gibi kıymetler ve bunların aktifleştirilen giderlerinin izlendiği hesap

¹²⁶ Akgül, Akay, s. 93.

¹²⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.175.

grubudur.¹²⁸ Aracı kurumlar açısından bakacak olursak maddi olmayan duran varlıkların aracı kurumlarda en sık bulunma nedeni, idari amaçlar için elde bulundurulmuş yazılım lisanslarıdır.

2.5.2.2.1 Maddi Olmayan Varlıkların Mali Tablolara Alınması ve İlk Değerleme İşlemi

Bir maddi olmayan varlık, sadece işletmenin gelecekte varlıktan ekonomik fayda elde etmesinin muhtemel olması ve varlığın maliyetinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi halinde mali tablolara alınır.¹²⁹ Maddi olmayan varlıkların mali tablolara alınırken değerlemesi de maddi varlıkların değerlemesi gibi ilk değerlendirme ve ilk alınmadan sonraki değerlendirme olarak ikiye ayrılır.

Maddi olmayan varlıklar başlangıçta maliyetle değerlendirilir.¹³⁰ Maddi olmayan duran varlıkların elde etme maliyetleri, ithal edilmesi durumunda ithalat vergileri ve satın alma vergilerini de içeren kazanım fiyatını ve varlığın amaçlanan kullanıma hazır hale getirilmesi ile doğrudan ilişkilendirilebilen harcamaları (montaj, kurulum v.b.) içerir.¹³¹ Maddi olmayan varlığın kullanımı sırasında veya daha verimli hale getirmek için katlanılan maliyetler, bu varlıkların maliyetlerine dahil edilmez , direkt ilgili dönemin gideri olurlar.

Maddi olmayan duran varlıkların mali tablolara ilk alınmadan sonraki dönemlerde yapılacak değerlemeleri de maddi duran varlıklardaki gibidir. Maliyet değerinden birikmiş itfa payı ve varsa değer düşüklüğü indirildikten sonraki tutarlarıyla değerlendirilir.¹³²

Maddi olmayan bir varlığın itfa edilebilir tutarı, söz konusu varlığın faydalı ömrü boyunca sistematik olarak itfa edilir. Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğe göre, maddi olmayan bir varlığın faydalı ömrünün, aksi kanıtlanmadıkça,

¹²⁸ Yağmurlu, s.65.

¹²⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.183.

¹³⁰ Ataman, Akay, s.186.

¹³¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.184.

¹³² Deloitte Touche Tohmatsu, s.56.

söz konusu varlığın kullanıma hazır hale geldiği tarihten itibaren yirmi yılı geçmeyeceği kabul edilir.¹³³

Maddi olmayan bir duran varlığın faydalı ömrü dikkate alınırken aşağıdaki sıralananlar dikkate alınır:

- Varlığın işletme tarafından beklenen kullanımı,
- Teknik, teknolojik, ticari veya diğer sebeplerden kaynaklanan eskime,
- Varlıklardan beklenen ekonomik faydanın elde edilmesi için gerekli olan bakım onarım harcamalarının düzeyi ve işletmenin bu düzeydeki harcamaları yapma isteği ve yapabilirliği.

Maddi olmayan duran varlıklar amorti edilirken , tıpkı maddi duran varlıklar gibi varlığın faydalı ömrü boyunca eşit tutarlı normal amortisman yöntemine ya da azalan bakiyeler yöntemine tabi olurlar.

2.5.2.2.2 Maddi Olmayan Varlıkların Mali Tablolardan Çıkarılması

Maddi olmayan bir varlık, elden çıkarıldığında ya da onun kullanımından veya elden çıkarılmasından herhangi bir ekonomik fayda elde edilemeyeceğinin anlaşılması durumunda kayıtlardan çıkarılır yani bilançodan elimine edilir. Maddi olmayan bir varlığın kullanım dışı bırakılması ya da elden çıkarılması nedeniyle oluşan kar ya da zarar, elden çıkarma neticesinde elde edilen net tutar ile kayıtlı değer arasındaki fark olarak belirlenir ve gelir tablosunda gelir ve gider olarak kaydedilir.¹³⁴

2.5.2.2.3 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Aracı kurum , sahip olduğu maddi olmayan varlıkları ile ilgili aşağıdaki hususları kamuya açıklar :¹³⁵

- Maddi olmayan varlıkların faydalı ömürleri ve itfaları için kullanılan oranlar,

¹³³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.198.

¹³⁴ Ataman, Akay, s.189.

¹³⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.204.

- Kullanılan itfa yöntemi,
- Dönem başında ve sonundaki brüt kayıtlı değeri ve birikmiş itfa tutarı,
- Maddi olmayan varlığın itfa süresi 20 yılı aşılıyorsa “faydalı ömrün varlığın kullanıma hazır hale geldiği tarihten itibaren 20 yılı aşmayacağı” varsayımına uyulmamasının nedeni ve faydalı ömrün belirlenmesinde dikkate alınan faktörler,
- Maddi olmayan varlıkların elde edilmesinde bir sözleşme çerçevesinde yüklenilen taahhütler varsa bunların tutarı.

2.5.2.3 Varlıklarda Değer Düşüklüğü

Maddi ya da maddi olmayan duran varlığın kayıtlı değeri, kullanım ya da satış yoluyla geri kazanılabilecek tutarından yüksekse, varlık geri kazanılabilir tutarından daha fazla tutarda izleniyor demektir. Böyle bir durum mevcut ise, varlıkta değer düşüklüğü meydana gelmiştir ve bu değer düşüklüğünün mali tablolara alınması şarttır.

2.5.2.3.1 Değer düşüklüğüne uğramış olan varlıkların tespiti

Bir varlığın değer düşüklüğüne uğrayıp uğramadığının tespiti yapılırken dış kaynaklı bilgilerden ve iç kaynaklı bilgilerden faydalanılabilir. Dış kaynaklı bilgilere göre:

- Dönem boyunca, bir varlığın piyasa değerinin beklenilenden önemli ölçüde düşmüş olması,
- Aracı kurumun net aktiflerinin kayıtlı değerlerinin, piyasa değerlerinden fazla olması, değer düşüklüğünün varlığına ilişkin göstergelerdendir.

İç kaynaklı bilgilere göre ise:

- Bir varlığın fiziksel hasara uğradığına veya eskidiğine ilişkin kanıtların mevcudiyeti,

Aracı kurumun faaliyet raporlarında, bir varlığın ekonomik performansının beklenenden kötü olduğu veya olacağına ilişkin kanıtların mevcudiyeti durumunda bu bilgiler değer düşüklüğünün varlığına ilişkin gösterge olurlar.

2.5.2.3.2 Değer Düşüklüğünün Mali Tablolara Alınması

Varlığın geri kazanılabilir tutarı ancak kayıtlı değerinden düşükse, varlığın kayıtlı değeri geri kazanılabilir tutarına indirilir. Bu indirim bir değer düşüklüğüdür.¹³⁶ Böyle bir durumda mevcut değer düşüklüğü, gelir tablosuna gider olarak yansıtılır.

Değer düşüklüğü mali tablolara alındıktan sonra, varlığa ilişkin itfa tutarı, gelecek dönemlerde, düzeltilmiş kayıtlı değerini kalan faydalı ömrü boyunca sistematik olarak dağıtmak amacıyla düzeltilir.

Değer düşüklüğü mali tablolara alınmışsa, ilgili tüm ertelenmiş vergi alacakları veya borçları varlığın düzeltilmiş kayıtlı değeri ile belirlenir.

İç ve dış kaynaklı bilgiler kullanılarak değer düşüklüğü tespit edilen bir varlıkta ilerleyen dönemlerde bu bilgilerin tersinde gelişmeler olursa değer düşüklüğü iptal edilir ve mali tablolar varlıkların yeni değerlerine göre tekrar düzeltilir.

2.5.2.3.3 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Aracı kurum , varlıklarında meydana gelen değer düşüklükleri ile ilgili aşağıdaki hususları kamuya açıklar :¹³⁷

- Dönem boyunca gelir tablosuna yansıtılmış değer düşüklüğü tutarı,
- Dönem boyunca gelir tablosuna yansıtılmış değer düşüklüğü kayıplarının varsa iptal tutarı açıklanmalıdır.

2.5.3 Borçlanma Maliyetleri

Borçlanma maliyetleri, işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesi için özsermayesindeki yetersizlikten dolayı kullandığı yabancı kaynaklara bağlı olarak yüklendiği giderlerdir.¹³⁸

¹³⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.219.

¹³⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.230.

¹³⁸ Yusuf Çilkoparan, **Finansman Giderlerinin Genel Değerlendirilmesi ve Yıllara Yaygın İnşaat Onarım İşlerinde Finansman Giderleri**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 225, 2000, s. 116.

Finansman giderleri, işletmenin borçlandığı tutarla ilgili olarak katlandığı ve varlıkların maliyetine eklenmemiş bulunan faiz, kur farkları, kredi komisyonları ve benzeri diğer giderlerden oluşmaktadır.¹³⁹

Tebliğde finansman giderleri kavramı yerine borçlanma maliyetleri kavramının kullanılması bu giderlerin finansman fonksiyonunun yarattığı maliyetler olduğunun vurgulanmasını sağlamaktır.¹⁴⁰

Borçlanma maliyetleri arasında aşağıdakiler sayılabilir:¹⁴¹

- Bankalardaki mevcut hesap bakiyelerini aşacak şekilde çekilen para tutarları ile kısa ve uzun vadeli borçlanmalara uygulanan faizler,
- Borçlanmalarla ilgili iskonto ve primlerin itfaları,
- Borç anlaşmalarına ilişkin katlanılan ilave maliyetlerin itfaları.

Borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesinde temel yöntem ve alternatif yöntem olmak üzere iki seçenek bulunmaktadır. Alternatif yöntem, özellikli varlık olarak adlandırılan, amaçlandığı şekilde kullanıma veya satışa hazır hale getirilmesi uzun bir süreyi gerektiren varlıklara ilişkin borçlanma maliyetlerinin, bu varlıkların elde etme maliyetlerine katılarak aktifleştirilmesini öngören bir yöntemdir ve daha çok reel sektördeki sanayi ve üretim şirketlerinde kullanılmaktadır. Finans kesimindeki, dolayısıyla aracı kurumlardaki borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesinde ise temel yöntem kullanılmaktadır. Temel yöntem göre ise borçlanma maliyetleri katlanılan dönem içerisinde gider olarak mali tablolara alınır ve buna ilişkin uygulanan muhasebe politikası dipnotlarda açıklanır.

Aracı kurum, borçlanma maliyetleriyle ilgili detaylı bilgileri ve benimsediği muhasebe politikasını dipnotlarında açıklamak zorundadır.

¹³⁹ Ümit Ataman, **Genel Muhasebe Muhasebede Dönem İçi İşlemleri Cilt 1**, 5. baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003, s.293.

¹⁴⁰ Orhan Sevilengül, Borçlanma Maliyetleri Standardının Dayandığı Esaslar, **Prof.Dr. Yüksel Koç Yalkın' a Armağan**, Yayın no: 221, Ankara: Türmob Yayınları, 2003, s.600.

¹⁴¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.234.

2.5.4 İştirakler

Bir başka işletmedeki oy hakkı ve yönetime katılma hakkı % 10 ile % 50 sınırları arasında olduğunda bu işletmedeki hisseler iştirak olarak tanımlanmaktadır. Sermaye Piyasası Seri 11 No: 25 sayılı tebliğde ise iştirak, bir işletmenin önemli derecede etkide bulunduğu diğer şirketler olarak tanımlanmıştır. Genel anlamda en az % 20 oy gücünü elinde bulunduran işletmenin aksi söylenmedikçe yatırım yaptığı şirket üzerinde önemli etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir.¹⁴²

Bilançoda mali duran varlıklar arasında yer alan bu kalemlerin ortak özelliği, geçici bir yatırım olmayıp diğer şirketlerin yönetiminin ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edinilen hisse senetleri veya ortaklık paylarından oluşmasıdır.¹⁴³

Aracı kurumlar, aksi ilgili mevzuatla belirtilmedikçe yalnızca banka, aracı kurum, kıymetli maden aracı kurumu, sigorta şirketi, portföy yönetimi ve yatırım danışmanlığı şirketleri, yatırım ortaklıkları, özel finans kurumu, finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri gibi mali kuruluşlar ile Sermaye Piyasası Kurulu tarafından izin verilmesi halinde faaliyet konuları ile ilgili şirketlere iştirak amacıyla ortak olabilirler.¹⁴⁴

2.5.4.1 İştiraklerin Değerlemesi

Aracı kurumlar sahip oldukları iştirakleri değerlerken özsermaye yöntemini kullanırlar. Özsermaye yöntemine göre, iştirakler başlangıçta elde etme maliyeti ile kaydedilir. Bu tutar, iştirakin net varlıklarında iştirak edenin payına düşen kısmı gösterecek şekilde artırılması veya azaltılması suretiyle mali tablolara yansıtılır ve böylelikle iştirak edenin kar veya zararında, iştirakin karından veya zararından paylarına düşen kısım gözüktür. Aracı kurumun iştiraki veya iştirakleri, bilançosunda cari olmayan varlıkların altında finansal duran varlıklar kaleminin içinde gösterilir.

¹⁴² Süleyman Uyar, TMS SPK UMS ve Diğer Mevzuat Çerçevesinde İştirakler, *Möдав Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 3 Sayı 4, 2001, s.68.

¹⁴³ Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, *Finansal Tablolarda ve Analiz Teknikleri*, 1. baskı, İstanbul: Lebib Yalkım Yayınları, 1997, s. 77.

¹⁴⁴ Argun, *Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Muhasebesi*, s.45.

Aracı kurumun iştiraktaki hakkı, iştirakin özsermaye yöntemine göre muhasebeleştirilmesi durumunda bilançoda görünen tutar ile aracı kurumun iştirakin özsermayesinde payını temsil eden diğer tutarların toplamıdır.

İştirakin özkaynağında kar dışındaki nedenlerden kaynaklanan artışlardan işletmeye düşen miktar iştirakler hesabına karşılık sermaye yedeklerine eklenir.¹⁴⁵ İştirak değerlemesinde özkaynak yönteminin en önemli özelliği ve tercih sebebi, yatırıma bağlanan ekonomik kaynakların artış ve azalışını en uygun şekilde kayıtlara yansıtmasıdır.¹⁴⁶

Aracı kurumun iştirak ettiği şirket üzerindeki önemli derecede etkinin ortadan kalkması veya iştirak edilen şirketin aracı kuruma fon aktarma yeteneğinin ciddi biçimde azalmış olması durumlarında iştirakin özsermaye yöntemine göre izlenmesinden vazgeçilir. Özsermaye yönteminden vazgeçilmesinden sonra ilgili iştirakin defterlerde izlenen değeri finansal varlığın ilk değerlemesi sonucunda oluşan maliyet olarak dikkate alınır.¹⁴⁷ Maliyet yönteminde, iştirak edenin yaptığı bu yatırımların, maliyet değeri ile muhasebeleştirilmesi temel ilkedir. Yatırımcıların aldıkları kar payları, o dönemde ilgili gelir tablolarında yer alırken, dağıtılmayan karlarla ilgili herhangi bir işlem yapılmaz.¹⁴⁸

2.5.4.2 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Özsermaye yöntemine göre muhasebeleştirilen iştiraklerle ilgili olarak aşağıdaki hususlar dipnotlarda açıklanır:¹⁴⁹

- Hisse senetleri borsada işlem gören iştiraklerdeki yatırımın makul değeri,
- Her bir iştirakin özet finansal verileri,

¹⁴⁵ Aydın Karapınar, İştiraklerin Değerlenmesi ve Öz Kaynak Yöntemi, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, 1999/2, s.123.

¹⁴⁶ Metin Saban ve Murat Genç, Firmalararası Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Uluslararası Düzenlemeler ve Türkiye Uygulamaları, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 60, Temmuz-Ağustos-Eylül 2002, s.180.

¹⁴⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.347.

¹⁴⁸ Uyar, s.70.

¹⁴⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.349.

- Bir iştirakin özsermaye yöntemine göre muhasebeleştirilmesinde, iştirak eden ortaklığın mali tablo tarihi veya döneminden farklı bir tarihe veya döneme ait mali tablo kullanılması durumunda bunun nedenleri,

- Borçların geri ödenmesi, avans verilmesi veya nakit temettü dağıtılması şeklinde, iştirakin iştirak edene fon aktarması ile ilgili olarak bir kısıtlama varsa, bu kısıtlamanın esası ve boyutu.

- İştiraktaki zararların iştirak edenin mali tablolarına alınması uygulamasından vazgeçilmişse, iştiraklerde birikmiş zararlardan iştirak edenin payına düşen kümülatif tutar ve dönem içinde meydana gelen değişiklik.

2.5.5 Kur Değişiminin Etkileri

Aracı kurumların , yabancı para cinsinden yaptıkları işlemleri ve varsa yurt dışındaki faaliyetleri, döviz kullanılmasını gerektiren durumlardır. Döviz kuru, iki farklı para biriminin birbirine oranını ifade eder. Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğine göre, işletmenin faaliyetlerinin en önemli kısmını yürüttüğü ekonomik çevrenin para birimi fonksiyonel para birimi olarak tanımlanmıştır.¹⁵⁰ Yabancı para birimi ise, fonksiyonel para birimi dışındaki para birimlerini ifade eder. Kur farkı ise belirli bir miktar yabancı para biriminin değiştirilmesi sırasında oluşan alış ve satış kurları arasındaki farktır.¹⁵¹

2.5.5.1 Yabancı Para İşlemlerinin Değerlemesi ve Mali Tablolarda Gösterimi

Yabancı para işlemleri, yabancı para üzerinden yapılan veya ifası yabancı para üzerinden yapılacak işlemler ile aşağıdaki hususları kapsar:¹⁵²

- Fiyatları yabancı para üzerinden belirlenmiş mal ve hizmetlerin alınması ve satılması,

- Tutarları yabancı para üzerinden belirlenmiş borç alma ve verme,

¹⁵⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.356.

¹⁵¹ Yeminli Mali Müşavirler Odası, Mal veya hizmetin teslimine bağlı olarak ortaya çıkan vade farkı, fiyat farkı, kur farkının ticaret hukuku, borçlar hukuku ve Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, **Mali Mevzuat Platformu Rapor 04/25**, 2004, s.11.

¹⁵² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.360.

- Yabancı para üzerinden diğer varlık alım satımı ve yükümlülüklerin doğması ve bunların ifası.

Kurumlar, döviz cinsinden borçlandıkları zaman bu borç miktarını, kanuni defter kayıtlarına borçlandıkları tarihteki döviz kuru üzerinden YTL' ye çevirerek kaydederler.¹⁵³

2.5.5.2 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Aracı kurum, yabancı para işlemleriyle ilgili aşağıdaki hususları kamuya açıklamak zorundadır:¹⁵⁴

- Net kar veya zararda yer alan kur çevrim farklarının tutarı,
- Raporlama para biriminin fonksiyonel para biriminden farklı olması durumunda, bu husus, farklı bir raporlama para biriminin kullanılma nedeni ve finansal tabloların fonksiyonel para biriminden raporlama para birimine çevrilmesi sırasında kullanılan metot,
- İşletmenin kendisinin veya önemli bir yabancı iştiraki, bağlı ortaklığı veya müşterek yönetime tabi ortaklığının fonksiyonel para biriminin değişmesi durumunda bu husus,
- Bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan ve mali tablo kullanıcılarının ekonomik kararlarını etkileyebilecek önemdeki kur değişikliklerinin yabancı para parasal kalemlere veya yabancı işletmelere olan etkileri,
- İşletmenin yabancı para risk yönetim politikası.

¹⁵³ İbrahim Özdemir ve Mustafa Çelen, Vade ve Kur Farklarının Özel Tüketim Vergisi Karşısındaki Durumu, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 264, 2003, s.29.

¹⁵⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.370.

2.5.6 Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar

2.5.6.1 Karşılıklar

Karşılıklar, gerçekleşme zamanı veya tutarı belirli olmayan yükümlülükleri ifade eder. Amortisman, varlıklarda değer düşüklüğü ve şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıklar, ilgili varlıkların kayıtlı değerinin ayarlanması suretiyle mali tablolara alınmakta olup, bu tanım kapsamına girmemektedirler.¹⁵⁵ Aracı kurum tarafından ayrılan karşılıklara, kıdem tazminatı karşılığını veya personelin kullanılmamış izin karşılıklarını gösterebiliriz. Aracı kurum tarafından ayrılan karşılıkların mali tablolara alınması gerekmektedir. Karşılıkların mali tablolara alınması için;

- Geçmiş olaylardan kaynaklanan mevcut bir hukuki veya zımni yükümlülüğün bulunması,

- Yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkarılmasının muhtemel olması,

- Yükümlülük tutarının güvenilir bir biçimde tahmin edilebiliyor olması gerekmektedir.¹⁵⁶

Karşılık olarak mali tablolara alınması gerekli tutarın belirlenmesinde, bilanço tarihi itibarı ile mevcut yükümlülüğün ifa edilmesi için gerekli harcama tutarının en gerçekçi tahmini esas alınır. Bu tahmin yapılırken mevcut tüm riskler ve belirsizlikler göz önünde bulundurulmalıdır.

Karşılık tutarı, yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekli olması beklenen giderlerin bugünkü değeri olarak belirlenir. Karşılıkların bugünkü değerine indirgenmesinde kullanılacak iskonto oranı paranın zaman değerinin cari piyasa tahminleri ile yükümlülüğe özgü riskleri yansıtan vergi öncesi oran olmalıdır.

Karşılıklar, her bilanço tarihinde en doğru ve gerçekçi tutarın yansıtılması amacıyla yeniden gözden geçirilmelidir.

¹⁵⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.439.

¹⁵⁶ Ataman, Akay, s.181.

Bir karşılık sadece kayıtlara alınmasını gerektiren harcamalar için kullanılır.

Aracı kurum, her bir karşılık için, mali tablo dipnotlarında aşağıdaki hususları açıklar.¹⁵⁷

- Dönem başı ve dönem sonu itibarı ile kayıtlı tutar,
- Mevcut karşılıklardaki artışlar dahil, dönem içinde mali tablolara alınan yeni karşılıklar,
- Dönem içinde kullanılan tutarlar,
- Dönem içinde kapatılan kullanılmayan tutarlar ve,
- İskonto edilerek mali tablolara alınan karşılıklarla ilgili olarak, dönem içinde, zamanın geçmesi ve iskonto oranındaki değişikliğin etkisiyle dönem içinde meydana gelen değişimler.

2.5.6.2 Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar

Şarta bağlı yükümlülük, geçmiş olaylardan kaynaklanan ve mevcudiyeti, işletmenin tam olarak kontrolünde bulunmayan gelecekteki bir veya daha fazla kesin olmayan olayın gerçekleşip gerçekleşmemesi ile teyit edilebilmesi mümkün bir yükümlülüğü ifade eder. Şarta bağlı yükümlülük bir diğer şekliyle ise, geçmiş olaylardan kaynaklanan fakat yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma ihtimalinin muhtemel olmaması veya yükümlülük tutarının yeterince güvenilir bir biçimde belirlenememesi gibi sebeplerle mali tablolara alınmayan mevcut yükümlülüklerdir.

Şarta bağlı yükümlülükler mali tablolarda gösterilmezler fakat dipnotlarda bilgi amaçlı açıklanırlar. Ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma ihtimalinin uzak olduğu durumlarda, dipnotlarda da açıklanmazlar. Mali tablo dipnotlarında şarta bağlı yükümlülükler için şu açıklamalar yapılır :¹⁵⁸

- Finansal etkisine ilişkin bir tahmin,

¹⁵⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.460.

¹⁵⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.461.

- Kaynak çıkışının tutarı ve zamanlamasındaki belirsizliğe ilişkin bir gösterge ve,
- Tazminat alınabilme olasılığı.

Şarta bağlı varlık ise, geçmiş olaylardan kaynaklanan ve mevcudiyeti işletmenin tam olarak kontrolünde bulunmayan gelecekteki bir veya daha fazla kesin olmayan olayın gerçekleşip gerçekleşmemesi ile teyit edilebilmesi mümkün varlıkları ifade eder.

Şarta bağlı yükümlülükler gibi şarta bağlı varlıklar da mali tablolara alınmazlar. İşletmeye ekonomik faydanın gireceği muhtemel ise, bilanço tarihi itibarı ile şarta bağlı varlığın esasına ilişkin özet bir tanımlama ve makul bir çaba ile elde edilebilmesi durumunda finansal etkilerine ilişkin bir tahmin açıklanır. Şarta bağlı varlıklara ilişkin yapılacak açıklamalarda, yanıltıcı bilgiler vermekten kaçınılır. Bu bilgilerin makul bir çabayla elde edilememesi nedeniyle açıklama yapılamıyor olması durumunda, konu hakkında dipnotlarda açıklama yapılır.

2.5.7 Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergiler

Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No. 25 sayılı tebliğinde kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergilerin mali tablolara yansıtılmasına ilişkin esaslar belirtilmiştir. Bu kapsamda söz konusu tebliğde aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.¹⁵⁹

- **Mali kar:** Vergi mevzuatı çerçevesinde tespit olunan, üzerinden kurumlar vergisinin ödeneceği karıdır.
- **Mali zarar:** Vergi mevzuatı çerçevesinde tespit olunan ve ileriki yıllarda kurum kazancından indirilebilecek olan dönem zararıdır.
- **Cari dönem vergisi:** Dönemin mali karı (mali zararı) üzerinden ödenecek (geri kazanılabilir) vergi tutarını ifade eder.
- **Ertelenen vergi yükümlülükleri:** Vergilendirilebilir geçici farklar nedeniyle gelecek dönemlerde ödenecek vergi tutarıdır.

¹⁵⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.602.

- **Ertelenen vergi varlıkları:** İndirilebilir geçici farklar, mali zararların ileriye doğru taşınması, kullanılmayan vergi indirim ve istisnalarını ileriye doğru taşınması nedenleriyle gelecek dönemlerde kazanılabilir vergi tutarını ifade eder.

- **Geçici farklar:** Bir varlığın ya da yükümlülüğün bilançodaki kayıtlı değeri ile vergi değeri arasındaki farkı ifade eder. Geçici farklar iki şekilde ortaya çıkabilir. Birincisinde vergilendirilebilir geçici farklar söz konusudur. Burada varlığın ya da yükümlülüğün kayıtlı değerinin geri kazanıldığı ya da vadesi gelip ödendiği dönemlerde mali karın ya da zararın tespitinde vergi matrahına dahil edilecek geçici farklar söz konusudur. İkincisinde indirilebilir geçici farklar söz konusudur. Burada da bir varlığın ya da yükümlülüğün kayıtlı değerinin geri kazanıldığı ya da vadesi gelip ödendiği dönemlerde mali karın ya da mali zararın tespitinde vergi matrahını azaltan geçici farklar söz konusudur.

- **Vergi gideri:** Cari dönem vergi gideri ile ertelenmiş vergi gideridir.

- **Vergi geliri:** Cari dönem vergi geliri ile ertelenmiş vergi geliridir.

2.5.7.1 Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergilerin Muhasebeleştirilmesi

Kurum kazancı üzerinden hesaplanan verginin muhasebeleştirilmesi, cari dönem vergi varlık ve yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesi ve ertelenen vergi varlık ve yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesi olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

Cari dönem vergi varlık ve yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesinde, cari dönem ile önceki dönemlere ilişkin vergiler, ödenmedikleri sürece, yükümlülük olarak kaydedilir. Cari dönem ve önceki dönem vergi borçlarına mahsuben yapılan ödemelerin söz konusu dönemlere ilişkin vergi borcu tutarını aşması durumunda, aşan kısım varlık olarak kaydedilir.¹⁶⁰

Geçici farklar, bilançodaki varlık veya borç kalemlerinin vergiye konu değerleri ile bilançolarda taşıdıkları değerler arasındaki geçici farklardır. Bu farklar, izleyen

¹⁶⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.604.

vergilendirme dönemlerinde vergiye tabi tutulacak veya indirim konusu yapılacak farklardır.¹⁶¹

Geçici farklar, yarattıkları vergi etkisi dikkate alınarak iki grupta toplanırlar. Bunlar vergilendirilebilir geçici farklar ve indirilebilir geçici farklardır.¹⁶² Ertelenen vergi varlık ve yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesi de kendi içinde vergilendirilebilir geçici farklardan kaynaklanan ve indirilebilir geçici farklardan kaynaklanan olmak üzere iki başlık altında izlenebilir:

a) Vergilendirilebilir geçici farklar: Bir varlığın bilançoda izlenen kayıtlı değerinin gelecekte ekonomik fayda şeklinde işletme tarafından geri kazanılabileceği varsayıldığından, bu varlığın kayıtlı değerinin vergi değerini aşması durumunda vergilendirilebilir ekonomik faydanın miktarı, vergiden indirilebilecek tutarı aşacaktır. Bu fark, vergilendirilebilir geçici bir fark olup ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak mali tablolara alınır. Geçici farklar, bir dönemin ticari karına dahil edilen gelir veya giderin farklı bir dönemin mali karına dahil edilmesinden kaynaklanabilir. Zamanlama farklılığından kaynaklanan bu tür geçici farklar vergilendirilebilir geçici farkları teşkil etmekte olup, bundan kaynaklanan tutarlar ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak mali tablolara alınır. Bu tür geçici farklara ilişkin örnekleri şöyle sıralayabiliriz:¹⁶³

- Tahakkuk esasına göre ticari kara dahil edilen, ancak nakit olarak tahsil edildiğinde mali kara dahil edilecek faiz geliri,

- Mali karın tespitinde kullanılan amortisman oranının, ticari karın tespitinde kullanılanlardan farklı olması.

b) İndirilebilir geçici farklar: Bir yükümlülüğün mali tablolarda izlenmesi, bunun kayıtlı değerinin gelecek dönemlerde ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkması suretiyle ifa edilmesini zorunlu kılar. İşletmeden bu şekilde çıkan kaynakların tamamının veya bir bölümünün yükümlülüğün kayıtlara alındığı dönemden sonraki bir dönemin mali karının tespitinde indirim konusu yapılabildiği durumlarda yükümlülüğün kayıtlı değeri ile vergi değeri arasında geçici bir fark ortaya çıkar. Bunun sonucunda, yükümlülüğün gelecek dönemlerin mali karının tespitinde indirim konusu

¹⁶¹ Şeref Demir, IAS 12 (Uluslararası Muhasebe Standardı 12) , **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 104, 2001, s.127.

¹⁶² Yıldız Ayanoğlu, 12 No' lu Uluslararası Muhasebe Standardı "Kurumlar (Gelir) Vergisinin Muhasebesi" ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 4, Sayı : 2, 2002, s.27.

¹⁶³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.605.

yapılabilmesinin imkan dahilinde olduğu dönemde geri kazanılabilecek vergilerle ilgili olarak cari dönemde bir ertelenmiş vergi varlığı oluşturulur ve mali tablolara alınır. Bu tür geçici farklara ilişkin örnekleri şöyle sıralayabiliriz:¹⁶⁴

- İşletmelerin çalışanlarına hizmetlerinin bitiminde veya bitiminden sonra sağlanan faydalara ilişkin giderler, ticari karın (ticari zararın) tespitinde gider olarak dikkate alınırken, mali karın tespitinde ancak işletme tarafından ödendiğinde indirim konusu yapılabilir,

- Gerçekleştiği dönemin ticari karının (ticari zararının) tespitinde gider olarak kaydedilen ancak vergi mevzuatı çerçevesinde daha sonraki bir döneme kadar mali karın (mali zararın) tespitinde indirim konusu yapılamayan giderlerin olduğu durumlarda, gelecek dönemlerde indirim konusu yapılabilecek söz konusu giderlerin vergi değeri ile kayıtlı değeri arasındaki fark, ertelenen vergi varlığı oluşturacak indirilebilir geçici bir farktır.

- Kullanılmayan mali zararlar ile kullanılmayan vergi indirim ve istisnalarının ileriye doğru taşınmasından kaynaklanan ertelenen vergi varlığının kayıtlara yansıtılma kriteri, indirilebilir geçici farklardan kaynaklanan ertelenen vergi varlığının kayıtlara yansıtılmasına ilişkin kriter ile aynıdır.

2.5.7.2 Vergi Varlık ve Yükümlülük Tutarının Değerlendirilmesi

Cari dönem ve önceki dönemlerle ilgili cari vergi varlığı veya yükümlülüğü, yürürlükte olan veya bilanço tarihi itibarı ile geçerli bulunan vergi oranları üzerinden yürürlükteki vergi mevzuatı uyarınca hesaplanır.

Ertelenen vergi varlıkları ve yükümlülükleri ise, yürürlükte olan veya bilanço tarihi itibarı ile yürürlüğe giren vergi oranları ve vergi mevzuatı dikkate alınarak, vergi varlığının gerçekleşeceği veya yükümlülüğünün ifa edileceği dönemde uygulanması beklenen vergi oranları üzerinden hesaplanır.

¹⁶⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.610.

2.5.7.3 Cari Dönem ve Ertelenen Vergilerin Mali Tablolara Yansıtılması

Gelir tablosu ile ilişkilendirilecek durumlara bakacak olursak, cari dönem vergisi ve ertelenen vergi, gelir veya gider olarak dönemin net kar veya zararıyla ilişkilendirilir.

Ertelenen vergi varlıkları ve ertelenen vergi yükümlülükleri genellikle, gelir ve giderin mali karın belirlendiği dönemden farklı bir dönemde mali tablolara alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ertelenen vergi gelir tablosuna yansıtılır. Bunun dışında ertelenmiş vergi borcu bakiyeleri ortakların haklarının (sermayenin) bir bölümü olmayıp, bilançoda bunlardan ayrı olarak gösterilirler.¹⁶⁵ Bu şekilde ortaya çıkabilecek durumlara aşağıdaki hususlar örnek olarak verilmiştir.¹⁶⁶

- Faiz, telif hakkı ve temettü gelirinin tahsil edilmeden ticari karla ilişkilendirildiği, fakat mali karın tespitinde nakit olarak tahsil edildiği dönemde dikkate alındığı durum,

- Maddi olmayan varlığın maliyetinin aktifleştirildiği ve itfa edilen tutarların gelir tablosu ile ilişkilendirildiği, ancak ilgili maliyetlere katlanıldığı dönemde aktifleştirme yapılmadan tüm maliyetlerin vergisel açıdan indirim konusu yapılabildiği durum.

Ertelenen vergi varlıkları ve yükümlülükleri, cari dönem vergi varlık ve yükümlülüklerinden ayrı gösterilir.

2.5.7.4 Kamuya Açıklanacak Hususlar

Aracı kurum aşağıdaki hususları kamuya açıklamak zorundadır:¹⁶⁷

- Cari dönem vergi gideri (geliri),
- Önceki dönemlere ilişkin cari dönem vergisi için dönem içinde kayıtlara yansıtılan düzeltmeler,

¹⁶⁵ Ahmet Hayri Durmuş, **Uluslararası Muhasebe Standartları (1/31)**, Yayın no:7, İstanbul: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayınları, 1992, s.85.

¹⁶⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.622.

¹⁶⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.628-629.

- Geçici farkların oluşması ve ortadan kalkması ile ilgili ertelenen vergi giderinin (gelirinin) tutarı,
- Vergi oranlarındaki değişiklikler veya yeni vergilerin uygulanmasıyla ilişkili ertelenen vergi giderinin (gelirinin) tutarı,
- Kullanılmayan mali zarar, vergi indirim ve istisnası veya bir önceki dönemin geçici farklarının cari dönem vergi giderini azaltmak için kullanılmasından kaynaklanan faydanın tutarı,
- Kullanılmayan mali zarar, vergi indirim ve istisnası veya bir önceki dönemin geçici farklarının ertelenen vergi giderini azaltmak için kullanılmasından kaynaklanan faydanın tutarı,
- Ertelenen vergi varlığının kayıtlardan çıkarılması veya önceden yapılan bu türden bir çıkarma işleminin tersine dönmesinden kaynaklanan ertelenen vergi gideri.

2.6 MALİ TABLOLARIN AÇIKLANMASI, KURULA ve BORSAYA GÖNDERİMİ

Aracı kurumlar 6 aylık ara denetime ve yıllık olağan ana denetime tabidirler. Yıllık mali tabloların Sermaye Piyasası Kurulu'na ve ilgili borsaya bildiriminde aşağıdaki hükümlere uyulur :¹⁶⁸

- Konsolide olmayan mali tablo düzenleyen aracı kurumlar, hesap dönemlerinin bitimini izleyen on hafta içinde yıllık mali tabloları ile bunlara ilişkin bağımsız denetim raporlarını Kurula ve ilgili borsaya göndermekle yükümlüdürler.
- Konsolide yıllık mali tabloların Kurula ve ilgili borsaya bildirim, birinci maddede öngörülen bildirim süresinin son gününden itibaren dört hafta içinde yapılır.
- Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğine göre ilk defa mali tablo düzenlenmesi durumunda, Kurula ve borsaya bildirim sürelerine ayrıca iki hafta daha ilave edilir.

¹⁶⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.707.

Ara mali tabloların Sermaye Piyasası Kurulu'na ve ilgili borsaya bildiriminde ise aşaşıdaki hükümlere uyulur :¹⁶⁹

- Konsolide olmayan ara dönem mali tablosu hazırlayan aracı kurumlar, bağımsız denetimden geçmiş ara dönem mali tablolarını bağımsız denetim raporlarıyla birlikte ilgili ara dönemi izleyen altı hafta içinde, bağımsız denetimden geçmemiş ara dönem mali tablolarını ise ilgili ara dönemi izleyen dört hafta içinde Sermaye Piyasası Kurulu'na ve işlem yaptıkları borsalara gönderirler.

- Konsolide ara mali tabloların Kurula ve ilgili borsaya bildirimine ise öngörülen bildirim süresinin son gününden itibaren dört hafta içinde yapılır.

- Sermaye Piyasası Kurulu Seri 11 No: 25 sayılı tebliğine göre ilk defa mali tablo düzenlenmesi durumunda, Sermaye Piyasası Kurulu' na ve borsaya bildirim sürelerine ayrıca iki hafta daha ilave edilir.

¹⁶⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri 11 No: 25, md.708.

3 ARACI KURUMLARDA MALİ TABLOLARIN BAĞIMSIZ DIŞ DENETİMİ

3.1 MUHASEBE DENETİMİNİN TANIMI ve ÖZELLİKLERİ

Muhasebe denetimiyle ilgili dar veya geniş bir çok tanım yapılabilmektedir.

Denetim, olumlu ya da olumsuz bir görüşe varabilmek için yapılan bir kanıt toplama sürecidir.¹⁷⁰

Daha geniş bir tanıma göre ise muhasebe denetimi, ekonomik faaliyetlerle ilgili değerlendirmelerin yapıldığı, önceden tespit edilmiş olan standartlarla mevcut bulunan durumun karşılaştırıldığı, varılan sonuçların ilgili kişilere objektif bir şekilde aktarıldığı süreçtir.¹⁷¹

Sonuç olarak denetimin tanımında ortaya çıkan ve dikkati çeken özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.¹⁷²

- Denetim, ekonomik birim veya döneme ait bilgilere uygulanır.
- Denetimde işletmenin sunduğu ve doğru olduğunu iddia ettiği bilgiler ile denetçinin doğru olarak kabul ettiği önceden belirlenmiş ölçütler karşılaştırılır.
- Bu karşılaştırmanın yapılabilmesi için yeterli sayıda ve kalitede kanıt toplanır.
- Denetim faaliyeti uzman ve bağımsız olduğu kabul edilen kişi veya kişiler tarafından yapılabilir.
- Denetim sürecinin son aşamasında bir rapor düzenlenir.

¹⁷⁰ Yasemin Yeğinboy, **Küreselleşen dünyada ve Türkiye'deki Muhasebe Denetimi Gerçeği**, 5. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya: 2001, s. 1.

¹⁷¹ Thomas Hubbard D., Johny Johnson R., Wesley Andrew T., **Auditing**, 4 . edition, Houston :1991,s.6.

¹⁷² Ümit Ataman, Rüstem Hacirüstemoğlu, Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi Uygulamaları**, 1.baskı, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2001, s.15.

3.2 GENEL KABUL GÖRMÜŞ DENETİM STANDARTLARI

Denetim standartları, bağımsız denetçiler tarafından yürütülen denetimin kalitesinin sağlanması ile ilgili standartlardır.¹⁷³ Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasepler Enstitüsü'nün (AICPA) meslek standartları tebliğlerinde yer alan 10 adet standart genel kabul görmüş denetim standartları olarak anılır. AICPA' nın Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları, temel olarak 10 adet kısa belirlemeden ibarettir. 10 temel standart, genel standartlar, çalışma standartları ve raporlama standartları olarak 3 bölümden oluşmaktadır.¹⁷⁴

3.2.1 Genel Standartlar

Genel standartlar kendi içerisinde 3 başlık altında incelenebilir.

a) Yeterlik: Bu standardda göre, denetim faaliyeti ancak gerekli teknik eğitim ve yeteneğe sahip uzman kişilerce yürütülmelidir.¹⁷⁵

b) Bağımsızlık: Denetim faaliyetinin sonunda denetçinin görüşü, ekonomik ve sosyal faktörlerden etkilenmeden oluşmalıdır. Denetçi, hem gerçekte hem de görüntüde bağımsız olmalıdır.¹⁷⁶

c) Mesleki özen: Denetim elemanı, denetim sırasında ve denetim raporu hazırlanırken gerekli dikkat, özen ve titizliği göstermek zorundadır.¹⁷⁷

3.2.2 Çalışma Standartları

Çalışma standartları da kendi içerisinde 3 başlık altında incelenebilir:

a) Planlama ve Gözetim: Denetim çalışmasının aşamaları iyi bir şekilde planlanmalı ve varsa yardımcı denetçiler kontrol edilmelidir.

b) İç kontrol: Denetlenecek olan şirketin iç kontrol yapısı detaylı bir şekilde incelenmelidir.

¹⁷³ Lerzan Kavut Akün, Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları ve Türkiye'deki Durumu, **Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi**, Sayı 4, 2000, s. 9.

¹⁷⁴ Hesap Uzmanları Derneği, **Denetim İlke ve Esasları 1. Cilt**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. baskı, İstanbul: 2004, s. 17.

¹⁷⁵ Ersin Güredin, **Denetim**, 1. baskı, İstanbul:Beta Yayınevi, 2000, s. 28.

¹⁷⁶ Thomas William C., Ward Bart H., Hake Emerson O, **Auditing: Theory and Practice**, PWS Kent Publishing Company, 1991, s.27.

¹⁷⁷ Hesap Uzmanları Derneği, s. 20.

c) Yeterli kanıt: Denetçi, denetlemiş olduğu işletmeyle ilgili görüşüne ulaşmadan, vereceği görüşü doğrulayan kanıtları toplamak zorundadır. Yeterlilik ise, denetçinin görüşüne destek olacak sayıda ve nitelikte denetim kanıtının toplanmasını ifade eder.¹⁷⁸

3.2.3 Raporlama Standartları

Raporlama standartları, kendi içerisinde 4 başlık altında incelenebilir:

a) Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri: Hazırlanan denetim raporunda, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyulup uyulmadığı belirtilir.

b) Tutarlılık: Denetimin yapıldığı dönemde uygulandığı gözlemlenen genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve bunların uygulanmasında kullanılan yöntemler bir önceki dönemdeki uygulamalarla tutarlı değilse, farklı uygulandığı durumlar raporda belirtilmelidir.¹⁷⁹

c) Yeterli açıklık: Bu standart, bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileyebilecek tüm bilgilerin mali tabloların içeriğinde ve eklerinde verilmiş olmasını gerektirir.¹⁸⁰

d) Rapor içeriği: Rapor, bir bütün olarak mali tablolar hakkındaki kanaati açıklayan bir ifadeyi veya kanaat belirtilemeyeceğine ilişkin bir ispatı içermelidir. Genel bir görüş belirtilmediği zaman, bunun nedenleri açıklanmalıdır.¹⁸¹

3.3 DENETİM TÜRLERİ

Denetimi çeşitli açılardan sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırmalardan en detaylısı aşağıdaki gibidir.¹⁸²

¹⁷⁸ Thomas William C., Ward Bart H., Hake Emerson O, s.33.

¹⁷⁹ Ferruh Gömlekçi, Celal Kepekçi, Muzaffer Erdoğan, **Muhasebe Denetimi**, Eskişehir: 1991, s.24.

¹⁸⁰ Gömlekçi, Kepekçi, Erdoğan, s.24.

¹⁸¹ Hesap Uzmanları Derneği, s. 19.

¹⁸² Başak Ataman Akgül, **Türk Denetim Kurumları**, Yayın no:168, İstanbul: Beta Yayınevi, 2000, s. 7.

a) Amaçlarına göre denetim türleri:

-**Mali tablolar denetimi:** Tüm finansal tabloların önceden belirlenmiş kriterlere uygun olup olmadığı ile ilgili bir görüş oluşturmaktır.¹⁸³

-**Uygunluk denetimi:** Belirli bir yetkili tarafından belirlenen kurallara uygulayıcıların uyma derecelerinin belirlendiği denetimdir.

-**Faaliyet denetimi:** İşletmenin çalışmalarında etken ve etkin olup olmadığının denetimidir. Etkenlik şirketin amaçlarına ulaşip ulaşmadığının belirlenmesi, etkinlik ise şirketin bu amaçlara ulaşırken kaynaklarını ne derece verimli kullandığıdır.

b) Denetçi ile işletme arasındaki örgütsel ilişki yönünden denetim türleri:

- İç denetim,
- Kamu denetimi,
- Bağımsız denetim.

c) Yapılış nedenine göre denetimler:

- Zorunlu (yasal) denetim,
- İsteğe bağlı denetim.

d) Uygulama zamanına göre denetim türleri:

- Devamlı denetim,
- Ara denetim,
- Son denetim.

3.4 DENETİM TEKNİKLERİ

Denetim teknikleri, denetim kanıtlarını elde etmede kullanılan çeşitli yöntemlerdir. Muhasebe kayıt ortamında oluşan kanıtları ve destekleyici kanıtları elde

¹⁸³ Alvin A. Arens, Randal J. Elder, Mark S. Beasley, **Audit and Assurance Services**, Tenth Edition, New Jersey: Pearson International Edition, 2004, s.14.

etmek için kullanılan on adet denetim tekniği bulunmaktadır. Bunların ilk üçü ana denetim teknikleri olarak, diğerleri yardımcı denetim teknikleri olarak kabul edilmektedir. Genelde ana denetim teknikleri her denetim çalışmasında zorunlu olarak kullanılmaktadır. Denetim teknikleri aşağıda sıralanmış ve açıklanmıştır:¹⁸⁴

- **Fiziki inceleme tekniği:** İşletmede fiziksel olarak bulunan varlıklara uygulanabilmektedir. Örneğin, kasanın, stoğun ve maddi duran varlıkların sayım işlemleri bu teknik ile gerçekleştirilir.

- **Doğrulama tekniği:** İşletme dışındaki bağımsız kaynaklardan işletme ile ilgili konularda bilgi alma yöntemidir. Doğrulama tekniğinin işleyişinde, bilgiler bağımsız kaynaklardan doğrudan doğruya denetçiye geldiğinden elde edilen kanıtlar güvenilir olarak kabul edilmektedir.

- **Belgelerin incelenmesi tekniği:** Yapılmış bir kaydın doğru olup olmadığını anlamak amacıyla, kaydın dayanağı olan belge ve belgelerin incelenmesidir.

- **Kayıt sürecinin izlenmesi tekniği:** İşletmenin dosyalarında bulunan belgelerin örnekleme yoluyla seçilerek ilgili kayıtlarının başlangıcından sonuna kadar adım adım izlenmesi tekniğidir.

- **Yeniden hesaplama tekniği:** İşletmenin muhasebe sisteminde yer alan çeşitli hesaplamaların denetçi tarafından tekrar yapılması işlemidir. Amaç, işlemlerin doğruluk açısından test edilmesidir.

- **Gözlem tekniği:** İşletmede bir işlemin sürerken veya tamamlanması aşamasında denetçi tarafından izlenmesi tekniğidir. Amaç, çeşitli faaliyetlerin olması gerektiği biçimde yürütölüp yürütölmediğini anında gözleyerek kanıt toplayabilmektir.

- **Ayrıntılı inceleme tekniği:** Bu teknik yardımıyla, bir kaydın, bir hesabın veya bir tablonun ayrıntılı olarak derinliğine araştırılması amaçlanır.

- **Soruşturma tekniği:** Çeşitli konularda işletme çalışanlarına soru sorulması tekniğidir.

- **İlgili hesaplar arasında ilişki kurma tekniği:** Muhasebe sisteminde yer alan çeşitli hesaplar arasında belirli derecelerde ilişkiler bulunmaktadır. Muhasebe

¹⁸⁴ Ataman, Hacirüstemoğlu, Bozkurt, s.40.

tekniki açısından bir hesaptaki hareket diğer bir hesabı doğrudan etkileyebilmektedir. Denetçi, incelemelerinde bu gibi ilişkilerden yararlanabilir. İlişkili hesapların incelemesi karşılıklı olarak yapılır. Örneğin, banka kredilerindeki hareketlerden yola çıkarak faiz giderlerinin düzeyi incelenir ve doğrulukları test edilir.

- **Analitik inceleme tekniği:** İşletme içinden ve dışından elde edilen finansal ve finansal olmayan veriler arasında varolan mantıklı ilişkilerin analiz edilmesi sonucu, varsa finansal tablolardaki önemli yanlışlıkların ortaya çıkarılması amacını güden tekniklerdir.¹⁸⁵

3.5 DENETİM RAPORLARI

Denetçinin yaptığı çalışmalar denetim raporunun düzenlenip yayımlanması ile bitmektedir. Dolayısıyla denetim sürecinin son halkası denetim raporudur. Denetim raporu, denetçinin yapmış olduğu çalışmaların içeriğini ve mali tablolar hakkında varmış olduğu görüşünü belirttiği bir belgedir. Denetçinin denetim süresince yaptığı çalışmaları ve vardığı sonuçları özetlediğinden dolayı denetim raporunun önemi oldukça fazladır.¹⁸⁶

Denetim uygulamalarında büyük oranda düzenlenen denetim raporu , olumlu rapor olarak ta adlandırılabilen standart şartsız denetim raporudur. Denetçi bu şekilde hazırlamış olduğu denetim raporunda mali tablolardaki bilgilerin gerçeği doğru ve dürüst bir şekilde yansıttığını beyan eder. (EK 16)

Çok sık olmasa da denetim çalışması sonucunda bazen standart şartsız rapordan sapmalar olabilmektedir:

a) Şartlı görüş: Denetçinin incelenen mali tablolar hakkında genel olarak olumlu görüş taşımasına karşın, bazı konularda görüşüne koşul koyması ve bunu açıklaması şeklindedir. Bunun anlamı, bazı istisnalar haricinde mali tabloların bir bütün olarak doğru kabul edilmesidir. (EK 17)

b) Olumsuz görüş içeren rapor: Denetçinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden mali tabloların bütünlüğünü bozacak biçimde önemli sapmalar, muhasebe politikalarının devamlılığında çok önemli sapmalar veya tam açıklama kuralından çok

¹⁸⁵ Guy Jan M, Alderman W.C., **Auditing**, Harcourt Brace Jovovich, 1990. s. 439.

¹⁸⁶ Ataman, Hacirüstemoğlu, Bozkurt, s.95.

önemli düzeyde ayrılma sebepleri tespit etmesi sonucu işletmenin mali tabloları hakkında olumsuz görüş bildirmesidir. (EK 18)

c) Görüş bildirmekten kaçınma: Denetçinin bazı koşullar nedeni ile raporunda görüş bildirmemesi biçimidir. Denetçiyi görüş bildirmekten alıkoyan hallere, çalışmalarının önemli ölçüde engellenmesi, denetlenen işletmenin önünde önemli belirsizlikler bulunması örnek olarak gösterilebilir. (EK 19)

3.6 ARACI KURUMLARDA DENETİM (UYGULAMA)

Bu bölümde aracı kurumlarda muhasebe denetimi, örnek bir aracı kurum üzerinden ele alınarak gösterilmiştir. Örneğimizdeki aracı kurum, XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş. olarak adlandırılmıştır.

ABC Holding tarafından 01.12.2005 tarihinde kurulan XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş., sermaye piyasalarında gerçek ve tüzel kişilere hazine bonosu, devlet tahvili, repo ve hisse senedi alım satım işlemlerinde aracılık, halka arza aracılık, yatırım danışmanlığı ve portföy yönetimi hizmetleri vermektedir. Şirketin, İstanbul'daki merkezinin dışında, İstanbul, Ankara ve İzmir bölge müdürlüklerine bağlı olarak yurt genelinde 9 adet şubesi bulunmakta olup, ayrıca Güven Bank ile yapılan acentelik sözleşmesine istinaden , bu bankanın tüm şubeleri aracılığıyla da müşterilerine sermaye piyasalarında hizmet verebilmektedir. Tüm hizmet noktaları ve gelişmiş altyapısıyla müşterilerine hızlı ve kaliteli hizmet sunmayı ilke edinen XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş., internet, telefon ve çağrı merkezi sistemleriyle de müşterilerine işlem yapma imkanı sunmaktadır. Şirket, ayrıca Güven Bank' ın tüm fonlarının satışını da yapabilmektedir. XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş., yürürlükteki kanunlara, yasal düzenlemelere, grup ve şirket prensiplerine, kararlarına uymayı, sermaye piyasası etik değerlerini temel öğretisi kabul etmeyi, organizasyonunu sürekli dinamik tutarak müşterilerine en iyi ve en kaliteli hizmeti vermeyi, çağın teknolojisinden en iyi şekilde faydalanmayı, müşteri ihtiyaçlarını sürekli sorgulayarak yeni ihtiyaçlara yönelik hizmet ve ürünler geliştirerek en iyi hizmeti sunmayı kendisine misyon edinerek, kısa zamanda ülkenin önde gelen aracı kurumlarından birisi olmuştur.

Çalışmamızda, XXX Yatırım Menkul Değerlere ait aşağıdaki , 31.12.2006 tarihli mizan, bilanço ve gelir tablosu kullanılmıştır.

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş 31.12.2006 tarihli mizanı

Hesap Açıklama	Borç Bakiye	Alacak Bakiye
1 DÖNEN VARLIKLAR	27,640,685	-
1000 Kasa	50,000	-
1030 Bankalar(YP)	-	-
1060 Bankalar	170,000	-
1080 Bankalar Diğer	5,000,000	-
1090 Diğer Hazır Değerler	-	-
1100 Hisse Senetleri	5,000,000	-
1160 Kamu Menkul Kıymetleri	4,000,000	-
1180 Diğer Menkul Kıymetler	-	-
1200 Müşteriler	2,000,000	2,500,000
1210 Kredi Hesabı	11,000,000	-
1220 Ödünç Alınan Menkul Kıymetler	-	-
1260 Şubeler	-	-
1320 Verilen Depozito ve Teminatlar	350,000	-
1330 Tahsil Edilecek Anapara ve Fai	0	-
1350 Diğer Kısa Vadeli Ticari Alaca	25,000	-
1380 Şüpheli Alacaklar	130,000	-
1390 Şüpheli Alacaklar Karşılığı	-	130,000
1440 Personelden Alacaklar	1,000	-
1460 Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	8,000	-
1470 Borsa Para Piyasasından alacak	-	-
1500 Takas Merkezi (HS işlemleri)	-	-
1510 Vdl. İşl.ve Ops.Szİş.Tks Merk	700,000	-
1511 Vdl. İşl.ve Ops.Szİş.Tks Merk	400,000	-
1520 Takas Hesabı (YP)	-	-
1560 Takas Merkezi (HB-DT-Repo işle	-	-
1580 Takas Merkezi (Yatırım Fonları	-	-
1650 Yurtiçi Avanslar	5,000	-
1700 Gelecek Aylara Ait Giderler	374,985	-
1730 İndirilen KDV	-	-
1800 Geçici Vergi Hesabı	1,056,700	-
1810 Peşin Ödenen Vergiler	-	-
2 DURAN VARLIKLAR	10,081,000	-
2060 Verilen Depozito ve Teminatlar	100,000	-
2200 Bağlı Menkul Kıymetler	1,200,000	-
2300 İştirakler Ve Bağlı Ortaklıkla	3,000,000	-
2310 İştirakler Sermaye Taahhütleri	-	-
2440 Binalar	100,000	-
2460 Makina Tesis ve Cihazlar	500,000	-
2480 Taşıt Araçları	400,000	-
2500 Döşeme ve Demirbaşlar	6,000,000	-

2510	Özel Maliyet	1,500,000	-
2640	Binaların Amortismanları	-	40,000
2660	Makina Tesis ve Cihaz Amortism	-	200,000
2680	Taşıt Araçları Amortismanları	-	200,000
	Döşeme ve Demirbaş		
2700	Amortismanl	-	2,600,000
2710	Özel Maliyetler Amortismanı	-	600,000
2810	Haklar	1,800,000	-
2870	Haklar İtfa Payı	-	900,000
2900	Gelecek Yıllara Ait Giderler	1,000	-
2960	Borçlu Geçici Hesap	20,000	-
2980	Döviz Vaziyeti	-	-
3	KISA VADELİ BORÇLAR	-	6,938,185
3000	Banka Kredileri	-	-
3200	Satıcılar	-	1,565,700
3230	Vadeli İşlem Ops.Sözl.den Alac	-	1,000,000
3500	Ortaklara Borçlar	-	-
3560	Ödenecek Giderler	-	10,000
3580	Ödenecek Vergi Harç ve Diğer K	-	800,000
3660	Personele Borçlar	-	-
3710	Alacaklı Geçici Hesaplar	-	250,000
3720	Borsa Para Piyasasından Borçl	-	-
3730	Borsa Para Piyasasından Borçla	-	-
3750	Acentalara Borçlar	-	50,000
3950	Diğer Vergi Karşılıkları	-	1,500,000
3990	Diğer Borç ve Gider Karşılıkla	-	1,762,486
4	UZUN VADELİ BORÇLAR	-	25,500,000
4700	Kıdem Tazminatı Karşılığı	-	2,000,000
4800	Sermaye	-	20,000,000
4840	Yeniden Değerleme Değer Artışı	0	-
4860	Yasal Yedekler	-	3,500,000
4870	Sermaye Düzeltmesi Olumlu Fark	-	-
4960	Olağanüstü Yedekler	-	-
4970	Net Dönem Karı	-	-
5	SONUÇ HESAPLARI	-	3,713,500
5000	Yurtiçi Brüt Satışlar	-	10,000,000,000
5200	Yurtiçi Satışların Maliyeti	10,000,000,000	-
5300	Yurtiçi Komisyonlar	-	7,000,000
5310	Yurtdışı Komisyonlar	-	1,500,000
5320	Yurtiçi Komisyon İadeleri	60,000	-
5330	Yurtdışı Komisyon İadeleri	300,000	-
5340	Temettü Gelirleri	-	400,000
5360	Faiz Gelirleri	-	550,000
5370	Türev Piyasa İşlemleri Değ. Fa	-	31,000
5380	Kurumsal Finansman Gelirleri	-	350,000
5390	Diğer Hizmet Gelirleri	-	160,000

5400	Pazarlama, Satış ve Dağıtım Gi	800,000	-
5410	Araştırma ve Geliştirme Giderl	20,000	-
5440	Genel Yönetim Giderleri	12,000,000	-
5500	İştirak Kazançları	-	250,000
5550	Faaliyetle İlgili Diğer Gelirl	-	6,000,000
5600	Hatalı Müşteri İşlem Giderleri	5,000	-
5650	Kredi Faizleri	75,000	-
5660	Teminat Mektubu Komisyonları	30,000	-
5670	Komisyon Gideri	20,000	-
5690	Diğer Banka Masrafları	25,000	-
5700	Konusu Kalmayan Karşılıklar	-	60,000
5790	Diğer Olağanüstü Gelirler ve K	-	1,000,000
5800	Diğer Faaliyetlerden Giderler	250,000	-
5850	Olağanüstü Giderler ve Zararla	2,500	-
6	SONUÇ HESAPLARI	-	1,570,000
6050	Zarar Hesabı	430,000	-
6060	Kar Hesabı	-	2,000,000
7	ŞUBE DEVİRLERİ	-	-
7050	Şube Zarar Payları	-	-
7060	Şube Kar Payları	-	-
8	NAZIM HESAPLAR	-	-
8000	Emanet Hisse Senetleri	398,513,723	-
8050	Kredili Müşterilerin Emanet HS	9,338,375	-
8060	Emanet Devlet Tahvilleri	650,000	-
8070	Kredili Müşterilerin MK Özkayn	15,050,591	-
8100	Döviz Emanetlerinden Borçlar	6,545,465	-
8130	Ödünç Alınan MK İçin Verilen M	1,380,000	-
8150	Ödünç Verilen MK Borçlular	500,000	-
8300	Emanet Devlet Tahvilleri	282,708,072	-
8320	Emanet Hazine Bonoları	14,687,815	-
8370	Fon Emanetlerinden Borçlular	-	-
8380	Fon Emanetlerinden Borçlular	69,768,148	-
8400	Emanet faiz,kupon ve gelir pay	388,085	-
8410	Açık Uzun Pozisyon Vadeli İşle	14,237	-
8411	Açık Kısa Pozisyon Vadeli İşle	2,001	-
8440	Türev Piyasa Gayri Nakdi Temin	550,250	-
8500	Emanet Hisse Senetlerinden Ala	-	398,513,723
8550	Kred. Müşt. Emanet HS Alacaklı	-	9,338,375
8560	Emanet Turk.Eurobond. Alacaklı	-	650,000
8570	Kred. Müşt. MK Özkaynak.Alacak	-	15,050,591
8590	Ödünç Alınan MK Alacaklılar	-	500,000
8600	Müşteri Döviz Emanetleri	-	2,921,481
8610	Açığa Satış Müşt. Döviz Özkayn	-	3,623,985
8630	Ödünç Alınan MK İçin Verilen M	-	1,380,000
8800	Emanet DT Alacaklılar	-	283,642,072
8820	Emanet Hazine Bonolarından Ala	-	13,753,815

8870	Blokaj Karşılığı Emanetler	-	-
8880	Müşteri Fon Emanetleri	-	69,768,148
8900	Emanet Faiz, Kup.ve Gel.Pay.Al	-	388,085
8910	Açık Poz.Vdl.İşl.ve Ops.Sözl.d	-	16,238
8940	Türev Piyasa Gayrinakdi Tem.da	-	550,250
8990	Küsürat Farkları	-	-
9	NAZIM HESAPLAR	-	-
9060	TDSA Dağıtılabacak HS Borçlu	-	-
9090	Verilen Teminatlardan Borçlula	1,596,000	-
9120	TDSA Toplanan Bedelli Kuponlar	469,041	-
	TDSA Toplanan Bedelsiz		
9130	Kuponla	183,816,886	-
	TDSA Toplanan Temettü		
9140	Kuponlar	319,151,161	-
	TDSA Toplanan		
9150	Bedelsiz/Temettü	-	-
9300	Diğer Nazım Hesaplar	583,000	-
9310	Repo Taahhüt. Borçlular	72,554,329	-
9320	Ters Repo Taahhütlerinden Borçl	1,255,808	-
9340	Diğer Taahhütler-Borçları (Satı	-	-
9350	Diğer Taahhütler-Borçlar (Alışl	-	-
9400	Teminat Mektupları Borçlular	15,960,117	-
9450	Dövizli Teminat Mektupları Bor	123,146	-
9590	Verilen Teminatlardan Alacaklı	-	1,596,000
9620	TDSA Toplanan Bedelli Kuponla	-	469,041
9630	TDSA Toplanan Bedelsiz Kuponl	-	183,816,886
	TDSA Toplanan Temettü		
9640	Kuponla	-	319,151,161
9800	Diğer Nazım Hesaplar	-	583,000
9810	Repo Taahhütlerinden Alacaklıl	-	72,554,329
9820	Ters Repo Taahhüt. Alacaklılar	-	1,255,808
9840	Diğer Taahhütler-Alacaklar (Sat	-	-
9850	Diğer Taahhütler-Alacaklar (Alı	-	-
9900	Teminat Mektupları Alacaklılar	-	15,960,117
9950	Dövizli Teminat Mektupları Ala	-	123,146
		37,721,685	37,721,685
		-	-

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş 31.12.2006 tarihli bilançosu

CARİ / DÖNEN VARLIKLAR	30,604,985
Hazır Değerler	5,220,000
Menkul Kıymetler	10,550,000
Ticari Alacaklar	14,445,000
Finansal Kiralama Alacakları	
İlişkili Taraflardan Alacaklar	1,000
Diğer Alacaklar	-
Canlı Varlıklar	
Stoklar	
Devam Eden İnşaat Sözleşmelerinden Alacaklar	
Ertelenen Vergi Varlıkları	
Diğer Cari / Dönen Varlıklar	388,985
CARİ OLMAYAN / DURAN VARLIKLAR	9,060,000
Ticari Alacaklar	100,000
Finansal Kiralama Alacakları	
İlişkili Taraflardan Alacaklar	
Diğer Alacaklar	
Finansal Varlıklar	3,000,000
Pozitif/Negatif Şerefiye	
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	
Maddi Varlıklar	4,860,000
Maddi Olmayan Varlıklar	900,000
Ertelenen Vergi Varlıkları	200,000
Diğer Cari Olmayan / Duran Varlıklar	
TOPLAM VARLIKLAR	39,664,985

KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	10,981,826
Finansal Borçlar	-
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları	
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	
Diğer Finansal Yükümlülükler	
Ticari Borçlar	5,365,700
İlişkili Taraflara Borçlar	-
Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Hakediş Bedelleri	
Borç Karşılıkları	1,862,486
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	
Diğer Yükümlülükler	3,753,641
UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	956,359
Finansal Borçlar	
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları	
Diğer Finansal Yükümlülükler	
Ticari Borçlar	
İlişkili Taraflara Borçlar	
Alınan Avanslar	
Borç Karşılıkları	956,359
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	
Diğer Yükümlülükler	
ÖZSERMAYE	27,726,800
Sermaye	20,000,000
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	
Sermaye Yedekleri	-
<i>Hisse Senetleri İhraç Pirimleri</i>	
<i>Hisse Senetleri İptal Kararları</i>	
<i>Yeniden Değerleme Fonu</i>	
<i>Finansal Varlıklar Değer Artış Fonu</i>	
<i>Özsermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları</i>	-
Kar Yedekleri	3,500,000
<i>Yasal Yedekler</i>	3,500,000
<i>Statü Yedekleri</i>	
<i>Olağanüstü Yedekler</i>	-
<i>Özel Yedekler</i>	
<i>Sermayeye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kazançları</i>	
<i>Yabancı Para Çevrim Farkları</i>	
Net Dönem Karı/Zararı	4,226,800
Geçmiş Yıllar Kar/Zararı	
TOPLAM ÖZSERMAYE VE YÜKÜMLÜLÜKLER	39,664,985

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş 31.12.2006 tarihli gelir tablosu

ESAS FAALİYET GELİRLERİ	
Satış Gelirleri (net)	10,001,570,000
Satışların Maliyeti (-)	- 10,000,000,000
Hizmet Gelirleri (net)	8,661,000
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler/faiz+temettü+kira (net)	6,150,000
BRÜT ESAS FAALİYET KARI/ZARARI	16,381,000
Faaliyet Giderler (-)	- 12,875,000
NET ESAS FAALİYET KARI/ZARARI	3,506,000
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	1,860,000
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	- 7,500
Finansman Giderleri (-)	- 75,000
FAALİYET KARI/ZARARI	5,283,500
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	-
ANA ORTAKLIK DIŞI KAR/ZARAR	-
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR	5,283,500
Vergiler	- 1,056,700
NET DÖNEM KARI/ZARARI	4,226,800

XXX Yatırım Menkul Değerler' e ilişkin bu denetim çalışmamızda sadece temel mali tablolara yer verilmiştir. Bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin değerlemeleri tek tek yapılmış fakat aracı kurumlar için özellik arz eden bilanço ve gelir tablosu kalemleri incelenmiştir.

3.6.1 Bilanço Kalemlerinin Bağımsız Denetimi

3.6.1.1 Menkul Kıymetler Hesabının Denetimi

Bu hesap grubu, faiz, temettü veya sermaye kazancı elde etmek amacıyla elde tutulan menkul kıymetlere ilişkin hesapları içerir. Bu grupta bulunup ta aracı kurumun iştirakleri, bağlı ortaklıkları veya ortakları tarafından çıkarılmış menkul kıymetlerin bulunması halinde bu durum dipnotlarda açıklanır.

Sermaye Piyasası Kurulu Standartlarına göre aracı kurumlar sahip oldukları menkul kıymetleri değerlendirme gününde, ilgili menkul kıymete ait bekleyen en iyi alış fiyatına göre değerlendirirler. Bir diğer ifadeyle aracı kurum, sahip olduğu menkul kıymeti piyasada nakde dönüştürmek istediğinde derhal alıcı bulabileceği fiyat ile değerlendirme yapmış olmaktadır.

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş. nin sahip olduğu menkul kıymetlerin listesi ve değerlendirme esasları aşağıdaki gibidir.

a) Hisse senetleri:

Hisse Sen. <u>Kodu</u>	<u>Adet</u>	Bekleyen En İyi Alış Fiyatı <u>(29.12.2006 İMKB Kapanış Bülteni)</u>	Hisse Senedi <u>Değerlemesi</u>
ADNAC	18	0.80	14.40
ANSGR	9830	2.35	23,100.50
ASUZU	50000	13.30	665,000.00
GOLDS	24500	1.53	37,485.00
HEKTS	70000	1.02	71,400.00
KIPA	2000	87.50	175,000.00
MIGRS	35000	18.20	637,000.00
TATKS	50000	2.52	126,000.00
TCELL	50000	7.10	355,000.00
TEBNK	100000	17.40	1,740,000.00
TRKCM	300000	3.90	1,170,000.00
		TOPLAM	5,000,000.00

b) Sabit Getirili Menkul Kıymetler:

<u>SGMK</u> <u>Kodu</u>	<u>Nominal</u>	Bekleyen En İyi Alış Fiyatı (29.12.2006 İMKB Kapanış Bülteni)	<u>SGMK</u> <u>Değerlemesi</u>
TRB030107T17	896.877	0.99747	894,607.70
TRB140307T12	700.000	0.96338	674,366.00
TRB210207T14	1.000.000	0.97336	973,360.00
TRT040707T10	385.000	0.90938	350,111.30
TRT050907T17	500.000	0.88175	440,875.00
TRT070307T11	1.000.000	0.96668	966,680.00
TRT071107T11	1.410.951	0.85049	1,200,000.00
		TOPLAM	5,500,000.00

Şirketin yasal kayıtlarından yukarıdaki rakamlar teyit edilmiş, İMKB tarafından açıklanan ilgili veriler kontrol edilmiş, gerçeğe aykırı herhangi bir duruma rastlanmamıştır.

1.410.951 nominal değere sahip olan TRT071107T11 kağıdı, aracı kurum tarafından İMKB' ye teminat olarak verilmiş olup, mizanda 2200 – Bağlı Menkul Kıymetler hesabında sınıflandırılmıştır.

3.6.1.2 Finansal Varlıkların Denetimi

XXX Yatırım Menkul Kıymetler A.Ş.' nin bilançosunda Finansal Varlıklar kalemi altında görülen 3.000.000 YTL' lik tutar , şirketin iştirakinden kaynaklanmaktadır. Şirket, Güven Bank' ın çoğunluk hissesine sahip olduğu 12.000.000 YTL sermayeye sahip olan Güven Portföy Yönetimi A.Ş'nin % 25' lik payına sahiptir. Söz konusu iştirak mizanda Finansal Varlık olarak sınıflandırılmış ve özsermaye yöntemine göre değerlendirilmiştir.

Güven Portföy Yönetimi' nde cari dönemde herhangi bir sermaye arttırımı yapılmamıştır.

İştirak edilen şirketin kuruluş ticaret sicil gazetesinden ortaklık yapısı teyit edilmiştir. Güven Portföy Yönetimi' ne gönderilen mutabakat mektubuna alınan cevaba istinaden, XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş' nin iştirak oranının ve bunun parasal karşılığının mali tablolara doğru ve düzgün bir şekilde yansıtıldığı saptanmıştır.

<u>İştirak</u>	<u>İştirak Oranı</u>	31.12.2006 <u>YTL</u>
Güven Portföy Yönetimi A.Ş.	% 25	3.000.000

3.6.1.3 Maddi Varlıkların Denetimi

Maddi duran varlıklar, işletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemlerinin ve bunlarla ilgili birikmiş amortismanların izlendiği hesap grubudur.

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş' nin maddi duran varlıklarının bilanço tarihi itibarı ile görünümü aşağıdaki gibidir:

	Binalar <u>YTL</u>	Mak.ve Cih. <u>YTL</u>	Taşıtlar <u>YTL</u>	Döşeme ve D.başlar <u>YTL</u>	Özel Maliyetler <u>YTL</u>	Toplam <u>YTL</u>
<u>Maliyet Değeri</u>						
01.01.2006 açılış bakiyesi	100.000	500.000	400.000	6.000.000	1.500.000	8.500.000
Alımlar	-	-	-	-	-	-
Çıkışlar	-	-	-	-	-	-
31.12.2006 kap. bakiyesi	100.000	500.000	400.000	6.000.000	1.500.000	8.500.000
<u>Birikmiş Amortismanlar</u>						
01.01.2006 açılış bakiyesi	20.000	100.000	100.000	1.300.000	300.000	1.820.000
Dönem Gideri	20.000	100.000	100.000	1.300.000	300.000	1.820.000
Çıkışlar	-	-	-	-	-	-
31.12.2006 kap. bakiyesi	40.000	200.000	200.000	2.600.000	600.000	3.640.000
31.12.2006 itibariyle						
Net Defter Değeri	60.000	300.000	200.000	3.400.000	900.000	4.860.000

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin yapılan denetiminde bu hesap grubundaki varlıkların değerlemelerinin doğru bir şekilde yapıldığı görülmüştür. Demirbaşlar, alt hesap bazında sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur. Cari dönemde herhangi bir demirbaş alım satımı bulunmamakla birlikte, mevcut maddi duran varlıklara ilişkin alım belgeleri incelenmiş, maliyetler görülmüş, yasal kayıtlarla karşılaştırılmıştır.

Şirket, maddi duran varlıklarına ilişkin amortisman ayırırken eşit tutarlı normal amortisman yöntemini benimsemiş, ilgili varlığın faydalı ömrü üzerinden amortismanlarını ayırmış ve gerekli kayıtları yapmıştır. Birikmiş amortismanlar, mizanda da maddi duran varlıklara paralel bir şekilde sınıflandırılmıştır. Amortisman defterindeki birikmiş amortisman rakamı mizan ile karşılaştırılmış ve tutarlı olduğu görülmüştür. Amortisman hesaplarında herhangi bir hataya rastlanmamıştır.

3.6.1.4 Maddi Olmayan Duran Varlıkların Denetimi

Bu hesap grubunda, herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve şirketin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği haklar izlenir. XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş., bilgisayar programları ile ilgili olan giderlerini maddi olmayan duran varlıkların altında, haklar olarak sınıflandırmıştır. Şirketin cari dönem itibarı ile maddi olmayan duran varlıklarının görünümü aşağıdaki gibidir:

<u>Maliyet değeri</u>	<u>Haklar</u>
01.01.2006 Açılış bakiyesi	1.800.000
Alımlar	-
Çıkışlar	-
31.12.2006 Kapanış bakiyesi	1.800.000

Birikmiş İtfa Payları

01.01.2006 Açılış bakiyesi	450.000
Dönem Gideri	450.000
Çıkışlar	-
31.12.2006 Kapanış bakiyesi	900.000
31.12.2006 itibarı ile Net Defter Değeri	900.000

Yapılan denetim sonucunda Maddi Olmayan Duran Varlıkların değerlemesinin doğru bir şekilde yapıldığı görülmüştür. Cari dönem içerisinde herhangi bir maddi olmayan duran varlık alım satımı bulunmamaktadır. Mevcut maddi olmayan duran varlıklar ile ilgili alım belgeleri incelenmiş, maliyetler teyit edilmiş ve yasal kayıtlarla karşılaştırılmıştır. XXX Yatırım Menkul Değerler, maddi olmayan duran varlıkları ile ilgili amortisman ayırırken, eşit tutarlı normal amortisman yöntemini benimsemiş, ilgili varlığın faydalı ömrü üzerinden amortismanlarını ayırmış ve gerekli kayıtları yapmıştır. Birikmiş amortismanlar, mizanda da maddi olmayan duran varlıklara paralel bir şekilde sınıflandırılmıştır. Amortisman defterindeki birikmiş amortisman rakamı mizan ile karşılaştırılmış ve tutarlı olduğu görülmüştür. Amortisman hesaplarında herhangi bir hataya rastlanmamıştır.

3.6.1.5 Ertelenen Vergi Varlıklarının Denetimi

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin yapılan denetimi sonucunda, şirketin indirilebilir geçici farklara sahip olduğu ve bunun da şirket bilançosunda 200.000 YTL' lik ertelenen vergi varlığı oluşturduğu görülmüştür. 200.000 YTL' lik tutara şu şekilde ulaşılmıştır:

Sabit kıymetlerin faydalı ömürleri için VUK.' a göre farklı, Sermaye Piyasası Kurulu' na göre farklı ömürler belirlenmiştir. Dolayısıyla sabit kıymetler Şirket tarafından Seri 11 No: 25 sayılı tebliğe göre hazırlanan mali tablolarda farklı, verginin ödenmesine baz oluşturan VUK mali tablolarında farklı değerlerde gözükmektedir. Bu durumda VUK' a göre değerlendirilen sabit kıymetlerin SPK Seri 11 No: 25 standartlarına göre değerlendirilen sabit kıymet değerlerinden küçük olması ertelenmiş vergi pasifi doğurmuştur. Dolayısıyla;

(SPK Sbt. Kıy. Değerlemesi – VUK Sbt. Kıy. Değerlemesi) * %20= Ert. vergi pasifi

şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumu rakamsal açıdan ifade edersek, VUK' a göre duran varlıklar 5,703,640.87 YTL olarak, Sermaye Piyasası Kurulu Standartlarına göre ise, bilançoda görüldüğü üzere 5,760,000.00 YTL olarak tespit edilmiştir. Aradaki fark olan 56,359.13 YTL ' nin % 20' sine tekabül eden 11,271.80 YTL, ertelenmiş vergi pasifi olmaktadır.

XXX Yatırım Menkul Değerler tarafından bilançoda uzun vadeli borçlar olarak sınıflandırılan kıdem tazminatı karşılığı rakamının da % 20 ' lik tutarı indirilebilir geçici fark olmasından dolayı ertelenmiş vergi aktifi olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda bilançodaki 956,359.13 YTL' lik rakamın % 20' sine isabet eden 191,271.83 YTL ' lik tutar, ertelenmiş vergi aktifi olarak dikkate alınmaktadır.

Son olarak, kıdem tazminatı gibi şirket tarafından ayrılan personelin kullanılmamış yasal ücretli izinlerinin karşılığı olan rakamın da % 20'lik bölümü , ertelenmiş vergi aktifi oluşturmaktadır. Söz konusu rakam 31.12.2006 tarihi için 100,000.00 YTL olarak hesaplanmış ve bu tutarın üzerinden 20,000.00 YTL ertelenmiş vergi aktifi oluştuğu saptanmıştır.

VUK-SPK değerlendirme farkından gelen ertelenmiş vergi pasifi	-11,271.80
Kıdem tazminatı karşılığında gelen ertelenmiş vergi aktifi	191,271.80
Kullanılmamış izin karşılıklarından gelen vergi aktifi	<u>20,000.00</u>
Toplam Ertelenmiş vergi aktifi	200,000.00

3.6.1.6 Kıdem Tazminatı Denetimi

Türkiye' de mevcut kanunlar çerçevesinde, şirkette bir yıllık hizmet süresini dolduran ve herhangi bir geçerli nedene bağlı olmaksızın işine son verilen, askerlik hizmeti için göreve çağrılan, vefat eden, erkekler için 25 kadınlar için 20 yıllık hizmet süresini dolduran ya da emeklilik yaşına gelmiş (kadınlarda 58, erkeklerde 60 yaş) personeline kıdem tazminatı yapmak zorundadır. Kıdem tazminatı ödemeleri, her hizmet yılı için 30 günlük brüt maaş üzerinden hesaplanmaktadır. İlgili bilanço tarihi itibarı ile ödenecek kıdem tazminatı, 2006 yılı için aylık 1857,44 YTL tavanına tabidir. Kıdem tazminatı hesaplanırken, netinin reel iskonto oranını vereceği tahmini bir

enflasyon beklentisi ve uygun bir iskonto oranı belirlenmelidir. Hesaplanan reel iskonto oranı gelecekte ödenecek kıdem tazminatı ödemelerinin bilanço tarihi itibarı ile bugünkü değerlerinin hesaplanmasında kullanılmalıdır. İsteğe bağlı işten ayrılmalar neticesinde ödenmeyip şirkete kalacak olan kıdem tazminatı tutarlarının tahmini oranı da dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak yapılan denetim sonucunda, şirketin personelinin gelecekteki emekliliklerinden kaynaklanan tahmini yükümlülüğüne ilişkin karşılık, bugünkü değerlerinin tahmin edilmesi yolu ile mali tablolara yansıtılmıştır.

Kıdem tazminatı yükümlülüğü, yıllık % 5 enflasyon ve % 10.48 iskonto oranı tahmin edilerek hesaplanan yaklaşık % 5.21 reel iskonto oranı kullanılarak belirlenmiştir.

3.6.1.7 Sermaye Hesabının Denetimi

Aracı kurumun esas sözleşmesinde yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş bulunan sermaye tutarı bu hesapta takip edilir.

XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin sermayesi 20.000.000 YTL olup, sermaye yapısı aşağıdaki gibidir:

<u>Ortaklar</u>	<u>(%)</u>	<u>31.12.2006 (YTL)</u>
ABC Holding	96,0	19.200.000
Güven Bank A.Ş.	3,7	740.000
Ahmet Karahmetoğlu	0,1	20.000
Canan Süzgenli	0,1	20.000
Semih Ural	0,1	20.000
TOPLAM	100,0	20.000.000

Denetimi yapılan dönem itibarı ile ana sözleşme incelenmiş, sermaye ile ilgili herhangi bir değişikliğe rastlanmamıştır.

3.6.2 Gelir Tablosu Kalemlerinin Bağımsız Denetimi

Gelir tablosu denetiminde amaç, mevcut gelirlerin ve giderlerin devamlılık arz ederek ve genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda muhasebeleştirilmiş olduklarının ve dönemin faaliyet sonuçlarını dürüst bir biçimde yansıttıklarının araştırılmasıdır.

3.6.2.1 Satış Gelirleri ve Satış Maliyetlerinin Denetimi

Gelir tablosunun bu bölümünde aracı kurumun kendi portföyünden yaptığı menkul kıymet işlemlerinden elde ettiği gelir ve bunların maliyetlerinin sınıflandırılması yapılmıştır.

Yapılan hesap denetimi sonucu, XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin cari dönem içerisinde satışını gerçekleştirdiği menkul kıymetlere ilişkin maliyetlerinin aşağıdaki gibi olduğu, işlem defterinden ve aracı kurumun sisteminden teyit edilmiştir.

a) Hisse senetleri

<u>Menkul kıymet kodu</u>	<u>Lot</u>	<u>Birim Fiyat</u>	<u>Toplam Maliyet</u>
ISCTR	1.000.000	8,00	8.000.000
DENIZ	2.000.000	12,00	24.000.000
CEMTS	1.000.000	3,00	3.000.000
ISFIN	2.000.000	8,00	16.000.000
GLYHO	1.000.000	1,50	1.500.000
EREGL	5.000.000	10,00	50.000.000
TOPLAM			102.500.000

b) Sabit Getirili Menkul Kıymetler (Repo dahil)

<u>Menkul Kıymet Kodu</u>	<u>Toplam Maliyet</u>
TRB140307T12	1.000.000.000
TRT040707T10	1.500.000.000
TRT050907T17	2.000.000.000
TRT070307T11	780.000.000
TRT090507T17	1.200.000.000
TRT121207T13	500.000.000
TRT130808T17	1.340.000.000
TRT160708T15	250.000.000
TRT190111T13	1.200.000.000
TRT240107T12	100.000.000
TRT270607T14	27.500.000
TOPLAM	9.897.500.000

Maliyetin sabit getirili menkul kıymetler için bu kadar yüksek olmasının nedeni, boşta kalan müşteri cari bakiyelerine, şirket portföyündeki devlet tahvili ve hazine bonosu ile repo yapılmasıdır. İlgili menkul kıymet, müşteriye satılmakta ve ertesi gün tekrar geri alınmakta ve bu işlem her gün sonu bu şekilde devam etmektedir.

XXX Yatırım Menkul Değerler' in yapılan hesap denetiminde bulunan 10.000.000.000 YTL' lik satış maliyeti , gelir tablosuna doğru bir biçimde yansıtılmıştır. Satış gelirlerindeki 10.001.570.000 YTL'lik rakama ise, satışlar kaynaklanan kar ve zararlar eklenmiştir. Şirketin elindeki menkul kıymetlerden kaynaklanan kar doğru bir şekilde mizanda 6060, zarar ise 6050 hesap kodlarında sınıflandırılmıştır. Bu hesaplara ait yıllık hareket şu şekilde gerçekleşmiştir.

a) Menkul kıymet satış karları (6060 hesap)

<u>Menkul kıymet</u>	<u>Borç</u>	<u>Alacak</u>	<u>Bakiye</u>
ISCTR	-	500.000	500.000
DENİZ	-	750.000	750.000
GLYHO	-	250.000	250.000
TRB030107T17	-	250.000	250.000
TRT040707T10	-	250.000	250.000
TOPLAM			2.000.000

b) Menkul kıymet satış zararları (6050 hesap)

<u>Menkul kıymet</u>	<u>Borç</u>	<u>Alacak</u>	<u>Bakiye</u>
CEMETS	150.000	-	150.000
ISFIN	100.000	-	100.000
TRT050907T17	100.000	-	100.000
TRT090408T17	80.000	-	80.000
TOPLAM			430.000

Yukarıdaki kar ve zarar rakamlarına, aracı kurumun sisteminden ve yasal kayıtlarından ulaşılmıştır. Satışlar kısmında sadece menkul kıymet satışları bulunmakta olup, sabit kıymet satışı gelir tablosunda satışlar başlığı altında gösterilmemiştir. Sonuç olarak menkul kıymetlerin maliyetleri ve bunların satışlarından doğan kar zarar, XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş. kayıtlarına doğru bir şekilde yansıtılmıştır.

3.6.2.2 Hizmet Gelirlerinin Denetimi

Gelir tablosunun hizmet gelirleri bölümünde, aracı kurumun elde ettiği yurt içi ve yurt dışı komisyon gelirleri, varsa bunlardan müşterilere iade edilen komisyon tutarı yani indirimler, kurumsal finansman gelirleri, komisyon giderleri ve diğer hizmet gelirleri bulunmaktadır.

Aracı kurumların temel gelir kaynakları, menkul kıymet alım satımına aracılık etmeleri sonucunda elde ettikleri komisyon gelirleridir. XXX Yatırım Menkul Değerler

A.Ş.'nin bu şekilde elde ettiği komisyon gelirleri 5300-Yurt İçi Komisyonlar ve 5310-Yurt Dışı Komisyonlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Yurt içi ve yurt dışı müşterilerden elde edilen bu komisyon gelirleri, şirketin sisteminden ve yasal kayıtlarından karşılaştırılmış, herhangi bir yanlışlığa rastlanmamıştır. Ayrıca yurt içinden ve yurt dışından seçilen 100'er adet örnek müşterinin döneme ilişkin menkul kıymet alım satım hareketleri incelenmiş, sistemde tanımlı komisyon oranları üzerinden komisyon tutarları hesap edilmiş, varsa komisyon iadeleri düşülerek sistemde hesaplanan rakamlarla karşılaştırılmış ve komisyon gelirlerinin kayıt edildiği sistemin doğru çalıştığı görülmüştür.

Şirketin bir diğer hizmet geliri olan kurumsal finansman işlemlerinden doğan komisyon geliri ise 350.000 YTL'dir ve şu şekilde oluşmuştur:

<u>Kurumsal Finansman Komisyon Geliri</u>	<u>Tutar</u>
Vestel Beyaz Eşya (VESBE) Halka Arzı	200.000
Selçuk Ecza Deposu (SELEC) Halka Arzı	100.000
Sağlam Demir Çelik A.Ş. Temettü Dağıtımına Ara.Kom.	50.000
TOPLAM	350.000

XXX Yatırım Menkul Değerler' in bu hizmetleri verdiği dair belgeler incelenmiş, tahsil edilen tutarlar bankalar hesabında görülmüş, elde edilen gelirin ve yapılan muhasebeleştirme işleminin doğru olduğu saptanmıştır.

3.6.2.3 Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirlerin Denetimi

Şirketin esas faaliyetlerinden diğer gelirlerini, ana faaliyet konusu olmayan alanlarda elde ettiği gelirler oluşturur. XXX Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin gelir tablosunda bulunan esas faaliyetlerden diğer gelirler hesabının denetiminde buradaki rakamın müşteri kredi faizlerinden ve menkul kıymet temettü gelirlerinden oluştuğu görülmektedir. Kredi vermek ve menkul kıymet yatırımı yaparak getiri elde etmek şirketin esas faaliyetleri kapsamına girmediğinden dolayı, bu başlık altında sınıflandırılmaları doğrudur.

Şirketin kredi vermesi sonucu elde ettiği gelir yasal kayıtlarından incelenmiş, kredi kullanan ve kredi hacimleri itibarı ile önemlilik dereceleri yüksek olan 100 müşteri incelenmiş, kredi faiz gelirinin gerçeğe uygun olduğu saptanmıştır.

Şirketin 400.000 YTL.'lik te bir temettü geliri mevcuttur. Bu temettü geliri olması gerektiği gibi 5340- Temettü Gelirleri hesabı altında gösterilmiş ve aşağıdaki menkul kıymetlerden oluşmuştur.

<u>Menkul kıymet</u>	<u>Borç</u>	<u>Alacak</u>	<u>Bakiye</u>
ASUZU	-	200.000	200.000
TEBNK	-	50.000	50.000
TRKCM	-	150.000	150.000
TOPLAM			400.000

3.6.2.4 Faaliyet Giderlerinin Denetimi

5400- Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri, 5410- Araştırma ve Geliştirme Giderleri ve 5440- Genel Yönetim Giderleri' nin oluşturduğu gruba faaliyet giderleri denilmektedir.

5400- Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri hesabında, şirketin çeşitli kurumlarla yapmış olduğu reklam ve sponsorluk anlaşmaları, broşür ve ilan masrafları gibi çeşitli giderler bulunmaktadır.

5410- Araştırma ve Geliştirme Giderleri hesabında şirketin araştırma birimine ait rapor basım masrafları, gazete, dergi, fiyat ekranı ve bunlar gibi çeşitli giderler bulunmaktadır.

5440- Genel Yönetim Giderleri hesabında ise şirketin toplam giderlerinin çok büyük bir bölümünü kapsayan, personel giderleri başta olmak üzere, haberleşme, kira, sigorta, belge harçları ve işletmeyle ilgili diğer tüm giderler bulunmaktadır.

Faaliyet giderlerini oluşturan bu üç gider grubundan önemlilik derecesi yüksek ,çeşitli sayılarda ve dönem içerisinde çeşitli tarihlere ait faturalar incelenmiş, yasal kayıtlarla karşılaştırılmış ve herhangi bir yanlışlığa rastlanmamıştır.

SONUÇ

Yasal yapısı 1980' li yıllarda oluşan Türkiye Sermaye Piyasası zaman içerisinde hızlı bir gelişim göstermiş ve fon arz edenler ile fon talep edenleri bir araya getirmiştir. Türkiye Sermaye Piyasası'nda yatırımcılar tasarruflarını büyük oranda hisse senetleri piyasasında değerlendirmektedirler. Zaman içerisinde bazı aracı kurumlar çeşitli şekillerde yatırımcılarını zor durumda bırakmışlar ve istenmeyen sonuçlara sebep olmuşlardır

Sermaye Piyasası Kurulu, özellikle yatırımcıların mağdur duruma düşmesini engellemek, daha sonra da ülke ekonomisinin önemli göstergelerinden birisi olan menkul kıymet borsalarına olan güvenin sarsılmasını önlemek amacı ile aracı kurumları sürekli denetim altında tutmaktadır.

Aracı kurumlarda yapılan denetimler sonucunda da yatırımcıyı mağdur eden ve menkul kıymet piyasalarına olan güveni zedeleyen en önemli unsurun aracı kurumların finansal yapılarındaki zayıflık olduğu görülmüş, kimi zaman böyle aracı kurumlara süre verilerek mali durumlarını düzeltmeleri istenmiş kimi zaman da faaliyetleri geçici olarak durdurulmuştur.

Sermaye Piyasası Kurulu, aracı kurumların muhasebe sistemlerine belirli bir standardizasyon getirebilmek için çeşitli dönemlerde çıkardığı tebliğlerle aracı kurumların muhasebe sistemlerinin, belge ve kayıt düzenleri ile mali tablolarının ne şekilde olacağına dair hükümlerde bulunmaktadır.

Aracı kurumlar için belirlenen standart hesap planı, standart mali tabloların çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Standart hesap planı bazı durumlarda aracı kurumların ihtiyaçlarına cevap verememekte, bu noktada aracı kurumlar hesap planının özünü değiştirmeden alt kırılımlarında ihtiyaçlarına göre değişiklik yapabilmektedirler.

Sermaye Piyasası Kurulu' nun Seri 11 No: 25 sayılı tebliği ile aracı kurumların düzenleyeceği ana mali tablolar bilanço ve gelir tablosu, yardımcı mali tablolar ise özsermaye değişim tablosu ve nakit akım tablosudur. Söz konusu tebliğ ile aracı kurumların düzenlemek zorunda olduğu mali tablolar, eski şekillerine göre daha açık, anlaşılır ve sade olmakla birlikte " Uluslararası Muhasebe Standartları " na olan

uyumluluğu sayesinde de aracı kurumların yurt dışı ilişkilerinde kolaylık sağlamaktadırlar.

Aracı kurumların mali tablolarının hazırlanmasında önemli bir sıkıntı, Vergi Usul Kanunu ile Sermaye Piyasası Kurulu Tebliğleri' nin bazı konularda (menkul kıymet değerlemesi, sabit kıymetin amortismanına baz teşkil edecek faydalı ömür süreleri gibi...) birbirleri ile olan farklılıklarıdır. Bu farklılık neticesinde aracı kurumlar, birbirinden farklı bilanço ve gelir tablosu düzenlemek durumunda kalmakta ve VUK karları ile SPK karları birbirlerinden farklı olmaktadır. Getirilecek yasal bir düzenleme ile Vergi Usul Kanunu ile Sermaye Piyasası Kurulu tebliğlerinin uyumlaştırılmasının ve bunun sonucunda aracı kurumlar tarafından tek bir mali tablo çıkarılmasının, mali tablo kullanıcıları için büyük kolaylık olacağı açıktır.

Bir diğer önemli faktör de aracı kurumların her ne kadar muhasebe işlemlerini bilgisayar programları aracılığı ile yapıyor olsalar da ihtiyacı karşılayacak sayıda, bilgi ve tecrübe seviyesi yüksek muhasebe personeline sahip olması gerekliliğidir.

Gelişmekte olan ülkelerin sermaye piyasaları arasında kendine önemli bir yer edinmiş olan Türkiye Sermaye Piyasası' nın en önemli kurumlarından olan aracı kurumların faaliyetlerini yürütürken yapacakları yanlış uygulamalar piyasada istikrarı bozucu bir faktör olarak ön plana çıkabilecektir. Aracı kurumların fonksiyonlarını tam olarak yerine getirebilmeleri için denetimlerinin Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen periyotlarda yapılması gerekmektedir. Mali tablo ve dipnotlarının aracı kurumun gerçek finansal durumunu gösterecek şekilde titizce ve genel kabul görmüş muhasebe ilke ve esaslarına göre hazırlanması sermaye piyasasının gelişim hızına ivme katacak, piyasada güven ve istikrarı sağlayarak aynı zamanda ülke ekonomisinin gelişmesine de büyük yarar sağlayacaktır.

EKLER

EK 1

İŞLEM SONUÇ FORMU

XXX YATIRIM MENKUL
DEĞERLER A.Ş.

Tarih:
Şube Kodu:

Müşteri Adı:
Müşteri No:

<u>Menkul Kıymetin</u>	<u>İMKB'de</u>	<u>Portföyden</u>					
<u>Cinsi ve Adı</u>	<u>Alış-Satış</u>	<u>Alış-Satış</u>	<u>Adet</u>	<u>Fiyat</u>	<u>Tutar</u>	<u>Komisyon BSMV</u>	

Açıklama: - Satın alınan menkul kıymetler emanete alınmış, bedeli hesabınıza borç kaydedilmiştir.
- Satılan menkul kıymetler emanetten çıkarılmış, bedeli hesabınıza alacak kaydedilmiştir.
- Verilen diğer hizmetler.

Aracı Kuruluş Yetkilileri
İsim İmza :

EK 2

HESAP EKSTRESİ

XXX YATIRIM MENKUL
DEĞERLER A.Ş.

Tarih:
Şube Kodu:

Müşteri No:
Müşteri Adı:

Tarih	Fiş No	Açıklama	<u>Borç</u>	<u>Alacak</u>	<u>Bakiye</u>
-------	--------	----------	-------------	---------------	---------------

TOPLAM

<u>Adı</u>	<u>Tarih</u>	<u>Fiş No.</u>	<u>Açıklama</u>	<u>Giren</u>	<u>Çıkan</u>	<u>Kalan</u>
A Hisse Senedi						
A Hisse Senedi						

TOPLAM

Bakiye:
Aracı Kuruluş Yetkili İmzası:

EK 3

MENKUL KIYMET GİRİŞ-ÇIKIŞ FİŞİ

XXX YATIRIM MENKUL
DEĞERLER A.Ş.

Müşteri No :
Müşteri Adı :
Menkul Kıymet Cinsi :

Tarih :
Şube Kodu :
Fiş No :

Menkul Kıymet

NOMİNAL TUTAR

<u>Adı</u>	<u>No'dan – No'ya</u>	<u>Tertip</u>	<u>Seri</u>	<u>Kupon</u>	<u>Kupür</u>	<u>Adet</u>	<u>Eski</u>	<u>Yeni</u>	<u>En</u>
------------	-----------------------	---------------	-------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	-----------

TOPLAM

Teslim Edenin
Kodu
Adı Soyadı
İmzası

Teslim Alanın
Kodu
Adı Soyadı
İmzası

EK 4

SEANS TAKİP FORMU

XXX YATIRIM MENKUL
DEĞERLER A.Ş.

Tarih :

GERÇEKLEŞEN

<u>Sıra</u> <u>No</u> <u>Not</u>	<u>Zaman</u>	<u>Örgüt</u> <u>Kodu</u>	<u>Müşteri</u> <u>Kodu</u>	<u>Hisse/Menkul</u> <u>Kıymet Kodu</u>	<u>Alış/Satış</u>	<u>Miktar</u> <u>Lot/Adet</u>	<u>Birim</u> <u>Fiyat</u>	<u>Not</u>	<u>Karşı</u> <u>Üye</u>	<u>Miktar</u> <u>Lot/Adet</u>	<u>Birim</u> <u>Fiyatı</u>
--	--------------	-----------------------------	-------------------------------	---	-------------------	----------------------------------	------------------------------	------------	----------------------------	----------------------------------	-------------------------------

- Seans takip formu, hisse senedi ve kamu borçlanma araçları için kullanılacaktır.
- Hisse senedi işlemleri için lot, kamu borçlanma araçları için adet kullanılacaktır.

EK 5

İŞLEM DAĞITIM LİSTESİ
(Menkul kıymet ve Müşteri adı bazında)

Tarih :
No :

XXX YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

<u>Men. Kıy.</u>	<u>Müş.</u>	<u>Emir Tar.</u>	<u>Emrin Geç.</u>		<u>Emir Gerçekleşen</u>	<u>Gerçekleşen</u>		<u>Gerçekleşmeyen</u>		
<u>Cinsi/Adı</u>	<u>No/Adı</u>	<u>Numarası</u>	<u>Süresi</u>	<u>Alım/Satım</u>	<u>Adet/Nom.</u>	<u>Fiyatı</u>	<u>Adet/Nom.</u>	<u>Fiyat(YTL)</u>	<u>Kom.-BSMV</u>	<u>Emir adet/nom.</u>

- Bu liste, alımlar için ayrı, satımlar için ayrı düzenlenir.
- Emir numarası, borsa işlem defterinde mevcut emir numarasıdır.

EK 6

REPO ve TERS REPO İŞLEMLERİ DEKONTU

XXX YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

- Yapılan İşlemin Niteliği :
- İşlem Yapılan Kişi veya Kuruluş :
- Alınan/Satılan Menkul Kıymetin Türü :
(Özel sektör menkul kıymetlerinde ihraççı kuruluş da belirtilir.)
- Menkul Kıymete İlişkin Bilgiler :
- Nominal Değer :
- Vadesi :
- Kupür Adedi :
- Faiz Oranı :
- Varsa Seri Numarası :
- Menkul Kıymetin Satış/Alış Fiyatı :
(Birim satış fiyatı da belirtilir.)
- Vade :
- Vadede Ödenecek/Alınacak Miktar :
- Valör :

EK 7

KREDİLİ MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ İZLEME FORMU

Tarih :
No :

XXX YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

Müşteri

Özkaynaklar

Kredi
Hesabının
Bakiyesi

Kredili Alınan
Hisse
Senetlerinin
Cari Değeri

Hesaplanan Özkaynak

No Özkaynak
Oranı

Nakit

Menkul Kıymet

Tutarı

Oranı

Cari Piyasa
Değeri

Özkaynak Olarak
Kabul Edilen

EK 8

AÇIĞA SATIŞ İŞLEMLERİ İZLEME FORMU

Tarih :
No :

XXX YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

Müşteri	Özkaynaklar	Açığa Satış Hesabının Bakiyesi	Açığa Satılan Hisse Senetlerinin Cari Değeri	Hesaplanan Özkaynak
No Özkaynak Oranı	Nakit	Menkul Kıymet		Tutarı Oranı
		Cari Piyasa Değeri	Özkaynak Olarak Kabul Edilen	

EK 9

ÖDÜNÇ MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ İZLEME FORMU

Tarih :
No :

XXX YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

Ödünç Alınan / Verilen Kişi/Kuruluş ----- No Adı/Unvanı	Ödünç Alınan / Verilen Menkul Kıymetlerin Cari Piyasa Değeri	Alınan / Verilen Teminatlar		Hesaplanan Teminat Oranı
		Nakit	Menkul Kıymet	
			Cari Piyasa Değeri	Teminat Olarak Kabul Edilen

EK 10- SERMAYE PİYASASI KURULU ARACI KURUMLARINDA HESAP PLANI

I - 100-1990 DÖNEN VARLIKLAR

100-1090	Hazır Değerler
1000	Kasa
1040	Tahsil Edilecek Çekler
1050	Kuponlar
1060	Bankalar
1070	Verilen Çekler (-)
1090	Diğer Hazır Değerler
1000-1190	Menkul Kıymetler
1100	Hisse Senetleri
1110	Hisse Senetleri Geçici İlmuhaberler
1140	Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları
1160	Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları
1180	Diğer Menkul Kıymetler
1190	Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
1200-1390	Kısa Vadeli Ticari Alacaklar
1200	Müşteriler
1210	Kredi Hesabı
1220	Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Teminatlar
1240	Merkez
1260	Şube
1300	Alacak Senetleri
1310	Alacak senetleri Reeskontu (-)
1320	Verilen Depozito ve Teminat
1330	Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları
1340	Temettü Farkı
1350	Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar
1390	Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)
1400-1490	Diğer Kısa Vadeli Alacaklar
1400	Ortaklardan Alacaklar
1420	İştiraklerden Alacaklar
1440	Personelden Alacaklar
1460	Kısa Vadeli Diğer Alacaklar
1490	Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)
1500-1590	Takas ve Saklama Merkezi
1500	Takas Merkezi
1510	Vadeli işlem ve Opsiyon Sözleşmenin Takas Merkezleri (Portföy)
1511	Vadeli işlem ve Opsiyon Sözleşmenin Takas Merkezleri (Müşteri)
1550	Saklama Merkezi
1600-1690	Verilen Avanslar
1600	Akreditifler
1650	Yurtiçi Avanslar
1700-1990	Diğer Dönen Varlıklar
1700	Gelecek Aylara Ait Giderler
1750	Türev Araca Konu Standart Varlıklar

1800	Geçici Vergi
1900	Sayım ve Tesellüm Noksanları
1910	Sayım ve Tesellüm Noksanları Karşılığı (-)

II- 2000-2990 DURAN VARLIKLAR

2000-2090	Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
2000	Müşteriler
2040	Alacak senetleri
2050	Alacak Senetleri Reeskontu
2060	Verilen Depozito ve Teminatlar
2070	Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
2090	Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)
2100-2190	Diğer Uzun Vadeli Alacaklar
2100	Ortaklardan Alacaklar
2120	İştiraklerden Alacaklar
2140	Personelden Alacaklar
2160	Uzun Vadeli Diğer Alacaklar
2180	Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)
2200-2390	Finansal Duran Varlıklar
2200	Bağlı Menkul Kıymetler
2210	Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
2300	İştirakler
2310	İştirakler Sermaye Taahhütleri (-)
2320	İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
2390	Diğer Finansal Duran Varlıklar
2400-2590	Maddi Duran Varlıklar
2400	Arazi ve Arsa
2420	Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri
2440	Binalar
2460	Makina Tesis ve Cihazlar
2480	Taşıt Araç ve Gereçler
2500	Döşeme ve Demirbaşlar
2520	Diğer Maddi Duran Varlıklar
2540	Yapılmakta Olan Yatırımlar
2560	Akreditifler
2580	Verilen Yurtiçi Sipariş Avansları
2600-2790	Maddi Duran Varlıklar Amortismanı
2600	İşletme Arazisi Amortismanı (-)
2620	Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri Amortismanı (-)
2640	Binalar Amortismanı (-)
2660	Makina Tesis ve Cihazlar Amortismanı (-)
2680	Taşıt Araç ve Gereçleri Amortismanı (-)
2700	Döşeme ve Demirbaşlar Amortismanı (-)
2720	Diğer Maddi Duran Varlıklar Amortismanı (-)
2800-2850	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
2800	Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri
2810	Haklar

2820	Araştırma ve Geliştirme Giderleri
2840	Diğer Maddi Olmayan Dönen Varlıklar
2850	Verilen Avanslar
2860-2890	Maddi Olmayan Duran Varlıklar İtfa Payları
2860	Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri İtfa Payı (-)
2870	Haklar İtfa Payı (-)
2880	Araştırma ve Geliştirme Giderleri İtfa Payı (-)
2890	Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar İtfa Payı (-)
2900-2990	Diğer Duran Varlıklar
2900	Gelecek Yıllara Ait Giderler
2950	Geçici Vergi

III-3000-3990 KISA VADELİ BORÇLAR

3000-3190	Finansal Borçlar
3000	Banka Kredileri
3040	Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri
3180	Diğer Finansal Borçlar
3200-3490	Ticari Borçlar
3200	Satıcılar
3220	Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Teminatlar
3220	Vadeli İşlem Opsiyon Sözleşmelerinden
Alacaklılar	(Müşteri Teminatları, Primler, Kâr ve Zarar)
3300	Borç Senetleri
3310	Borç Senetleri Reeskontu
3320	Alınan Depozito ve Teminatlar
3490	Diğer Ticari Borçlar
3500-3790	Diğer Kısa Vadeli Borçlar
3500	Ortaklara Borçlar
3520	İştiraklere Borçlar
3540	Bağlı Ortaklıklara Borçlar
3560	Ödenecek Giderler
3580	Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler
3600	Ertelenen ve Takside Bağlanan Devlet Alacakları
3620	Gelecek Aylara Ait Gelirler
3660	Personele Borçlar
3700	Sayım ve Tesellüm Fazlaları
3790	Kısa Vadeli Diğer Borçlar
3800-3890	Alınan Avanslar
3900-3990	Borç ve Gider Karşılıkları
3900	Vergi Karşılıkları
3990	Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

IV-4000-4990 UZUN VADELİ BORÇLAR

4000-4190	Finansal Borçlar
4000	Banka Kredileri

4190	Diğer Finansal Borçlar
4200-4390	Ticari Borçlar
4200	Satıcılar
4220	Borç Senetleri
4230	Borç Senetleri Reeskontu (-)
4240	Alınan Depozito ve Teminatlar
4390	Diğer Ticari Borçlar
4400-4590	Diğer Uzun Vadeli Borçlar
4400	Ortaklara Borçlar
4420	Bağlı Ortaklıklara Borçlar
4460	Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları
4480	Gelecek Yıllara Ait Gelirler
4500	Personele Borçlar
4550	Uzun Vadeli Diğer Borçlar
4600-4690	Alınan Sipariş Avansları
4700-4790	Borç ve Gider Karşılıkları
4700	Kıdem Tazminatı Karşılığı
4790	Diğer Borç ve Gider Karşılıkları
4800-4990	Öz Sermaye
4800	Sermaye
4810	Sermaye Taahhütleri (-)
4814	Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları
4815	Sermaye Düzeltmesi Olumsuz Farkları (-)
4820	Emisyon Primi
4840	Yeniden Değerleme Değer Artışı
4860	Yasal Yedekler
4900	Statü Yedekleri
4940	Özel Yedekler
4960	Olağanüstü Yedek
4970	Net Dönem Kârı
4980	Dönem Zararı (-)
4990	Geçmiş Yıllar Zararları (-)

V- 5000-5990 SONUÇ HESAPLARI

5000-5490	Esas Faaliyetle İlgili Sonuç Hesapları
5000	Yurtiçi Brüt Satışları
5010	Yurtdışı Brüt Satışlar
5100	Yurtiçi Satışlardan İskontolar
5110	Yurtdışı Satış İskontoları
5200	Yurtiçi Satışların Maliyeti
5210	Yurtdışı Satışların Maliyeti
5300	Yurt İçi Komisyonlar
5310	Yurtdışı Komisyonlar
5340	Temettü Gelirleri
5360	Faiz Gelirleri
5370	Türev Piyasa İşlemleri Değerleme Farkları

- 5390 Diğer Hizmet Gelirleri
- 5400 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri
 - 540001 İMKB Hisse Borsa Payı
 - 540002 İMKB Tahvil Borsa Payı
 - 540003 İMKB Takas Saklama Bankası A.Ş.
 - 540004 İlan Reklam ve Tanıtım Giderleri
 - 540005 Tescil İşlemleri Finansla Faaliyet Harcı
- 5410 Araştırma ve Geliştirme Giderleri
 - 541001 Rapor Giderleri
 - 541005 Gazete ve Dergi Giderleri
- 5440 Genel Yönetim Giderleri
 - 544001 Personel Ücretleri
 - 544002 Diğer Personel Giderleri
 - 544003 Haberleşme Giderleri
 - 544004 Kira Giderleri
 - 544005 Aidat ve Üyelik Giderleri
 - 544006 Sigorta Giderleri
 - 544007 Danışmanlık Giderleri
 - 544008 Kırtasiye ve Basılı Evrak Giderleri
 - 544009 Temsil ve Ağırılama Giderleri
 - 544010 Yayın ve Abonelik Giderleri
 - 544011 Temizlik Giderleri
 - 544012 Bakım ve Onarım Gideri
 - 544013 Bilgi İşlem Giderleri
 - 544014 Yurt İçi ve Yurt Dışı Seyahat Giderleri
 - 544015 Muhtelif Büro Giderleri
 - 544016 Elektrik, Su ve Isınma Giderleri
 - 544017 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler
 - 544018 Bağış ve Yardım Giderleri
 - 544019 Amortisman Giderleri
 - 544020 Taşıt Giderleri
 - 544021 Tescil ve Masraflar
 - 544022 Vergi, Resim ve Harçlar
 - 544023 Acenta Giderleri
 - 544024 Eğitim ve Seminer Giderleri
 - 544025 Diğer Sağlık Harcamaları
- 5490 Komisyon ve Diğer Hizmet Giderleri
- 5500-5590 Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Kârlar
 - 5500 İştirak Kazançları
 - 5520 Enflasyon Düzeltmesi Kârları
 - 5550 Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Kârlar
- 5600-5640 Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar
 - 5620 Enflasyon Düzeltmesi Zararları
- 5650-5690 Finansman Giderleri
- 5700-5790 Olağanüstü Gelirler ve Kârlar
 - 5700 Konusu Kalmayan Karşılıklar

5750	Önceki Dönem Gelirleri ve Kârları
5790	Diğer Olağanüstü Gelirler ve Kârlar
5800-5890	Olağanüstü Giderler ve Zararlar
5800	Önceki Dönem Giderleri ve Zararları
5890	Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar
5990	Kâr Zarar Hesapları
5998	Enflasyon Düzeltme Hesabı

VI- 6000-6990 GEÇİCİ HESAPLAR

6000	Gerçekleşen Hisse Senedi Alışları
6010	Gerçekleşen Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Alışları
6200	Gerçekleşen Özel Sektör Tahvili Alışları
6210	Gerçekleşen Finansman Bonosu Alışları
6220	Gerçekleşen Banka Bonosu Alışları
6230	Gerçekleşen Banka Garantili Bono Alışları
6240	Gerçekleşen Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Alışları
6250	Gerçekleşen Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil
6260	Gerçekleşen Kâra İştirakli Tahvil Alışları
6270	Gerçekleşen Katılma İntifa Senedi Alışları
6300	Gerçekleşen Devlet Tahvili Alışları
6320	Gerçekleşen Hazine Bonosu Alışları
6340	Gerçekleşen Gelir Ortaklığı Senedi Alışları
6350	Gerçekleşen Konut Sentifikası Alışları
6500	Gerçekleşen Hisse Senedi Satışları
6510	Gerçekleşen Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Satışları
6700	Gerçekleşen Özel Sektör Tahvili Satışları
6710	Gerçekleşen Finansman Bonosu Satışları
6720	Gerçekleşen Banka Bonosu Satışları
6730	Gerçekleşen Banka Garantili Bono Alışları
6740	Gerçekleşen Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Satışları
6750	Gerçekleşen Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil
6760	Gerçekleşen Kâra İştirakli Tahvil Satışları
6770	Gerçekleşen Katılma İntifa Senedi Satışları
6800	Gerçekleşen Devlet Tahvili Satışları
6820	Gerçekleşen Hazine Bonosu Satışları
6840	Gerçekleşen Gelir Ortaklığı Senedi Satışları
6850	Gerçekleşen Konut Sentifikası Satışları

VII- 7000-8990 MENKUL KIYMETLER NAZIM HESAPLARI

7000	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Satışları
7010	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Satışları
7200	Dağıtıma Tabi Tutulacak Özel Sektör Tahvili Satışları
7210	Dağıtıma Tabi Tutulacak Finansman Bonosu Satışları
7220	Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Bonosu Satışları

7230	Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Garantili Bono Satışları
7240	Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Satışları
7250	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi İle Değişitirilebilir Tahvil Satışları
7260	Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâra İştirakli Tahvil Satışları
7270	Dağıtıma Tabi Tutulacak Katılma İntifa Senedi Satışları
7300	Dağıtıma Tabi Tutulacak Devlet Tahvili Satışları
7320	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hazine Bonosu Satışları
7340	Dağıtıma Tabi Tutulacak Gelir Ortaklığı Senedi Satışları
7350	Dağıtıma Tabi Tutulacak Konut Sentifikası Satışları
7500	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Alışları
7510	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Alışları
7700	Dağıtıma Tabi Tutulacak Özel Sektör Tahvili Alışları
7710	Dağıtıma Tabi Tutulacak Finansman Bonosu Alışları
7720	Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Bonosu Alışları
7730	Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Garantili Bono Alışları
7740	Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Alışları
7750	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi İle Değişitirilebilir Tahvil Alışları
7760	Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâra İştirakli Tahvil Alışları
7770	Dağıtıma Tabi Tutulacak Katılma İntifa Senedi Alışları
7800	Dağıtıma Tabi Tutulacak Devlet Tahvili Alışları
7820	Dağıtıma Tabi Tutulacak Hazine Bonosu Alışları
7840	Dağıtıma Tabi Tutulacak Gelir Ortaklığı Senedi Alışları
7850	Dağıtıma Tabi Tutulacak Konut Sentifikası Alışları
8000	Emanet Hisse Senetleri
8010	Emanet Hisse Senetleri Geçici İlmuhaberleri
8020	Emanet Hisse Senetleri Temettüleri
8050	Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetleri
8070	Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynakları
8090	Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Borçlular
8110	Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynakları
8130	Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatları
8150	Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Borçlular
8170	Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul
8200	Emanet Özel Sektör Tahvilleri
8210	Emanet Finansman Bonoları
8220	Emanet Banka Bonoları
8230	Emanet Banka Garantili Bonolar
8240	Emanet Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri
8250	Emanet Hisse Senetleri İle Değişitirilebilir Tahviller
8260	Emanet Kâra İştirakli Tahviller
8270	Emanet Katılma İntifa Senetleri
8300	Emanet Devlet Tahvilleri
8310	Emanet Devlet Tahvilleri Makbuzları
8320	Emanet Hazine Bonoları
8330	Emanet Hazine Bonoları Makbuzları
8340	Emanet Gelir Ortaklığı Senetleri
8350	Emanet Konut Sertifikaları

8390	Türev Araçlar Takas Merkezleri (Yabancı Para)
8400	Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Payları
8410	Açık Uzun Pozisyon Vadeli İşlem Sözleşmeleri
8411	Açık Kısa Pozisyon Vadeli İşlem Sözleşmeleri
8412	Açık Uzun Pozisyon Alım Opsiyonu Sözleşmeleri
8413	Açık Kısa Pozisyon Alım Opsiyonu Sözleşmeleri
8414	Açık Uzun Pozisyon Satım Opsiyonu Sözleşmeleri
8415	Açık Kısa Pozisyon Satım Opsiyonu Sözleşmeleri
8420	Türev Araçlara Konu Standart Varlıklar
8440	Türev Piyasa Gayrinakdi Teminatları
8500	Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar
8510	Emanet Geçici İlk Muhaberlerinden Alacaklılar
8520	Emanet Hisse Senetleri Temettülerinden Alacaklılar
8550	Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetlerinden
8570	Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar
8590	Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Alacaklılar
8610	Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar
8630	Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar
8650	Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Alacaklılar
8670	Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar
8700	Emanet Özel Sektör Tahvillerinden Alacaklılar
8710	Emanet Finansman Bonolarından Alacaklılar
8720	Emanet Banka Bonolarından Alacaklılar
8730	Emanet Banka Garantili Bonolardan Alacaklılar
8740	Emanet Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri Alacaklılar
8750	Emanet Hisse Senetleri İle Değiştirilebilir Tahvillerden Alacaklılar
8760	Emanet Kâra İştirakli Tahvillerden Alacaklılar
8770	Emanet Katılma İntifa Senetlerinden Alacaklılar
8800	Emanet Devlet Tahvillerinden Alacaklılar
8810	Emanet Devlet Tahvilleri Makbuzlarından Alacaklılar
8820	Emanet Hazine Bonolarından Alacaklılar
8830	Emanet Hazine Bonoları Makbuzlarından Alacaklılar
8840	Emanet Gelir Ortaklığı Senetlerinden Alacaklılar
8850	Emanet Konut Sertifikalarından Alacaklılar
8890	Türev Araçlar Teminat, Prim, Kâr ve Zarar (Yabancı Para)
8900	Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Paylarından Alacaklılar
8910	Açık Pozisyon Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinden Alacaklılar
8920	Türev Araçlara Konu Standart Varlıklardan Alacaklılar
8940	Türev Piyasa Gayrinakdi Teminatlardan Alacaklılar

VIII- 9000-9990 DİĞER NAZIM HESAPLAR

9000	Aracılık Yükleniminden Borçlar
------	--------------------------------

9100	Tevdi Edilecek Türev Piyasa Teminatlarından Borçlular
9102	Opsiyon Primlerinden Borçlular
9110	Opsiyon Primlerinden Borçlular
9300	Diğer Nazım Hesaplar
9310	Repo Taahhütlerinden Borçlular
9320	Ters Repo Taahhütlerinden Borçlular
9500	Aracılık Yükleniminden Alacaklılar
9600	Tevdi Edilecek Türev Piyasa Temitlerinden Alacaklılar
9602	Kısa Pozisyon Opsiyon Primlerinden Alacaklılar
9610	Uzun Pozisyon Opsiyon Primlerinden Alacaklılar
9800	Diğer Nazım Hesaplar
9810	Repo Taahhütlerinden Borçlular
9820	Ters Repo Taahhütlerinden Alacaklılar

EK 11

ARACI KURUM MALİ TABLO DİPNOTLARI

Dipnot no	Dipnot Adı	SPK 11/25 TEBLİĞİ İLGİLİ KISIM
1	Şirketin Organizasyonu ve Faaliyet Konusu	
	İşletmenin ticaret unvanı, merkez adresi, grup şirketi ise ait olduğu grubun adı, işlem gördüğü borsa(lar), faaliyet türleri, fiili faaliyet konusu, ortaklık yapısı, ile işletmede dolaylı kontrolü bulunan ortak(lar), kategorileri itibarı ile yıl içinde çalışan personelinin ortalama sayısı, işletmenin bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve müşterek yönetime tabi teşebbüslerinin ticaret ünvanları.	Kısım 2
2	Mali Tabloların Sunumuna İlişkin Esaslar	
	Uygulanan Muhasebe Standartları	Kısım 2
	Konsolidasyon Esasları	Kısım 13
	Karşılaştırmalı bilgiler ve önceki dönem tarihli mali tabloların düzeltilmesi	Kısım 2
	Netleştirme / Mahsup	Kısım 2
3	Uygulanan Değerleme İlkeleri / Muhasebe Politikaları	
	Hasılat	Kısım 5
	Stoklar	Kısım 6
	Maddi Varlıklar	Kısım 7
	Maddi Olmayan Varlıklar	Kısım 8
	Varlıklarda Değer Düşüklüğü	Kısım 9
	Borçlanma Maliyetleri	Kısım 10
	Finansal Araçlar	Kısım 11
	İşletme Birleşmeleri	Kısım 12
	Kur Değişiminin Etkileri	Kısım 14

	Hisse Başına Kazanç	Kısım 16
	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar	Kısım 17
	Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar	Kısım 18
	Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklik ve Hatalar	Kısım 19
	Kiralama İşlemleri	Kısım 20
	İlişkili Taraflar	Kısım 21
	Finansal Bilgilerin Bölümleri Göre Raporlanması	Kısım 22
	İnşaat Sözleşmeleri	Kısım 24
	Durdurulan Faaliyetler	Kısım 25
	Devlet Teşvik ve Yardımları	Kısım 26
	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	Kısım 27
	Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergiler	Kısım 28
	Çalışanlara Sağlanan Faydalar / Kıdem Tazminatları	Kısım 29
	Emeklilik Planları	Kısım 30
	Tarımsal Faaliyetler	Kısım 31
	Nakit Akım Tablosu	Kısım 4
4	Hazır Değerler	Kısım 11
	Kasa, Bankalar, Diğer Hazır Değerler	
5	Menkul Kıymetler	Kısım 11
	Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar, Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar, Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	
6	Finansal Borçlar	Kısım 11
	Banka Kredileri, Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri, Çıkarılmış bono ve senetler, Diğer Finansal Yükümlülükler, Çıkarılmış Tahviller	

7	Ticari Alacak ve Borçlar	Kısım 11
	Alıcılar, Alacak Senetleri, Verilen Depozito ve Teminatlar, Diğer Ticari Alacaklar, Şüpheli Ticari Alacaklar, Satıcılar, Borç Senetleri, Alınan Depozito ve Teminatlar, Diğer Ticari Yükümlülükler	
8	Finansal Kiralama Alacakları ve Borçları	Kısım 20
	Finansal Kiralama Alacakları, Finansal Kiralama Borçları, Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri, Faaliyet Kiralaması Alacakları, Faaliyet Kiralaması Borçları	
9	İlişkili Taraflardan Alacaklar ve Borçlar	Kısım 21
	Ortaklardan Alacaklar, İştiraklerden Alacaklar, Bağlı Ortaklık ve Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslerden Alacaklar, Personelden Alacaklar, Diğer İlişkili Taraflardan Alacaklar, İlişkili Taraflardan Şüpheli Alacaklar	
10	Diğer Alacaklar ve Borçlar	Kısım 11
	Diğer Çeşitli Alacaklar, Şüpheli Diğer Alacaklar, Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler, Diğer Çeşitli Borçlar, Kamuya Olan Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Yükümlülükler	
11	Canlı Varlıklar	Kısım 31
12	Stoklar	Kısım 6
13	Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Alacakları ve Hakediş Bedelleri	Kısım 24
14	Ertelenen Vergi Varlık ve Yükümlülükleri	Kısım 28
15	Diğer Cari / Cari Olmayan Varlıklar ve Kısa / Uzun Vadeli Yükümlülükler	
	Gelecek Aylara Ait Giderler, Gelir Tahakkukları, Gelecek Yıllara Ait Gelirler, Gider Tahakkukları	
16	Finansal Varlıklar	Kısım 9,11, 13, 14
	Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar, Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar, Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar, İştirakler, Bağlı Ortaklıklar, Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler, Diğer Finansal Varlıklar	

17	Pozitif / Negatif Şerefiye	Kısım 9,12,13
18	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Arazi ve Arsalar, Binalar	Kısım 27
19	Maddi Varlıklar Arazi ve Arsalar, Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri, Binalar, Tesis Makine ve Cihazlar, Taşıtlar, Demirbaşlar, Diğer Maddi Varlıklar, Yapılmakta Olan Yatırımlar, Değer Düşüklüğü, Aktifleştirilen Borçlanma Maliyetleri	Kısım 7,9,10
20	Maddi Olmayan Varlıklar Haklar, Geliştirme Giderleri, Diğer Maddi Olmayan Varlıklar, Verilen Avanslar, Değer Düşüklüğü	Kısım 8,9
21	Alınan Avanslar	
22	Emeklilik Planları Plana ait varlıklar	Kısım 30
23	Borç Karşılıkları Vergi Karşılığı, Kıdem Tazminatı Karşılığı, Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	Kısım 28,29
24	Ana Ortaklık Dışı Paylar / Ana Ortaklık Dışı Dışı Kar / Zarar	Kısım 13
25	Sermaye / Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	Kısım 2,13
26	Sermaye Yedekleri Hisse Senetleri İhraç Primleri, Hisse Senedi İptal Karları, Yeniden Değerleme Fonu, Finansal Varlıklar Değer Artış Fonu, Öz sermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları	Kısım 2
27	Kar Yedekleri Yasal Yedekler, Statü Yedekleri, Olağanüstü Yedekler, Özel Yedekler, Sermayeye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kazançları, Yabancı Para Çevrim Farkları	Kısım 2
28	Geçmiş Yıl Kar / Zararları	Kısım 2,15

29	Yabancı Para Pozisyonu	Kısım 11,14
30	Devlet Teşvik ve Yardımları	Kısım 26
31	Karşılıklar, Şarta Bağlı Varlık ve Yükümlülükler	Kısım 18
32	İşletme Birleşmeleri	Kısım 12
33	Bölgümlere Göre Raporlama	Kısım 22
34	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar	Kısım 17
35	Durdurulan Faaliyetler	Kısım 25
36	Esas Faaliyet Gelirleri	Kısım 2,5
	Yurtiçi Satışlar, Yurtdışı Satışlar, Satıştan İadeler, Satış İskontoları, Diğer İndirimler, Satışların Maliyeti, Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler	
37	Faaliyet Giderleri	Kısım 2,7,8
	Araştırma ve Geliştirme Giderleri, Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri, Genel Yönetim Giderleri	
38	Diğer Faaliyetlerden Gelir / Gider ve Kar / Zararlar	Kısım 2
	İştiraklerden Temettü Gelirleri, Faiz Gelirleri, Diğer Gelirler ve Karlar	
39	Finansman Giderleri	Kısım 10,11,14
	Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri, Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri	
40	Net Parasal Pozisyon Kar / Zararı	Kısım 15
41	Vergiler	Kısım 28
42	Hisse Başına Kazanç	Kısım 16
43	Nakit Akım Tablosu	Kısım 4
44	Diğer Hususlar	
	Mali tabloları önemli ölçüde etkileyen ya da mali Tabloların açık, yorumlanabilir ve anlaşılabilir olması Açısından açıklanması gerekli olan diğer hususlar	

EK 12- ARACI KURUMLARCA DÜZENLENECEK BİLANÇO

X YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.		31 Aralık	31 Aralık
31.12.2006 TARİHİ İTİBARIYLA		2006	2005
BAĞIMSIZ DENETİMDEN GEÇMİŞ / GEÇMEMİŞ			
KONSOLİDE / SOLO BİLANÇO			
VARLIKLAR	<u>Not</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>
CARİ / DÖNEN VARLIKLAR			
Hazır değerler	4		
Menkul kıymetler (net)	5		
Ticari alacaklar (net)	7		
Finansal Kiralama Alacakları	8		
İlişkili taraflardan alacaklar (net)	9		
Diğer alacaklar	10		
Ertelenen vergi varlıkları	14		
Diğer cari ve dönen varlıklar	15		
CARİ OLMAYAN / DURAN VARLIKLAR			
Ticari alacaklar (net)	7		
Finansal Kiralama Alacakları	8		
İlişkili taraflardan alacaklar (net)	9		
Diğer alacaklar (net)	10		
Finansal varlıklar (net)	16		
Pozitif / negatif şerefiye (net)	17		
Yatırım amaçlı gayrimenkuller (net)	18		
Maddi varlıklar (net)	19		
Maddi olmayan varlıklar (net)	20		
Ertelenen vergi varlıkları	14		
Diğer cari olmayan ve duran varlıklar	15		
TOPLAM VARLIKLAR			

X YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.		31 Aralık	31 Aralık
31.12.2006 TARİHİ İTİBARIYLA		2006	2005
BAĞIMSIZ DENETİMDEN GEÇMİŞ / GEÇMEMİŞ			
KONSOLİDE / SOLO BİLANÇO			
YÜKÜMLÜLÜKLER	<u>Not</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>
KISAVADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER			
Finansal borçlar	6		
Uzun vadeli fin. borçların kısa vadeli kısımları (net)	6		
Finansal kiralama işlemlerinden borçlar (net)	8		
Diğer finansal yükümlülükler (net)	10		
Ticari borçlar (net)	7		
İlişkili taraflara borçlar (net)	9		
Alınan avanslar	21		
Devam eden inş.sözleşmeleri hakediş bedelleri (net)	13		
Borç karşılıkları	23		
Ertelenen vergi yükümlülüğü	14		
Diğer yükümlülükler	10		
UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER			
Finansal borçlar	6		
Finansal kiralama işlemlerinden borçlar (net)	8		
Diğer finansal yükümlülükler (net)	10		
Ticari borçlar (net)	7		
İlişkili taraflara borçlar (net)	9		
Alınan avanslar	21		
Borç karşılıkları	23		
Ertelenen vergi yükümlülüğü	14		
Diğer yükümlülükler	10		
ÖZ SERMAYE			
Sermaye	25		
Karşılıklı iştirak sermaye düzeltmesi	25		
Sermaye yedekleri	26		
Hisse senetleri ihraç primleri			
Hisse senetleri iptal kararları			
Yeniden değerlendirme fonu			
Finansal varlıklar değer artış fonu			
Öz sermaye enflasyon düzeltmesi farkları			
Kar yedekleri	27		
Yasal yedekler			
Statü yedekleri			
Olağanüstü yedekler			
Özel yedekler			
Sermayeye eklenecek iştirak hisseleri ve gayrimenkul satış kazançları			
Yabancı para çevrim farkları			
Net dönem kar / zararı			
Geçmiş yıllar kar / zararları	28		
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER			

EK 13- ARACI KURUMLARCA DÜZENLENECEK GELİR TABLOSU

X YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş. 31.12.2006 TARİHİ İTİBARIYLA BAĞIMSIZ DENETİMDEN GEÇMİŞ / GEÇMEMİŞ KONSOLİDE / SOLO GELİR TABLOSU		1 Ocak- 31 Aralık 2006	1 Ocak- 31 Aralık 2005
	Not	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>
Satış gelirleri (net)	36		
Satışların maliyeti (-)	36		
Hizmet gelirleri (net)	36		
Esas faaliyetlerden diğer gelirler (net)	36		
Brüt esas faaliyet karı / zararı			
Faaliyet giderleri (-)	37		
Net esas faaliyet karı / zararı			
Diğer faaliyetlerden gelir ve karlar	38		
Diğer faaliyetlerden gider ve zararlar (-)	38		
Finansman giderleri (-)	39		
Faaliyet karı / zararı			
Net parasal pozisyon kar / zararı	40		
Ana ortaklık dışı kar / zarar	24		
Vergi öncesi kar / zarar			
Vergiler	41		
Net dönem karı / zararı			
Hisse başına kazanç	42		

EK 14- ARACI KURUMLARCA DÜZENLENECEK ÖZ SERMAYE DEĞİŞİM TABLOSU

X YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş. 31.12.2006 TARİHİ İTİBARIYLA BAĞIMSIZ DENETİMDEN GEÇMİŞ / GEÇMEMİŞ KONSOLİDE / SOLO ÖZ SERMAYE DEĞİŞİM TABLOSU	Sermaye	Özsermaye Enflasyon Düzeltilmesi Farkları	Yasal Yedekler	Olağanüstü Yedekler	Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	Toplam
	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>
1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla						
Yasal yedeklere transferler						
Olağanüstü yedeklere transferler						
Ödenen temettü						
Özsermaye enflasyon düzeltme farklarından karşılanan sermaye arttırımı						
Net dönem karı						
31 Aralık 2005 tarihi itibarıyla						
1 Ocak 2006 tarihi itibarıyla						
Yasal yedeklere transferler						
Olağanüstü yedeklere transferler						
Ödenen temettü						
Özsermaye enflasyon düzeltme farklarından karşılanan sermaye arttırımı						
Net dönem karı						
31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla						

EK 15- ARACI KURUMLARCA DÜZENLENECEK NAKİT AKIM TABLOSU

X YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş. 31.12.2006 TARİHİ İTİBARIYLA BAĞIMSIZ DENETİMDEN GEÇMİŞ / GEÇMEMİŞ KONSOLİDE / SOLO NAKİT AKIM TABLOSU	1 Ocak- 31 Aralık 2006	1 Ocak- 31 Aralık 2005	
	<u>Not</u>	<u>YTL</u>	<u>YTL</u>
İŞLETME FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN NAKİT AKIMI			
Net dönem karı			
Net dönem karını işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımına getirmek için yapılan düzeltmeler:			
Maddi varlıkların amortismanı			
Maddi olmayan varlıkların amortismanı			
Kıdem tazminatı karşılığı			
Kullanılmamış izin karşılığı			
Vergi karşılığı			
İşletme sermayesindeki değişim öncesi faaliyetlerden elde edilen nakit akımı			
İşletme sermayesinde gerçekleşen değişimler			
Faaliyetlerden elde edilen nakit			
Ödenen vergiler			
İşletme faaliyetlerinden elde edilen nakit			
YATIRIM FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN NAKİT AKIMI			
Menkul kıymetlerdeki değişim (net)			
Maddi varlık alımları			
Maddi olmayan varlık alımları			
İştirak satışından elde edilen nakit			
Diğer yatırım faaliyetlerinde gerçekleşen değişim			
Yatırım faaliyetlerinden elde edilen/ (kullanılan) nakit			
FİNANSMAN FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN NAKİT AKIMI			
Ödenen temettüler			
Finansman faaliyetlerinde kullanılan nakit			
HAZIR DEĞERLERDEKİ NET DEĞİŞİM			
DÖNEM BAŞI HAZIR DEĞERLER			
DÖNEM SONU HAZIR DEĞERLER			

EK 16

STANDART ŞARTSIZ DENETİM RAPORU

DDD Denetim Ltd. Şti.
Şişli, İstanbul

Bağımsız Denetim Raporu

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş
Ortaklarına,

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin 31.12.2006 tarihi itibarı ile düzenlenmiş bilançosunu bu tarihte sona eren hesap dönemine ait gelir tablosunu ve ek mali tablolarını incelemiş bulunmaktayız. İncelememiz genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun olarak yapılmıştır. İlgili mali tablolardan aracı kurum yönetim kurulu sorumludur. Bizim sorumluluğumuz, mali tablolarda önemli hata olup olmadığını anlamak yönündedir. Bu amaçla denetim tekniklerinden yararlanılarak gerekli çalışmalar yapılmıştır. Yaptığımız çalışmaların mantıklı bir görüş oluşturulmasına yeterli olduğu kanısındayız.

Görüşümüze göre, incelenen mali tablolar XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin 31.12.2006 tarihindeki mali durumunu ve ilgili hesap dönemine ait faaliyet sonuçlarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun ve önceki dönemle uyumlu olarak doğru bir biçimde yansıtmaktadır.

DDD Denetim Ltd. Şti.

Ahmet Yılmaz

Sorumlu Baş Denetçi

15.03.2007

EK 17

ŞARTLI GÖRÜŞ İÇEREN DENETİM RAPORU

DDD Denetim Ltd. Şti.
Şişli, İstanbul

Bağımsız Denetim Raporu

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.
Ortaklarına,

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin 31.12.2006 tarihi itibarı ile düzenlenmiş bilançosunu bu tarihte sona eren hesap dönemine ait gelir tablosunu ve ek mali tablolarını incelemiş bulunmaktayız. İncelememiz genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun olarak yapılmıştır. İlgili mali tablolardan aracı kurum yönetim kurulu sorumludur. Bizim sorumluluğumuz, mali tablolarda önemli hata olup olmadığını anlamak yönündedir. Bu amaçla denetim tekniklerinden yararlanılarak gerekli çalışmalar yapılmıştır. Yaptığımız çalışmaların mantıklı bir görüş oluşturulmasına yeterli olduğu kanısındayız.

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' de yapılan belge incelemesinde cari dönem içinde maddi duran varlık alımlarına ilişkin, ibraz edilemeyen faturalara rastlanmıştır. Söz konusu tutarın, cari dönemdeki ilgili işlemin % 2 lik tutarına tekabül ettiği görülmüştür.

Görüşümüze göre, incelenen mali tablolar XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin 31.12.2006 tarihindeki mali durumunu ve ilgili hesap dönemine ait faaliyet sonuçlarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun ve önceki dönemle uyumlu olarak doğru bir biçimde yansıtmaktadır.

DDD Denetim Ltd. Şti.
Ahmet Yılmaz
Sorumlu Baş Denetçi
15.03.2007

EK 18

OLUMSUZ GÖRÜŞ İÇEREN DENETİM RAPORU

DDD Denetim Ltd. Şti.
Şişli, İstanbul

Bağımsız Denetim Raporu

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.
Ortaklarına,

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin 31.12.2006 tarihi itibarı ile düzenlenmiş bilançosunu bu tarihte sona eren hesap dönemine ait gelir tablosunu ve ek mali tablolarını incelemiş bulunmaktayız. İncelememiz genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun olarak yapılmıştır. İlgili mali tablolardan aracı kurum yönetim kurulu sorumludur. Bizim sorumluluğumuz, mali tablolarda önemli hata olup olmadığını anlamak yönündedir. Bu amaçla denetim tekniklerinden yararlanılarak gerekli çalışmalar yapılmıştır. Yaptığımız çalışmaların mantıklı bir görüş oluşturulmasına yeterli olduğu kanısındayız.

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' de yapılan hesap incelemesinde, cari dönem karının belirlenmesinde önemli derecede etkiye sahip olan hisse senedi maliyetlerinin gerçek değerlerinden farklı şekilde mali tablolara yansıtıldığı görülmüştür.

Görüşümüze göre, incelenen mali tablolar XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin 31.12.2006 tarihindeki mali durumunu ve ilgili hesap dönemine ait faaliyet sonuçlarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun ve önceki dönemle uyumlu olarak doğru bir biçimde yansıtmamaktadır.

DDD Denetim Ltd. Şti.

Ahmet Yılmaz

Sorumlu Baş Denetçi

15.03.2007

EK 19

GÖRÜŞ BİLDİRMEKTEN KAÇINMA TÜRÜNÜ İÇEREN DENETİM RAPORU

DDD Denetim Ltd. Şti.

Şişli, İstanbul

Bağımsız Denetim Raporu

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.
Ortaklarına,

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin 31.12.2006 tarihi itibarı ile düzenlenmiş bilançosunu bu tarihte sona eren hesap dönemine ait gelir tablosunu ve ek mali tablolarını incelemiş bulunmaktayız. İncelememiz genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun olarak yapılmıştır. İlgili mali tablolardan aracı kurum yönetim kurulu sorumludur. Bizim sorumluluğumuz, mali tablolarda önemli hata olup olmadığını anlamak yönündedir. Bu amaçla denetim tekniklerinden yararlanılarak gerekli çalışmalar yapılmıştır. Yaptığımız çalışmaların mantıklı bir görüş oluşturulmasına yeterli olduğu kanısındayız.

XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' de yapılan denetim çalışmasında , denetimin yapılabilmesi için gerekli olan bilgi ve belgeler şirket yetkilileri tarafından denetçilerden saklanmış ve denetçilere sunulmamıştır.

Söz konusu bu durum XYZ Yatırım Menkul Değerler A.Ş.' nin ilgili dönem mali tablolarının denetlenmesini ve şirketin mali tabloları hakkında bir görüşe varılmasını olanaksız kılmıştır.

DD Denetim Ltd. Şti.

Ahmet Yılmaz

Sorumlu Baş Denetçi

15.03.2007

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akdoğan, Nalan ve Tenker, Nejat. Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri, 1. baskı, İstanbul: Lebib Yalkım Yayınları, 1997.

Akgüç, Öztin Finansal Yönetim, Genişletilmiş 6. baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayım, 1994.

Akgül, Başak Ataman. Akay, Hüseyin. Uluslararası Muhasebe Standartları, 2. baskı, İstanbul: Türkmen Yayınevi, 2004.

Altuğ, Osman. Menkul Kıymetlerin Borsada İşlem Görme Koşulları, Yatırımcıların Korunması ve Kamunun Aydınlatılması, İktisadi Araştırmalar Vakfı Semineri, İstanbul: 1994.

Arens, Alvin A. - Elder, Randal J. - Beasley, Mark S. Audit and Assurance Services, Tenth Edition, New Jersey: Pearson International Edition, 2004.

Argun, Doğan. Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Muhasebesi, 2. baskı, İstanbul: Sürayay Sürekli Yayınlar, 2005.

Akgül, Başak Ataman. Türk Denetim Kurumları, Yayın no:168, İstanbul: Beta Yayınevi, 2000.

Aslan, Sinan. Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Özel Finansal Tablolar, Yayın no:135, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1999.

Ataman, Ümit. Şirketler Muhasebesi, 2. baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1996.

Ataman, Ümit. Genel Muhasebe Muhasebede Dönem İçi İşlemleri Cilt 1, 5. baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003.

Ataman, Ümit. Hacırüstemoğlu, Rüstem. Bozkurt, Nejat, Muhasebe Denetimi Uygulamaları, 1. baskı, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2001.

Bilginoğlu, Fahir. Muhasebe Organizasyonu, Yayın no:54, İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayınları, 1988.

Bradford, Cornell. Corporate Valuation, New York, 1993.

Deloitte Touche Tohmatsu, Uluslararası Muhasebe Standartları Cep Kitapçığı, İstanbul: Print Center 2001.

Doyrangöl, Nuran Cömert- Gökçen, Gürbüz- İbiş, Cemal. Genel Muhasebe- Defter Tutma Uygulamaları, Yayın no:193, İstanbul: Der Yayınları, 1999.

Doyrangöl, Nuran Cömert. Repo ve Ters Repo İşlemleri Muhasebesi Esaslar ve Uygulama, 1. baskı, İstanbul: İMKB Yayınları, 1996.

Durmuş, Ahmet Hayri. Uluslararası Muhasebe Standartları (1/31), Yayın no:7, İstanbul: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayınları, 1992.

Ergeç, Fulya Rüçhan Hakkının Kantitatif Modellerle Fiyatlandırılması, Yayın No: 65, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 1997.

Erkural,Kenan. Muhasebe Prensipler ve Uygulama, 1. baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim VakfıYayınları, 1991.

Gömlekçi, Ferruh - Kepekçi, Celal - Erdoğan, Muzaffer . Muhasebe Denetimi, Eskişehir: 1991.

Gücenme, Ümit. Türkiye’de sermaye piyasasındaki son gelişmeler, Yayın No:181,Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1994.

Günel, Vural.Hukuki Açıdan Sermaye Piyasası Faaliyetleri (araçlar – kurumlar),1. baskı, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 1997.

Güredin, Ersin. Denetim, 1. baskı, İstanbul:Beta Yayınevi, 2000.

Guy Jan M, Alderman W.C., Auditing, Harcourt Brace Jovovich, 1990.

Hesap Uzmanları Derneği, Denetim İlke ve Esasları 1. Cilt , Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. baskı, İstanbul:2004.

Hiçşaşmaz, Mazhar. Bilanço ve Gelir Tablosu Analizi, 3. baskı, Ankara: İktisadi ve İdari İlimler Akademisi Yayınları, 1977.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, 17. basım, İstanbul: İMKB Yayınları, 2002.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası,Sabit Getirili Menkul Kıymetler,1. baskı, İstanbul: İMKB Yayınları, 2000.

İvgen, Hünkar. Şirket Değerleme, 1.baskı, İstanbul: Finnet Yayınları, 2003.

Kara, Şinasi. Sermaye Piyasası,1. baskı, İstanbul: 1990.

Karahan,Kemal. Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Finansal Araçların Mali Tablolarda Gösterimi ve Değerlendirilmesine İlişkin Esaslar- Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi Yeterlik Etüdü, Ankara: 2002.

Karslı,Muharrem. Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler,1. baskı, İstanbul: İrfan Yayınları, 1999.

Manavgat, Çağlar. Sermaye Piyasasında Aracı Kurumlar,2. baskı,Ankara: Feryal Matbaacılık, 1991.

Meigs, Walter B. and Meigs, Robert F. Accounting The Basis for Business Decisions,Fifth edition, Tokyo: 1981.

Önal, Recep. Türkiye’de sermaye piyasası (araçlar ve kuruluşlar) –Seminer Tebliğleri, İstanbul, 1984.

Özal,Ozcan.Yıldırım, Oya. Tek, Nergis. Muhasebe, 1. baskı, İzmir: Bilgehan Basımevi, 1988.

Özaslan, İsmail. Muhasebenin Teknik Yapısı, 1. baskı, İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, 1984.

Özgür, Feridun. Muhasebe Prensipleri, 1. baskı, İstanbul: Samet Matbaası, 1962.

Rodoplu, Gültekin. Türkiye’de Sermaye Piyasası ve İşlemler, 1.baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1993.

Sarıkamış, Cevat. Sermaye Pazarları,Yayın no.213,İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım,1995.

Sevilengül, Orhan. Genel Muhasebe, 11. baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2000.

Sneyd, Peter. Principles of Accounting and Finance, Routledge London and New York,1994.

Staubus, George. Cash Flow Accounting and Liquidity Accounting, Publications of the Institute of Business and Economic Research University of California, 1988.

Tekbaş, Mehmet Şükrü. Banka ve Sigorta ile Aracı Kurumların Sermaye Piyasasındaki Etkinlikleri, Banka ve Sigorta ile Aracı Kurumların Sermaye Piyasasındaki Etkinlikleri Sempozyumu, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yayını, Yayın No: 3, İstanbul: 1991.

Tekinalp, Ümit. Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları, Yayın no:4, İstanbul: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar, 1982.

Thomas Hubbard D., Johny Johnson R., Wesley Andrew T., Auditing, 4 . edition, Houston :1991.

Thomas William C., Ward Bart H., Hake Emerson O, Auditing: Theory and Practice, PWS Kent Publishing Company, 1991.

Tuncer, Selahattin. Türkiye’de Sermaye Piyasası,1. baskı, İstanbul: Okan Matbaası,1985.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Muhasebe Denetim ve Etik Kurallar,2006.

Uludağ, Dilek Türker. Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Yöntem: Sermaye Yeterliliği, Yayın No: 134, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 2001.

Yağmurlu, Duran. Tek Düzen Hesap Planı ve Açıklamaları, 1. baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 1994.

Yazıcı, Mehmet. Muhasebe Tümlenimleri ve Örgütlenmesi, 2. baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1998.

Yetim, Sedat. Repo Ters Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri, Yayın no: 73, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu yayınları, 1997.

SÜRELİ YAYINLAR

Akdoğan,Nalan. IAS 39 Nolu Standart Hükümlerine Göre Menkul Kıymetler ve Finansal Duran Varlık İşlemlerinde Uygulanacak Muhasebe Politikaları, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 2001 / 3.

Akün, Lerzan Kavut. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları ve Türkiye'deki Durumu, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, Sayı 4, 2000.

Ayanoğlu, Yıldız. 12 No' lu Uluslararası Muhasebe Standardı "Kurumlar (Gelir) Vergisinin Muhasebesi" ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt 4, Sayı : 2, 2002.

Çilkoparan, Yusuf. Finansman Giderlerinin Genel Değerlendirilmesi ve Yıllara Yaygın İnşaat Onarım İşlerinde Finansman Giderleri, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 225, 2000.

Çot, Yusuf ve Perçin, Necati, Menkul Kıymet Borsalarının Kuruluşu, Önemi, Çeşitleri ve Organları, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:86, Kasım 1995.

Demir, Şeref. IAS 12 (Uluslararası Muhasebe Standardı 12) , Yaklaşım Dergisi, Sayı: 104, 2001.

Karapınar, Aydın. İştiraklerin Değerlenmesi ve Öz Kaynak Yöntemi, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 1999/2.

Özdemir, İbrahim ve Çelen, Mustafa. Vade ve Kur Farklarının Özel Tüketim Vergisi Karşısındaki Durumu, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 264, 2003.

Saban, Metin ve Genç, Murat. Firmalararası Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Uluslararası Düzenlemeler ve Türkiye Uygulamaları, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 60, Temmuz-Ağustos-Eylül 2002.

Sevilengül, Orhan. Borçlanma Maliyetleri Standardının Dayandığı Esaslar, Prof.Dr. Yüksel Koç Yalkın' a Armağan, Yayın no: 221, Ankara: Türmob Yayınları, 2003.

Sönmez, Feriştah. 8 No'lu Türkiye Muhasebe Standardı Kapsamında Yer Alan Maddi Duran Varlıklar (UMS-16 İle Karşılaştırılmalı Olarak), Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, sayı: 11, Ocak 2004.

Uyar, Süleyman. TMS SPK UMS ve Diğer Mevzuat Çerçevesinde İştirakler, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt 3 Sayı 4, 2001.

KANUNLAR, TEBLİĞLER, STANDARTLAR

IASB, IAS 39

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği

Sermaye Piyasası Kanunu

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkındaki Tebliğ, Seri V No: 46

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ, Seri XI No: 7

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri V No: 6

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri XI No: 25

Türk Ticaret Kanunu

Vergi Usûl Kanunu

DİĞER YAYINLAR

Argun, Doğan. "Sermaye Piyasası Aracı Kurumlarında Etkin Raporlamaya Yönelik Muhasebe Organizasyonu", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1991).

Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Banka ve Sigorta Sektörü ile Aracı Kurumların Sermaye Piyasasındaki Etkileri Sempozyumu, İstanbul: 1991.

Murat Ceyhan, Muhasebe Biliminde Belge,
http://www.alomaliye.com/murat_ceyhan_belge.htm (10.02.2007).

SPK. Haftalık Bülten. 25.12.2006-29.12.2006.
<http://www.spk.gov.tr/haberduyuru/haftalikkbulten> (01.01.2007).

Yeğinboy, Yasemin. Küreselleşen dünyada ve Türkiye'deki Muhasebe Denetimi Gerçeği, 5. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya: 2001.

Yeminli Mali Müşavirler Odası, Mal veya hizmetin teslimine bağlı olarak ortaya çıkan vade farkı, fiyat farkı, kur farkının ticaret hukuku, borçlar hukuku ve Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Mali Mevzuat Platformu Rapor 04/25, 2004.